

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Karolína Šimková

**Spolupracující obviněný a další instituty
v boji proti organizovanému zločinu**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Jiří Mulák, Ph.D.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 31. 8. 2023

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 212.387 znaků včetně mezer.

Karolína Šimková

V Praze dne 31. 8. 2023

Ráda bych na tomto místě poděkovala JUDr. Jiřímu Mulákovi, Ph.D. za odborné vedení této práce, za jeho ochotný přístup, cenné rady a podnětné připomínky, které mi v průběhu jejího zpracování poskytl.

Obsah

Úvod.....	1
1. Pojem organizovaného zločinu	3
1.1. Vymezení organizovaného zločinu a jeho znaky	3
1.1.1. Vývoj a vymezení organizovaného zločinu	3
1.1.2. Znaky organizovaného zločinu	6
1.2. Trestná činnost organizovaného zločinu v České republice.....	9
1.2.1. Vývoj organizovaného zločinu v České republice.....	10
1.2.2. Formy organizovaného zločinu v České republice	12
1.3. Organizovaný zločin v českém právním řádu	13
1.3.1. Organizovaná zločinecká skupina a organizovaná skupina	13
1.3.2. Trestný čin podle § 361 trestního zákoníku	16
1.3.3. Další ustanovení trestního zákoníku a trestního řádu vztahující se k organizovanému zločinu.....	17
1.4. Terorismus a teroristická skupina.....	18
2. Pojem spolupracujícího obviněného v boji proti organizovanému zločinu	21
2.1. Spolupracující obviněný a korunní svědek.....	21
2.2. Vývoj institutu spolupracujícího obviněného.....	25
2.3. Současná právní úprava institutu spolupracujícího obviněného v českém právním řádu	27
2.3.1. Procesněprávní úprava	27
2.3.2. Hmotněprávní úprava.....	36
2.4. Koncepce právní úpravy do budoucna	42
3. Využití institutu spolupracujícího obviněného v praxi	45
3.1. Vybrané otázky praktické aplikace institutu spolupracujícího obviněného	45
3.1.1. Dotčené zásady trestního práva.....	45
3.1.2. Ochrana spolupracujícího obviněného.....	49
3.2. Problematické aspekty aplikace institutu spolupracujícího obviněného	51
3.2.1. Nejisté postavení spolupracujícího obviněného.....	51
4. Procesněprávní instituty v boji proti organizovanému zločinu	55
4.1. Odposlech a záznam telekomunikačního provozu	55
4.1.1. Ústavněprávní vymezení institutu odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu	56
4.1.2. Právní úprava odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu	58
4.2. Operativně pátrací prostředky	64
4.2.1. Obecné podmínky užití operativně pátracích prostředků.....	65
4.2.2. Předstíraný převod	67
4.2.3. Sledování osob a věcí.....	69
4.2.4. Použití agenta.....	71
4.3. Koncepce právní úpravy vybraných institutů do budoucna	74
4.3.1. Odposlech a záznam telekomunikačního provozu.....	75
4.3.2. Operativně pátrací prostředky	76

5. Využívání dalších institutů v boji proti organizovanému zločinu v praxi	79
5.1. Praktická aplikace institutu odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu.....	79
5.1.1. Problematické aspekty aplikace institutu odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu.....	80
5.2. Praktická aplikace operativně pátracích prostředků	83
5.2.1. Problematika policejní provokace v souvislosti s operativně pátracími prostředky	83
Závěr	88
Seznam použitých zkratk.....	91
Seznam použitých zdrojů	92
Seznam použité literatury	92
Seznam použitých internetových zdrojů	97
Seznam použitých právních předpisů	99
Seznam použité judikatury.....	100
Seznam ostatních zdrojů	101
Abstrakt.....	102
Abstract	103

Úvod

Organizovaný zločin vykazuje v průběhu několika posledních let postupně stoupající tendence na poli celosvětové kriminality, a to nejen v rámci jeho rozšířené mezi ostatními druhy kriminality, ale také ve své závažnosti co do následků a dopadů do osobní sféry. V důsledku páchání organizovaného zločinu totiž dochází nejen k bezprostřednímu ohrožení bezpečnosti či majetku jednotlivých osob, ale v případě závažnější organizované kriminality může docházet také k narušení činností státních i nestátních organizací a institucí, či v případě teroristických organizovaných zločineckých skupin a organizací dokonce k ochromení velké části společnosti jako celku. Pojem organizovaného zločinu je také dobře znám široké veřejnosti, kterou je vnímán jako jedna z nejvýznamnějších hrozeb moderního světa.

Z důvodu vysoké potenciální nebezpečnosti organizovaného zločinu je třeba mu věnovat náležitou pozornost, a to nejen při jeho vyšetřování, ale také při koncipování a inovování jednotlivých nástrojů určených k jeho potírání. Pro zvýšení efektivity boje proti organizovanému zločinu byl do českého právního řádu zaveden například institut spolupracujícího obviněného, jehož účelem je především usnadnit odhalení organizovaného zločinu formou přímé spolupráce s členem organizované zločinecké skupiny či zločinecké organizace. Spolupracující obviněný však není jediným nástrojem boje proti organizované kriminalitě, když trestněprávní předpisy zakotvují další (zejména procesněprávní) instituty, jakými jsou například odposlech a záznam telekomunikačního provozu a operativně pátrací prostředky. Tyto prostředky hrají velmi významnou roli při vyšetřování organizované kriminality, neboť jejich prostřednictvím lze organizovaný zločin objasnit již během přípravy jeho spáchání, kdy si pachatelé nejsou vědomi, že jejich činnost již může být vyšetřována orgány činnými v trestním řízení a nejsou při svém počínání natolik obezřetní.

Praktická aplikace hmotně i procesně právních prostředků využívaných v boji proti organizovanému zločinu vykazuje řadu přínosů, mezi kterými lze vyzdvihnout především vyšší úspěšnost odhalování a vyšetřování jinak obtížně prokazatelné organizované a závažné trestné činnosti. Vedle přínosů aplikace institutů boje proti organizovanému zločinu však existuje také celá řada rizik, které je třeba v rámci odborné diskuze podrobit bližšímu zkoumání a pokusit se je změnami v právní úpravě eliminovat.

Cílem této diplomové práce je představit institut spolupracujícího obviněného a další procesněprávní instituty využívané v boji proti organizovanému zločinu, tyto zasadit do kontextu českého právního řádu a poukázat na možné existující nedostatky současné právní úpravy. Současně je cílem zhodnotit využitelnost jednotlivých institutů při potírání organizované kriminality a posoudit jejich celkovou účelnost a prospěšnost s přihlédnutím k případným zákonným limitům jejich užití v rámci činnosti orgánů činných v trestním řízení.

Na tomto místě lze uzavřít, že touto diplomovou prací bych chtěla nalézt a zprostředkovat odpověď na mnou stanovenou výzkumnou otázku, a sice jaké máme v českém právním řádu zakotveny trestněprávní instituty v boji proti organizovanému zločinu a jakými způsoby tyto přispívají k jeho objasňování, a to s poukázáním na praktickou využitelnost těchto nástrojů v rámci trestního řízení a možné problémy jejich aplikace.

S ohledem na stanovenou výzkumnou otázku budu při psaní práce využívat zejména kvalitativní teoretické metody, jejichž cílem je popsat jednotlivé nástroje využívané v boji proti organizovanému zločinu a zjistit, jakými způsoby dané instituty přispívají k jeho objasňování. Základem této práce bude provedení literární rešerše, analýzy dostupné odborné literatury, a shrnutí stavu aktuálního poznání o tématu práce, který následně podrobím vzájemnému srovnání a nalezení možných řešení problematických jevů *de lege ferenda*, které budou rovněž v rámci práce představeny. Tato metoda pak bude kombinována s metodou deskriptivní, pomocí které budou jednotlivé instituty a prostředky popsány, potažmo metodou komparativní, která slouží ke zjištění rozdílů či naopak podobných znaků u dvou nebo více sledovaných a porovnávaných jevů.

1. Pojem organizovaného zločinu

Organizovaný zločin představuje kriminalistickou událost, která bývá odbornou veřejností ze své podstaty často zařazována mezi druhy závažnější trestné kriminality. Je tomu tak zejména z důvodu, že spácháním organizovaného zločinu dochází k mnohem závažnějším následkům a dopadům do sféry třetích osob, než je tomu u kriminality obecné, ale i z toho důvodu, že jeho úspěšné odhalení ze strany orgánů činných v trestním řízení je pro vnitřní organizaci pachatelů značně obtížné. Bezpečí jednotlivce je v běžném životě častěji ohroženo obecnou kriminalitou, neboť organizovaný zločin pro svou komplexnost a vyšší náročnost přípravy směřuje spíše k rozsáhlejšímu zásahu do ekonomických, společenských a státních struktur, či v případě teroristických organizovaných skupin také k převzetí státní moci či změně státního režimu vyvoláním chaosu ve společnosti.

Organizovaný zločin v současné době představuje hrozbu pro globální i vnitrostátní bezpečnost, na což společnost reagovala vyvinutím účinných nástrojů, které orgánům činným v trestním řízení usnadňují odhalení a vyšetření organizované kriminality a které pomáhají jejímu předcházení.

1.1. Vymezení organizovaného zločinu a jeho znaky

Vymezit organizovaný zločin není nijak snadným úkolem, neboť se jedná o pojem rozmanitý, jehož definovatelnost v čase podléhá proměnlivosti společenských poměrů a změnám chápání společenského života. Při vymezení pojmu organizovaného zločinu je třeba přihlídnout mimo jiné k historickému vývoji této formy kriminality. Při formulování konečné definice pak také záleží na hledisku, ze kterého je organizovaný zločin zkoumán. Organizovaný zločin lze vymezit například z hlediska společenského, politického, ekonomického, stejně tak i z hlediska kriminalistického, přičemž do každé takové definice se nutně promítají hlavní principy a ideje hlediska, ze kterého je organizovaný zločin zkoumán.¹

1.1.1. Vývoj a vymezení organizovaného zločinu

Organizovaný zločin se ve společnosti nachází již od dávných věků, ve kterých sloužil především k boji proti horním vrstvám společnosti či k obcházení tehdejších

¹ NĚMEC, Miroslav. *Mafie a zločinecké gangy*. Praha: EUROUNION, 2003. 1. vydání. s. 113.

autoritativních režimů. Organizovaný zločin byl páchán ve spojení osob s úzkými rodinnými či přátelskými vazbami, případně se sdíleným společenským statutem.² V novodobých dějinách je organizovaný zločin páchán již v podstatě jakýmkoli uskupením osob, které by mohly z takové činnosti potenciálně profitovat. Důvodem vzniku novodobého organizovaného zločinu bylo, s ohledem na jeho primární cíl generovat materiální zisk, uspokojování nabídky po zboží a službách, jejichž dostupnost je ve společnosti zákonem z různých důvodů omezena či zcela vyloučena (příkladem mohou být typicky návykové a omamné látky, ale i zbraně a střelivo).³ I pro tuto činnost bývá organizovaný zločin některými autory definován jako pokračující nelegální podnikání.⁴ V současné době se organizovaný zločin rozvíjí zejména kvůli globalizaci a otevření hranic mezi jednotlivými státy, jakož i v souvislosti s rozvojem mezinárodního obchodu, expanzí globálních dopravních a komunikačních sítí či kvůli technologickým změnám, které činí páchání organizovaného zločinu do značné míry snazším a tím i více lákavým.⁵

Jak již bylo uvedeno shora, vymezit pojem organizovaného zločinu pomocí jediné definice je fakticky nemožným úkolem, neboť tento neustále mění svou formu a podobu. Současně se mění také vnímání kulturních a sociálních aspektů organizovaného zločinu jednotlivými autory. Dle některých autorů je pojem organizovaného zločinu dokonce definičně neuchopitelný.⁶ Do vymezení organizovaného zločinu je vždy nutně promítán aktuální stav a rozšířenost

² Jako příklad organizovaných zločineckých skupin s pokrevními pouty či sdíleným společenským statutem mohou sloužit čínské Triády či japonské Jakuzy.

³ SHAPLAND, Joanna, PONSAERS, Paul. *The Informal Economy and Connections with Organised Crime. The Impact of National Social and Economic Policies*. Hague: Boom Legal Publishers, 2009, s. 1-21.

⁴ LEVI, Michael. *Perspectives on 'Organised Crime': An Overview*. The Howard Journal of Criminal Justice, č. 4/1998, s. 335.

⁵ CHMELÍK, Jan. *Zločin bez hranic: vyšetřování terorismu a organizovaného zločinu: učebnice pro vysoké školy bezpečnostně právního a kriminalistického zaměření*. Praha: Linde, 2004. Vysokoškolská učebnice (Linde). s. 58-59.

⁶ DOBOVŠEK, Bojan. *Organised Crime – Can We Unify the Definition?* In: *Policing In Central and Eastern Europe: Comparing Firsthand Knowledge with Experience from the West*, 1996, dostupné z: <https://www.ncjrs.gov/policing/org323.htm>.

organizovaného zločinu ve společnosti, ale i rozdílné názorové ideje tvůrců definic, kterými jsou nejčastěji různé organizace, instituce a akademici.⁷

Jelikož cílem této práce není definovat organizovaný zločin jako takový, jsou zde uvedeny pouze vybrané definice organizovaného zločinu, které mají v rámci odborné veřejnosti nejvýraznější vliv a jsou důležité pro chápání organizovaného zločinu na území České republiky.

Organizace spojených národů při vytváření Mezinárodní úmluvy OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu, přijaté rezolucí č. 55/25 Valného shromáždění OSN ze dne 15. 11. 2000, vytvořila následující charakteristiku organizovaného zločinu: „*Skupina organizovaného zločinu znamená strukturovanou skupinu tří a více osob existující po určité časové období a jednající ve vzájemné shodě za účelem spáchání jednoho či více závažných trestných činů či trestných činů stanovených v souladu s Úmluvou (OSN) za účelem získání přímého či nepřímého finančního či jiného hmotného prospěchu.*“⁸

Namísto jednotné definice byla Evropskou komisí ve spolupráci s Expertní skupinou proti organizovanému zločinu Rady Evropy (*Expert Group on Organised Crime of the Council of Europe*) definována kritéria organizovaného zločinu, pomocí kterých je možné jej vymezit. Identifikační znaky organizovaného zločinu byly těmito institucemi rozděleny na kritéria závazná, která musí být u každého organizovaného zločinu bezpodmínečně naplněna, aby jej bylo možné za organizovaný označit, a kritéria výběrová, k jejichž naplnění nemusí vždy nutně dojít a u každého zločinu je lze různě variovat. Mezi závazná kritéria patří například skutečnost, že je trestná činnost páchána ve spolupráci dvou a více osob, po určité časové období a s cílem produkovat materiální zisk. Mezi výběrovými kritérii najdeme například dělbu úkolů, používání násilí k zastrasování vně i uvnitř skupiny, nebo například zapojení organizované činnosti do oblasti praní špinavých peněz.⁹

⁷ SCHEINOST, Miroslav. *Pojetí organizovaného zločinu a jeho vztah k dalším kategoriím kriminality*. Kriminallistika, 2004, roč. 37, č. 4, s. 7.

⁸ ÚMLUVA ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ PROTI NADNÁRODNÍMU ORGANIZOVANÉMU ZLOČINU. Organizace spojených národů 2000, článek 2.

⁹ SMOLÍK, Josef. *Vymezení, definiční znaky a typy organizovaného zločinu*. Kultura Bezpieczeństwa. Nauka – Praktyka – Refleksje. Krakow: Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego Apeiron w Krakowie, 2016, roč. 22, č. 22, ISSN 2299-4033. s. 421-441.

Policií České republiky je organizovaný zločin definován jako „*druh skupinové trestné činnosti páchané organizovanou zločineckou skupinou nebo zločineckou organizací s většinou vícestupňovou vertikální organizační strukturou, pro které je typické soustavné páchání koordinované závažné trestné činnosti. Cílem organizovaného zločinu je dosažení maximálního zisku při vynaložení minimálních nákladů, a to zisku nejen materiálního, ale například i ve formě společenského, ekonomického a politického vlivu.*“¹⁰

Konečně výzkumnými ústavy zabývajícími se trestnou kriminalitou, mezi které patří také Institut pro kriminologii a sociální prevenci (IKSP), je organizovaný zločin definován jako „*opakující se (soustavné) páchání cílevědomě koordinované závažné trestné činnosti (a aktivit tuto činnost podporujících), jehož subjektem jsou zločinecké skupiny nebo organizace (s většinou vícestupňovou vertikální organizační strukturou), a jehož hlavním cílem je dosahování maximálních nelegálních zisků při minimalizaci rizika.*“¹¹ Obdobně organizovaný zločin v rámci české odborné doktríny definuje též Novotný, dle něhož se jedná o soustavnou a plánovitou trestnou činnost, jejímž primárním cílem je dosahování vysokého zisku, a který je páchán hierarchicky strukturovanou skupinou s přímou dělbu činností.¹²

Ze shora podaných definic lze vyvodit závěr, že organizovaný zločin je všeobecně a zjednodušeně vnímán jako trestná činnost páchaná ve spolupráci minimálně dvou (ale častěji více) spolupachatelů, kteří se sloučili k soustavnému páchání trestné činnosti za účelem dosahování trvalého zisku, přičemž tato skupina pachatelů nutně musí vykazovat určitou vnitřní strukturu a organizaci. Za splnění těchto dílčích podmínek lze uvažovat o označení zločinu za organizovaný.

1.1.2. Znaky organizovaného zločinu

Z důvodu nemožnosti vymezit organizovaný zločin jednotnou a všeobecně uznávanou definicí, přistoupili někteří autoři v rámci své kriminologické činnosti k vymezení organizovaného zločinu pomocí charakteristických znaků vyplývajících

¹⁰ ÚOOZ SKPV. *Co je organizovaný zločin* [online]. 31. 7. 2016 [cit. 2023-08-01]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/co-je-organizovany-zlocin.aspx>.

¹¹ CEJP, Martin, BLATNÍKOVÁ, Šárka, HÁKOVÁ, Lucie, HOLAS, Jakub, TRÁVNÍČKOVÁ, Ivana a VLACH, Jiří. *Společenské zdroje vývoje organizovaného zločinu*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015.

¹² NOVOTNÝ, Oto a kol. *Trestní právo hmotné*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2010, s. 148.

z těchto vytvořených institucionálních i akademických definic organizovaného zločinu. Například Abadinsky ve své práci stanovil několik dílčích znaků organizovaného zločinu, kterými jsou například nejméně třístupňová hierarchická struktura, omezená možnost členství v organizované skupině, absence politických cílů a ochota užít v rámci své činnosti násilí, ale také vytyčení jasných pravidel pro fungování takové zločinné struktury.¹³

V rámci doktrinální činnosti českých autorů lze organizovaný zločin popsat prostřednictvím následujících znaků:

a) Trvající spolupráce více pachatelů

Aby mohl být zločin považován za organizovaný, je nutné jej spáchat ve spolupráci dvou či více samostatných osob, přičemž se ve své podstatě může jednat o různé formy trestné součinnosti (nejčastěji spolupachatelství, ale také návod, pomoc, či organizátorství).¹⁴

b) Členská základna

Pachatelé organizované trestné činnosti tvoří základní členskou základnu, skládající se z hlavních představitelů organizované skupiny, a širší členskou základnu, do které jsou zapojovány osoby s určitými znalostními či dovednostními schopnostmi (advokáti, daňoví poradci apod.) tak, aby byla zlepšena efektivnost skupiny při páchání trestné činnosti, ale také sníženo riziko odhalení organizovaného zločinu.¹⁵

c) Organizační struktura

V rámci skupiny páchající organizovaný zločin musí nutně existovat horizontální hierarchická struktura, která se řídí principem nadřízenosti a podřízenosti, přičemž takové struktury mohou být i vícestupňové. Právě zjištění přesné organizační struktury bývá pro orgány činné v trestním řízení

¹³ ABADINSKY, Howard. *Organized Crime, 10th edition*. Wadsworth: Cengage Learning, 2013, s. 2-5.

¹⁴ LYMAN, Michael D., POTTER, Gerry W. *Organized Crime. Fifth Edition*. Upper Saddle River, NJ: Pearson/Prentice Hall, 2014, s. 335.

¹⁵ CEJP, Martin. *Organizovaný zločin v České republice III*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. s. 13.

z důvodu mlčenlivosti členů skupiny velkým problémem, který pomáhají řešit instituty, o nichž tato práce pojednává.¹⁶

d) Dělbá činností

Dělbá činností vyplývá z organizační struktury skupiny, kdy dochází k rozdělení jednotlivých úkolů mezi účastníky organizovaného zločinu s cílem diverzifikovat a v konečném důsledku snížit riziko odhalení trestné činnosti.¹⁷

e) Zaměření na zisk a kontinuita jeho dosahování

Primárním cílem organizovaného zločinu je získat prostřednictvím páchání trestné činnosti určitý ekonomický profit. Právě zaměření na zisk je hlavním diverzifikačním znakem odlišujícím prostý organizovaný zločin od teroristických, extremistických, rasových, náboženských a podobných seskupení, která jsou zaměřena primárně na destabilizaci společnosti a získání společenského či politického vlivu.¹⁸

f) Dlouhodobost

Organizovaný zločin je zaměřen na dosahování dlouhodobého a pravidelného ekonomického zisku. Již vytvoření skupiny probíhá se zájmem na jejím dlouhodobém fungování, často i na dobu převyšující délku života členů takového uskupení. Nejedná se tedy o skupiny zorganizované toliko pro spáchání jednoho trestného činu.¹⁹

g) Subsidiární úloha násilí

Se zájmem na dosažení primárního cíle organizovaného zločinu se jeho pachatelé většinou vyhýbají páchání násilí a ubližování třetím osobám, které by vedlo k nechtěné pozornosti společnosti. To však nevylučuje užívání násilí v rámci ochrany zločinecké organizace před zásahy zvenčí, nebo pro udržení vnitřní disciplíny jejích členů.²⁰

¹⁶ MUSIL, Jan a SCHEINOST Miroslav. *Organizovaná kriminalita*. In: NOVOTNÝ, Oto a ZAPLETAL, Josef. *Kriminologie*. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2001. s. 305.

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ KUČHTA, Josef a VÁLKOVÁ, Helena. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 561.

¹⁹ FINCKENAUER, James. *Problems of Definition: What is Organized Crime?* In SHEPTYCKI, James (ed.). *Transnational Organized Crime, Volume II*. Sage, 2014, s. 74.

²⁰ KUČHTA, Josef a VÁLKOVÁ, Helena. *Základy kriminologie a trestní politiky*. op. cit. sub 17, s. 561.

Vedle nadepsaných definičních znaků organizovaný zločin často naplňuje i řadu znaků vedlejších, jejichž přítomnost však není vždy nezbytně nutná. Takovými znaky mohou být například mezinárodní (přeshraniční) působení organizovaného zločinu, legalizace výnosů z páchání organizované trestné činnosti (tzv. praní špinavých peněz), nebo pronikání členů organizované zločinecké skupiny do oficiálních politických a společenských struktur.^{21,22} Dalším vedlejším znakem organizovaného zločinu může být jeho adaptibilita, spočívající v přizpůsobování se různým prostředkům používaným k odhalení organizovaného zločinu.²³ Velmi často je pro organizovaný zločin typická také teritorialita, spočívající ve snaze získat monopolní kontrolu nad určitým místem a oblastí trestné činnosti, typicky při distribuci drog a návykových látek v určité oblasti.

Pomocí nadepsaných definičních a vedlejších znaků lze vymezit organizovaný zločin jako trestněprávní pojem a identifikovat jej v průběhu vyšetřování. I přes poměrně zřejmé znaky, kterými se organizovaný zločin navenek projevuje, je obtížné jej ve společnosti odhalit a úspěšně potírat, a to zejména s ohledem na aspiraci organizovaného zločinu k jeho bezpodmínečnému utajení spjatému s propracovanou organizační strukturou a povinností mlčenlivosti jeho členů.

1.2. Trestná činnost organizovaného zločinu v České republice

Podobně jako ve všech zemích na světě, také v České republice nalezneme nejrůznější formy působení organizovaného zločinu. Ačkoliv byl rozvoj organizovaného zločinu na našem území oproti jiným evropským zemím²⁴ do jisté míry opožděn, v současné době je již na srovnatelné úrovni. V důsledku postupného rozšiřování mezinárodního organizovaného zločinu, jakož i zdokonalování prostředků

²¹ MUSIL, Jan a SCHEINOST, Miroslav. *Organizovaná kriminalita*. In: GRIVNA, Tomáš, SCHEINOST, Miroslav a ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kriminologie*. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 449.

²² SMOLÍK, Josef. *Vymezení, definiční znaky a typy organizovaného zločinu*. op. cit. sub 8. s. 421-441.

²³ HRABÁLEK, Martin, Josef SMOLÍK, Tomáš ŠMÍD a Vladimír VAŘURA, ed. *Organizovaný zločin a jeho ohniska v současném světě*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2007. s. 18.

²⁴ Například v Itálii již od 19. století působila sicilská Mafie.

sloužících k jeho páchání, se organizovaný zločin na území České republiky stává stále palčivějším problémem, se kterým se orgány činné v trestním řízení musejí potýkat.

1.2.1. Vývoj organizovaného zločinu v České republice

Před rokem 1989 se na území bývalého Československa organizovaný zločin ve významnějším rozsahu a rozvinutější podobě téměř nenacházel. Bylo tomu tak zejména z důvodu masivní kontroly veškerých aktivit ze strany komunistického režimu, jakož i z důvodu nízké koupěschopnosti obyvatelstva, které nemělo o nelegální služby a zboží pod dohledem komunistického režimu zájem.²⁵ Organizovaná kriminalita tehdy byla páchána pouze na úrovni dvou až tří členných skupin poskytujících nedostatkové či státním režimem zakázané komodity (tzv. podpultové zboží).²⁶

Ke změně situace vedl pád komunistického režimu, díky němuž došlo k proměně celé české společnosti a jejích ekonomických, hospodářských a státních struktur. V důsledku otevření českých hranic byl umožněn pohyb kapitálu, služeb i osob přes hranice státu, kterému bylo třeba přizpůsobit nejen legislativu, ale i organizaci justičního, policejního a správního aparátu. Dopadem změny politického režimu v oblasti kriminality bylo zejména zapojení zahraničních organizovaných skupin, které kvůli otevření hranic měly přístup na nový trh s nelegálními komoditami, jakož i etablování zcela nových organizovaných skupin působících výhradně na území České republiky. Následně se pro jeho lukrativnost začali do organizovaného zločinu zapojovat také čeští občané.²⁷ Postupem času došlo k provázání organizovaného zločinu na našem území s ekonomickými a hospodářskými strukturami České republiky a začaly se objevovat snahy o proniknutí zločinu do policejních a justičních orgánů s cílem ovlivnit jejich funkčnost a rozhodování, ať už formou korupce nebo lobbingu.²⁸

²⁵ CEJP, Martin. *Vývoj organizovaného zločinu na území České republiky*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. 2010. s. 13.

²⁶ KUPKA, Petr a ŠMÍD, Tomáš. *Český organizovaný zločin: od vyděračů ke korupčním sítím*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2011, s. 95-97.

²⁷ CEJP, Martin. *Organizovaný zločin v České republice – minulost, přítomnost, budoucnost*. In: FIRŠTOVÁ, J., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie: aktuální problémy*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2013, s. 50.

²⁸ BIS. *Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2005* [online]. Publikováno 1.9.2006. [cit. 2023-08-01]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/vyrocní-zpravy/>.

Dalším výrazným milníkem vývoje českého organizovaného zločinu byl vstup České republiky do Evropské unie. V důsledku umožnění volného pohybu osob, služeb, zboží a kapitálu napříč členskými státy došlo nejen k expanzi organizovaného zločinu na nové trhy, ale také k rozšíření jeho působnosti do nových oblastí trestné činnosti, jako například ovlivňování zadávání veřejných zakázek a dotačních programů financovaných Evropskou unií.²⁹

Co se týče současného vývoje organizovaného zločinu na našem území, postupem času došlo k proměně forem činnosti organizovaných zločineckých skupin. Místo násilných, velkých a tradičních organizovaných zločineckých skupin se začaly objevovat spíše menší a roztroušené organizované skupiny, které svou činnost páchají téměř výhradně nenásilným způsobem. Stále rozvíjejícím se trendem je přitom zapojení vnějších externistů a profesionálů na určitou oblast (například právníků, účetních či finančních poradců) do členské základy organizované skupiny. U některých zločineckých skupin působících na území České republiky je patrná výrazná vazba na zahraničí, kupříkladu u skupin obchodujících s návykovými látkami nebo organizujících nelegální migraci, kdy se ve většině případů jedná o ekonomické vazby spočívající v dodávkách materiálů a zboží, či naopak jejich vývozu.³⁰

Jistých změn doznal také způsob páchání trestné činnosti, který je v současné době méně vtíravý až latentní. Organizované skupiny často nepozorovaně pronikají do oblastí státní správy a navazují kontakty se státními orgány s cílem odvádět pozornost od odhalení organizovaného zločinu, což v konečném důsledku zvyšuje jeho společenskou škodlivost. Tomuto jevu ostatně napomáhá rozvoj elektronických a dálkových forem komunikace, které nejenže činí komunikaci mezi pachateli rychlejší, efektivnější a obtížněji zachytitelnou, ale také otevírají portfolio zcela nových zločineckých aktivit, mezi něž lze řadit například kybernetickou kriminalitu, krádeže identity a internetové podvody.³¹

²⁹ CEJP, Martin. *Vývoj organizovaného zločinu na území České republiky*. op. cit. sub 24, s. 13.

³⁰ CEJP, Martin, SCHEINOST, M. *Co víme o organizovaném zločinu?* In: *Kriminalita očima kriminologů*, Sborník. Praha: IKSP, 2010, s. 128.

³¹ *Koncepce boje proti organizovanému zločinu do roku 2023*. Praha: Ministerstvo vnitra, 2018, s. 6.

1.2.2. Formy organizovaného zločinu v České republice

Organizované skupiny působící na území České republiky vykonávají pro ekonomického zisku různé formy nelegální činnosti, kterými vyplňují pomyslnou mezeru poptávky na trhu po nelegálním zboží či službách. Odbornou doktrínou byly jednotlivé formy trestné činnosti páchané organizovanými zločineckými skupinami na území České republiky rozděleny do dvou dílčích skupin podle fáze, ve které je trestná činnost páchána, a to na organizovaný zločin ve fázi tvorby zisku a fázi realizace zisku.³²

Typickými formami organizované kriminality ve fázi tvorby zisku jsou zejména výroba, přeprava a distribuce omamných a psychotropních látek; krádeže motorových vozidel; padělání a pozměňování dokladů, peněz a platebních prostředků; nebo různé podoby hospodářské či násilné kriminality. Ve fázi realizace zisku pak na území České republiky dochází zejména k páchání kriminality spojené s legalizací zisku (praní špinavých peněz), s pronikáním zločineckých struktur do státní sféry (korupce), s nelegálním získáváním politické moci (terorismus), nebo v současné době stále častější kriminality spojené s obstaráváním státních a jiných zakázek.³³

Jednotlivé nadepsané formy trestné činnosti, jakož ani skupiny specializované na jejich páchání, se na území České republiky nenachází ve stejném rozsahu. Rozšířenost jednotlivých forem trestné činnosti pak přímo závisí zejména na aktuální společenské a politické situaci, jakož i na poptávce po nelegálním zboží či službách na trhu. V posledních letech je přitom činnost organizovaného zločinu na našem území směřována spíše ke kriminalitě hospodářského charakteru, a to pro její vysokou výnosnost a nízkou procentuální šanci na její odhalení. Dle mého názoru jsou pro pachatele v současné době lákavé zejména daňové trestné činy, které lze s vidinou vysokého zisku páchat ve spolupráci více osob vystupujících pod jmény fiktivních společností, přičemž šance jejich odhalení je velmi nízká. Přesto na území České republiky již po několik desítek let dominuje na poli organizovaného zločinu toliko

³² KONRÁD, Zdeněk, Viktor PORADA, Jiří STRAUS a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika: kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. s. 385.

³³ Tamtéž.

nelegální obchod s drogami, který svou kapacitou zcela pokrývá poptávku obyvatel po této komoditě.³⁴

1.3. Organizovaný zločin v českém právním řádu

Pro dosažení kýžené efektivity potírání organizovaného zločinu jako závažnější formy trestné činnosti bylo zapotřebí zakotvit tuto problematiku také do českého právního řádu, a to jak do roviny hmotněprávní, tak do roviny procesněprávní. Do právní úpravy pak nelze inkorporovat samotnou definici organizovaného zločinu, neboť jak bylo uvedeno výše, tato je v čase proměnlivá a ani v současné době nepanuje shoda na její jednotné podobě. Právní úprava tak alespoň vymezuje některé dílčí znaky a instituty, ze kterých se organizovaný zločin skládá.

Z hlediska hmotněprávního bylo třeba v rámci legislativní tvorby především stanovit právní rámec organizovaného zločinu, podmínky jeho trestnosti a určit zvláštní typovou závažnost organizovaného zločinu v podobě zvláštních ustanovení o jeho trestání. V rámci procesního práva pak došlo k zakotvení právní úpravy jednotlivých nástrojů k odhalování organizovaného zločinu a podmínek jejich aplikovatelnosti. Jedině ve své komplexnosti může právní úprava sloužit k efektivnímu boji proti organizovanému zločinu a jeho řádnému trestání.

1.3.1. Organizovaná zločinecká skupina a organizovaná skupina

Právní rámec organizované kriminality je v platné právní úpravě stanoven zejména vymezením **organizované zločinecké skupiny** v § 129 trestního zákoníku jako „*společenství nejméně tří trestně odpovědných osob s vnitřní organizační strukturou, s rozdělením funkcí a dělbou činností, které je zaměřeno na soustavné páchání úmyslné trestné činnosti.*“

Definice organizované zločinecké skupiny se do současné podoby vyvinula z dříve používaného termínu „zločinecké spolčení“, který byl do českého právního řádu zaveden již s novelou trestního zákona v roce 1995. Účinností současného trestního zákoníku byla ve své podstatě převzata definice zločineckého spolčení, a tato byla přejmenována na organizovanou zločineckou skupinu. Postupem času pak byla definice precizována, například zpřesněním počtu odpovědných osob, které se na organizované

³⁴ SCHEINOST, Miroslav a kol. *Trendy vývoje organizovaného zločinu a jeho vybraných forem*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2018. s. 26.

zločinecké skupině mají podílet, přičemž až do 1. 2. 2017 byl jejich počet poměrně nejasně skryt pod frází „více osob“.³⁵

V současné době vymezují organizovanou zločineckou skupinu v právním řádu čtyři níže uvedené pojmové znaky, které musí být vždy kumulativně naplněny, a to:

a) Společenství nejméně tří trestně odpovědných osob

Osobami účastnicími se organizované zločinecké skupiny mohou být osoby fyzické i právnické. Odpovědnost právnické osoby vyplývá především z § 7 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, dle něhož se právnická osoba *a contrario* může dopustit trestného činu účasti na organizované zločinecké skupině. K naplnění pojmu společenství pak není vyžadováno výslovné přijetí pachatele za člena organizované zločinecké skupiny, přičemž postačuje, pokud se tento fakticky podílí na její činnosti či jedná v její prospěch.³⁶

b) Vnitřní organizační struktura

Dle komentářové literatury by struktura organizované zločinecké skupiny nutně měla vykazovat vztahy nadřízenosti a podřízenosti, rozdělení funkcí v rámci členské základy a striktní dodržování pravidel vymezených pro chod této skupiny.

c) Rozdělení funkcí a dělba činností

Rozdělení funkcí v organizované zločinecké skupině koresponduje s vnitřní organizační strukturou. V rámci skupiny jsou vymezeny pozice zastávající řídicí (organizátorské) či výkonné funkce. Každému ze členů zločinecké skupiny jsou ze strany jejího vedení přiřazovány jednotlivé činnosti a úkoly.³⁷

d) Zaměření na soustavné páchání trestné činnosti

Páchání trestné činnosti je dle judikatury považováno za soustavné, jestliže jednotliví pachatelé ve prospěch organizované zločinecké skupiny jednají nepřetržitě, pravidelně nebo opakovaně po delší dobu, nebo tehdy, pokud navazují na předchozí obdobně páchanou trestnou činnost.³⁸ Záměr soustavného páchání trestné činnosti je vyžadován již při zakládání skupiny, přičemž není za potřebí, aby k jejímu

³⁵ KOUDELKA, Z. *Organizovaná zločinecká skupina*. In: Bulletin advokacie [online]. 11. 5. 2018, [cit. 2023-08-01]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/organizovana-zlocinecka-skupina>.

³⁶ FRYŠTÁK, Marek. § 129 [Organizovaná zločinecká skupina]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. 1. vydání (2. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 3.

³⁷ FRYŠTÁK, Marek. § 129 [Organizovaná zločinecká skupina]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník*. op. cit. sub 34, marg. č. 6, 7.

³⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 12. 2014, sp. zn. 3 Tdo 684/2014-110.

faktickému spáchání vůbec došlo, důležitý je úmysl organizovanou trestnou činností páchat.³⁹

Pachatelem trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny se dle § 107 trestního zákoníku rozumí osoba, která spáchala úmyslný trestný čin jako člen organizované zločinecké skupiny, nebo vědomě s jejím členem či v úmyslu organizované zločinecké skupině napomáhat. Takovému pachateli je při ukládání trestu zvýšena horní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody o jednu třetinu, přičemž zároveň může dojít k naplnění skutkové podstaty trestného činu účasti na organizované zločinecké skupině.

V rámci českého právního řádu je vedle organizované zločinecké skupiny používán také termín **organizovaná skupina**. Pokud pachatel trestné činnosti jedná v organizované skupině, soud k této skutečnosti přihlíží při ukládání trestu jako k přitěžující okolnosti či okolnosti umožňující použití vyšší trestní sazby. Vymezení termínu organizovaná skupina nebylo zákonodárcem v trestním zákoníku provedeno, vyplývá však z konstantní judikatury, která definovala několik jejích znaků kumulativní povahy. Organizovaná skupina je definována jako sdružení nejméně tří osob s určitou dělbou činností a úkolů mezi její jednotlivé členy, vyznačující se plánovitostí a koordinovaností, což zvyšuje úspěšnost spáchání trestného činu, jakož také jeho škodlivost a závažnost.⁴⁰ Organizovaná skupina nemusí být trvalého charakteru a může sloužit i ke spáchání jednorázového trestného činu.⁴¹

Lze tedy konstatovat, že nadepsané termíny vykazují řadu podobností, přičemž organizovaná zločinecká skupina se vyznačuje vyšší organizační strukturou, která obsahuje nejen dělbu činností a úkolů mezi své členy, ale také vztahy nadřízenosti a podřízenosti a systém pravidel zajišťujících chod takové skupiny, jakož i svým zaměřením na soustavné páchaní trestné činnosti, kdy se nesmí jednat o ojedinělé spolčení za účelem spáchání jednorázového trestného činu.⁴² Z porovnání znaků jednotlivých pojmových vymezení organizovaných skupin lze dovést jistou

³⁹ KOUDELKA, Z.: *Organizovaná zločinecká skupina*. Právo a bezpečnost, Brno, Vysoká škola Karla Engliše, roč. 2018, č. 1, s. 22-28.

⁴⁰ KOUDELKA, Zdeněk. *Organizovaná zločinecká skupina*. op. cit. sub 33.

⁴¹ FRYŠTÁK, Marek. § 129 [Organizovaná zločinecká skupina]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník*. op. cit. sub 34. marg. č. 15.

⁴² KOUDELKA, Zdeněk. *Organizovaná zločinecká skupina*. op. cit. sub 33.

subsidiaritu organizované skupiny k organizované zločinecké skupině, kdy v případě nenaplnění všech znaků organizované zločinecké skupiny bude možno trestné jednání považovat toliko alespoň za organizovanou skupinu a tuto skutečnost také promítnout při ukládání trestu pachatelům trestné činnosti.

1.3.2. Trestný čin podle § 361 trestního zákoníku

Jestliže se pachatel účastní činnosti organizované zločinecké skupiny, dochází při splnění dalších zákonných podmínek k naplnění zvláštní skutkové podstaty trestného činu účasti na organizované zločinecké skupině podle § 361 trestního zákoníku, který je obsažen v sedmém díle hlavy X. zvláštní části. Trestného činu účasti na organizované zločinecké skupině se dopustí ten, „*kdo založí organizovanou zločineckou skupinu, kdo se činnosti organizované zločinecké skupiny účastní, nebo kdo organizovanou zločineckou skupinu podporuje.*“

Určení individuálního objektu tohoto trestného činu se v rámci doktríny mírně odlišuje. Jelínek uvádí, že objektem je přímo zájem na potlačování organizované kriminality.⁴³ Provazník pak dále rozvíjí, že objektem je zájem na potlačení organizované kriminality potíráním samotné existence organizovaných zločineckých skupin a jejich podpory, byť i ze strany osob, které nejsou jejich členy.⁴⁴ Naopak dle Rizmana je objektem čistě zájem na ochraně společnosti před touto vyšší formou společné trestné činnosti.⁴⁵

Objektivní stránka nadepsaného trestného činu může být naplněna jakýmkoliv jednáním ze strany pachatele spočívajícím v založení organizované zločinecké skupiny, účasti na její činnosti či jejím podporování. Jedná se přitom o alternativní varianty jednání pachatele, kdy pro spáchání trestného činu se vyžaduje splnění pouze jedné z nich. V případě založení organizované zločinecké skupiny a účasti na její činnosti se předpokládá členství pachatele v takové skupině, naopak osoba poskytující podporu

⁴³ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 7. aktualizované a doplněné vydání.* Praha: Leges, 2019. Student (Leges). s. 898.

⁴⁴ PROVAZNÍK, Jan. § 361 [Účast na organizované zločinecké skupině]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. 1. vydání (2. aktualizace).* Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 1.

⁴⁵ RIZMAN, Stanislav. § 361 [Účast na organizované zločinecké skupině]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2012, s. 3342, marg. č. 1.

organizované zločinecké skupině zpravidla nemůže být jejím členem, neboť v takovém případě by se již jednalo o přímou účast na činnosti takové skupiny.⁴⁶

Subjektem, a tedy pachatelem, trestného činu účasti na organizované zločinecké skupině může být jakákoliv trestně odpovědná fyzická či právnická osoba. Z hlediska subjektivní stránky skutkové podstaty trestného činu musí dojít k naplnění jednání ve formě úmyslu. Úmysl se přitom vždy musí vztahovat i ke skutečnosti, že jednání je činěno ve prospěch organizované zločinecké skupiny, a pachatel tedy musí být minimálně srozuměn s tím, že seskupení naplňuje znaky organizované zločinecké skupiny.⁴⁷

Nad rámec výše uvedeného zákon stanovuje speciální podmínky pro zánik trestnosti trestného činu účasti na organizované zločinecké skupině, a to ve formě účinné lítosti upravené v § 362 trestního zákoníku. Oproti obecnému ustanovení o účinné lítosti není v tomto případě vyžadována dobrovolnost učinění oznámení o trestném činu, a pachatel tedy může trestný čin oznámit i pod tlakem vnějších okolností či na výzvu orgánů činných v trestním řízení.⁴⁸ Rozsah zvláštní účinné lítosti se pak vztahuje toliko k trestnému činu účasti na organizované zločinecké skupině, kdy tato nemá vliv na trestnost jiných trestných činů, které byly anebo dosud jsou páchany v souvislosti s účastí na zločinecké organizované skupině.

1.3.3. Další ustanovení trestního zákoníku a trestního řádu vztahující se k organizovanému zločinu

Problematika trestné činnosti organizovaných skupin a boje proti organizovanému zločinu je zohledněna nejen v obecných ustanoveních trestního zákoníku, ale proplétá se také do právní úpravy ukládání trestů pachatelům trestné činnosti.

Jako k polehčující okolnosti dle § 41 písm. n) trestního zákoníku soud při ukládání trestu přihlédne ke skutečnosti, že pachatel přispěl zejména jako spolupracující obviněný k objasňování trestné činnosti spáchané členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované

⁴⁶ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář. 2. vydání*. Praha: C.H. Beck, 2012. s. 3341.

⁴⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné. 8. vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 919.

⁴⁸ PROVAZNÍK, Jan. § 362 [Zvláštní ustanovení o účinné lítosti]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. 1. vydání (2. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 1.

zločinecké skupiny. Z dikce zákona sice vyplývá, že uvedená polehčující okolnost se vztahuje primárně k pachatelům označeným jako spolupracující obviněný, to ale nevylučuje její aplikaci na jakéhokoliv jiného pachatele, který přispěl k objasnění výše vymezené organizované trestné činnosti.⁴⁹

Naopak soud jako k přitěžující okolnosti dle § 42 písm. p) trestního zákoníku přihlédne k tomu, že pachatel spáchal trestný čin jako organizátor, jako člen organizované skupiny nebo člen spolčení. K naplnění této přitěžující okolnosti přitom postačuje, aby se jednalo toliko o organizovanou skupinu jako nižší formu součinnosti anebo spolčení, kterým komentářová literatura rozumí výslovně či konkludentně uzavřenou dohodu nejméně dvou osob o budoucím spáchání individuálně určitého úmyslného trestného činu.⁵⁰

V neposlední řadě je k této problematice nutno zmínit, že spáchání trestného činu ve spojení s organizovanou skupinou je velmi často znakem kvalifikovaných skutkových podstat jednotlivých trestných činů uvedených ve zvláštní části trestního zákoníku. Při naplnění kvalifikované skutkové podstaty trestného činu, již pak k této skutečnosti není přihlíženo jako k přitěžující okolnosti, neboť tomuto brání zákaz dvojího přičítání vyjádřený v § 39 odst. 5 trestního zákoníku.

1.4. Terorismus a teroristická skupina

Ve vztahu k organizovanému zločinu je třeba rovněž vymežit pojem terorismu a teroristických skupin, neboť mezi nimi již historicky dochází k velmi častému prolínání a vzhledem k tomuto společnému historickému vývoji vykazují mnoho společných znaků. Velmi často také dochází ke spolupráci organizovaných a teroristických skupin spočívající v dodávce nelegálního zboží od organizovaných skupin k teroristickým za účelem realizace teroristických činů, z kterých tedy nepřímo profitují také organizované skupiny.⁵¹ Zároveň však nelze termín organizovaného zločinu a terorismu vzájemně zaměňovat, a to s ohledem na zejména kriminologické rozdíly v motivaci a užívaných prostředcích.

⁴⁹ KALVODOVÁ, Věra, ŠČERBA, Filip. § 41 [Polehčující okolnosti]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. 1. vydání (2. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 80.

⁵⁰ KALVODOVÁ, Věra, ŠČERBA, Filip. § 42 [Přitěžující okolnosti]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. 1. vydání (2. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 110.

⁵¹ ABADINSKY, Howard. *Organized Crime*. op. cit. sub 12, s. 13.

Vůbec nejzřetelnějším rozdílem mezi organizovaným zločinem a terorismem je primární motiv páchaní trestné činnosti. Jak již bylo rozvedeno výše, organizované zločinecké skupiny páchají trestnou činností výlučně za účelem ekonomického zisku a jakékoliv další výsledky páchaní trestné činnosti jsou pro ně vedlejší. Naopak hlavním cílem teroristických skupin není dosažení ekonomického zisku, ale prosazení politických, náboženských či ideologických zájmů, a to zejména prostřednictvím užití násilí při páchaní trestné činnosti.⁵² Tato hranice mezi oběma typy zločinů se stírá v okamžiku, kdy je teroristickými skupinami páchána zisková trestná činnost, kterou je opatřován zisk za účelem financování primárních cílů teroristické skupiny (např. obstarání si zbraní a střeliva k provedení teroristického útoku).⁵³

Další z faktorů odlišujících teroristický zločin od toho organizovaného představuje násilná forma dosahování vytyčených cílů. Zatímco u organizovaného zločinu je používání násilí k páchaní trestné činnosti s postupem času upozaďováno, a to především s ohledem na utajení organizované činnosti a zamezení přitahování nechtěného zájmu veřejnosti, u terorismu je násilí hlavním prostředkem dosahování cílů, jakož i obsahem trestných činů páchaných teroristickými skupinami. Cílem teroristických skupin je upoutat pozornost veřejnosti prostřednictvím násilných teroristických činů, a tuto pozornost pak pod pohružkou dalšího násilí využít k dosažení svého cíle.⁵⁴

S ohledem na shora podané se už z podstaty terorismu jedná o mezinárodní fenomén, na jehož eliminaci mají ve větším nebo menším rozsahu zájem téměř všechny státy světa. Jádro právní úpravy terorismu a teroristických skupin je tedy upraveno již na poli mezinárodním a evropském, kdy z této právní úpravy pak jednotlivé státy čerpají při vytváření svého zákonného rámce. Stejně jako v případě organizovaného zločinu je však velmi problematické vytvořit jednotnou definici terorismu, jejíž univerzální použití by nebylo eliminováno aktuální společenskou situací.

Do českého právního řádu byl pojem teroristické skupiny začleněn zákonem č. 455/2016 Sb., kterým bylo implementováno rámcové rozhodnutí Rady

⁵² SMOLÍK, Josef. *Vymezení, definiční znaky a typy organizovaného zločinu*. op. cit. sub 8. s. 421-441.

⁵³ United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). *Similarities and differences between organized crime and other forms of crime*. [online] [cit. 2023-08-01]. Dostupné z: <https://www.unodc.org/e4j/zh/organized-crime/module-1/key-issues/similarities-and-differences.html>.

⁵⁴ CEJP, Martin. *Organizovaný zločin v České republice III*. op. cit. sub 14. s. 30-31.

2002/475/SVV o boji proti terorismu.⁵⁵ Dle § 129a trestního zákoníku se teroristickou skupinou rozumí „společenství nejméně tří trestně odpovědných osob, které má trvalejší charakter, je v něm provedena dělba činností mezi jeho jednotlivé členy, jeho činnost se vyznačuje plánovitostí a koordinovaností a je zaměřené na páchaní trestného činu vlastizrady spáchané formou teroristického útoku nebo teroru (§ 309), trestného činu teroristického útoku (§ 311) nebo trestného činu teroru (§ 312).“

Ze shora podané trestněprávní definice lze dedukovat zejména obsahovou podobnost znaků teroristické skupiny se znaky organizované zločinecké skupiny, kdy nelze než konstatovat, že dle dikce zákona je teroristická skupina zvláštním případem organizované zločinecké skupiny. U teroristické skupiny však není vyžadováno naplnění takového stupně organizovanosti jako u organizované zločinecké skupiny, kdy se nevyžaduje vnitřní struktura a rozdělení funkcí ve skupině, tak, aby tato definice byla schopna obsáhnout i jednodušší formy spolupráce.⁵⁶

Cílem nadepsaného zákona, přezdívaného též jako protiteroristická novela, bylo pojmout ochranu před terorismem co nejširším možným způsobem a obsáhnout veškerá závadná jednání k terorismu směřující. Společně se zavedením nadepsané zákonné definice teroristické skupiny byl proto do trestního zákoníku zakotven také trestný čin účasti na teroristické skupině, následovaný dalšími třemi novými trestnými činy, a to financováním terorismu, podporou a propagací terorismu a vyhrožováním teroristickým trestným činem.⁵⁷ Ve svém souhrnu by zavedené prostředky měly sloužit k pokrytí veškeré trestné činnosti související s problematikou terorismu, kterou je třeba s ohledem na vyšší společenskou závažnost takové činnosti také přísněji trestat.

Ačkoli do současné doby nebyla Česká republika terorismem přímo zasažena, bylo zakotvení této problematiky do právního řádu naprosto klíčové především pro účely mezinárodní spolupráce v boji proti tomuto fenoménu. Hrozba teroristických útoků je i s přihlédnutím k současným poměrům ve společnosti v celosvětovém měřítku stále přítomná a přijetí odpovídající právní úpravy tak lze hodnotit jedině kladně.

⁵⁵ FRYŠTÁK, Marek. § 129a [Teroristická skupina]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. 1. vydání (2. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2022.

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ JELÍNEK, J. „Protiteroristická“ novela trestního zákoníku – poznámky k orientačnímu studiu. In: Bulletin advokacie [online]. 26. 4. 2017, [cit. 2023-08-01]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/protiteroristickanova-trestniho-zakoniku-poznamky-k-orientacnimu-studiu?browser=full>.

2. Pojem spolupracujícího obviněného v boji proti organizovanému zločinu

Z důvodu stále častějšího výskytu a rostoucí závažnosti organizované kriminality byly do českého právního řádu zakotveny nástroje, které mají potenciál usnadnit objasňování organizované kriminality a umožnit snazší dopadení jejích pachatelů. Jedním z takových nástrojů je institut spolupracujícího obviněného, jehož právní úpravu provází po celou dobu její existence mnohé odborné i veřejné diskuse týkající se jak důvodnosti jeho zavedení, tak také jeho praktické využitelnosti. Pro správné zhodnocení fungování institutu spolupracujícího obviněného je důležité posuzovat jej v jeho historických souvislostech s přihlédnutím k vývoji samotného institutu a také k vývoji organizované kriminality, k jejímuž potírání má primárně sloužit.

2.1. Spolupracující obviněný a korunní svědek

Primární inspirací k vytvoření a začlenění institutu spolupracujícího obviněného do českého právního řádu byl především institut korunního svědka, který má svůj původ v anglosaském právním systému, tzv. *common law*. Slovní spojení korunní svědek je přeloženo z anglického termínu *crown witness*, kterým se ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irska rozumí hlavní svědek obžaloby, tj. osoba, která orgánům činným v trestním řízení poskytne klíčové informace k dopadení a usvědčení dalších osob, ačkoliv je sama pachatelem trestného činu, díky čemuž je potrestána výrazně mírněji, anebo dokonce vůbec.^{58, 59}

Korunní svědek je v právním systému *common law* hojně využíván již od dob středověku, přičemž tehdejší praxe spočívala v možnosti pachatele závažného trestného činu spáchaného ve skupině usvědčit se souhlasem soudu své spolupachatele. Pokud byl po výpovědi korunního svědka shromážděn dostatek důkazů a jím označený spolupachatel byl usvědčen, korunní svědek byl soudem omilostněn a vyhnán do exilu.

⁵⁸ MICHORA, Zdeněk. *Korunní svědek–minulost, současnost, budoucnost*. DNY PRÁVA 2016, 2016, s. 137.

⁵⁹ TAK, F. J. Peter. *Deals with Criminals: Supergrasses, Crown Witnesses and Pentiti*, *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, Vol. 5, č. 1/1997, s. 2–26.

Pokud však spolupachatel nebyl pro nedostatek dalších důkazů, mimo výpověď korunního svědka, soudem shledán vinným, byl korunní svědek bez dalšího popraven.⁶⁰

V souvislosti s rozvojem organizované kriminality, k jejímuž rozkrývání již dosavadní právní prostředky nedostačovaly, se využití institutu korunního svědka rozšířilo i v rámci kontinentální Evropy. V průběhu 70. a 80. let 20. století zavedly korunního svědka jako prostředek v rámci boje s terorismem, mezinárodním obchodem s drogami a dalšími formami organizovaného zločinu mnohé evropské státy jako například Spolková republika Německo, Itálie, Maďarsko a Polsko.⁶¹

Také v České republice se po vzoru nadepsaných evropských států začaly postupem času objevovat tendence k zakotvení prostředků pro efektivnější boj proti organizovanému zločinu. Jedním z prvních kroků bylo přijetí zákona o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením, ve spojení se zavedením institutu utajeného svědka upraveném v §55 odst. 2 trestního řádu. Tento zákon však dostatečně nemotivoval osoby podílející se na organizované trestné činnosti ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení, neboť jedinou výhodou, která byla takovým pachatelům poskytována, bylo zohlednění jejich spolupráce jako polehčující okolnosti při úvaze soudu o ukládaném trestu, případně zcela výjimečné snížení ukládaného trestu pod spodní hranici trestní sazby.⁶²

Z důvodu nedostatečnosti této právní úpravy postupně docházelo k dalším pokusům o zavedení institutu korunního svědka do českého právního řádu. Nejvýznačnějším byl návrh zákona Ministerstva vnitra ze dne 22. 11. 2002, č. j. OBP 1697/CZ-2002⁶³, který by orgánům činným v trestním řízení umožňoval dočasně přerušit trestní stíhání osoby v postavení korunního svědka při splnění všech zákonem stanovených předpokladů. Podmínkou pro přerušování trestního stíhání mělo být

⁶⁰ LANGBEIN, J. H., LERNER, R. L., SMITH, B. P. *History of the Common Law: The Development of Anglo-American Legal Institutions*. Austin: Aspen Publishers, 2009, s. 682–686.

⁶¹ TROJÁČEK, Jiří. *Právní úprava institutu „korunního svědka“ z pohledu Policie České republiky*. In: VÁLKOVÁ, Helena; STOČESOVÁ, Simona. *Nad institutem korunního svědka*. Sborník příspěvků z odborného semináře. Plzeň: Západočeská univerzita, 2003. s. 7-12.

⁶² VANTUCH, Pavel. *K návrhu právní úpravy institutu „korunního svědka“*. *Trestněprávní revue*. 2003, roč. 2, č. 3, s. a násl.

⁶³ RŮŽIČKA, Miroslav. *Korunní svědek v České republice – ano, či ne?* In: VÁLKOVÁ, Helena; STOČESOVÁ, Simona. *Nad institutem korunního svědka*. Sborník příspěvků z odborného semináře. Plzeň: Západočeská univerzita, 2003. s. 23.

především doznání viny pachatele, a to ve vztahu ke skutku, pro který byl nyní obviněn, jako i na dalších skutcích, které pachatel do této doby spáchal, dále poskytnutí významných informací přispívajících k odhalení organizované kriminality a pokud možno také náhrada škody, kterou pachatel svou trestnou činností způsobil. Zároveň byly pro přiznání postavení korunního svědka stanoveny předpoklady na formu a druh spáchané trestné činnosti, kdy například potenciální korunní svědek nemohl být organizátorem nebo návodcem takové trestné činnosti, či bylo vyloučeno přiznání postavení korunního svědka, pokud byla spáchaným trestným činem způsobena smrt.⁶⁴ Nadepsaný návrh zákona nakonec nebyl zákonodárcem, společně s dalšími návrhy zákonů zakotvujících institut korunního svědka, přijat. Hlavním důvodem pro nepřijetí odpovídající právní úpravy byly zejména negativní ohlasy odborné veřejnosti, kterou byly návrhy zákonů považovány za nesystémové, neboť by jejich prostřednictvím docházelo k výraznému zásahu do zásady legality a ofiiality ovládající český právní řád, když by pachatel závažného trestného činu nemusel být orgány činnými v trestním řízení vůbec odstíhán a potrestán.⁶⁵

Shodně se k návrhům zákonů upravujících institut korunního svědka či spolupracujícího obviněného vyjádřil také tehdejší prezident České republiky, Václav Klaus, při využití svého práva veta dle čl. 50 Ústavy. Užití práva veta odůvodnil tím, že přijetím zákona upravujícího institut korunního svědka by došlo ke změně chápání státu jako garanta spravedlnosti, neboť by docházelo k porušení zásady, dle které má být každý pachatel trestné činnosti spravedlivě potrestán. Převzetí institutu korunního svědka do českého právního řádu by tak představovalo citelný zásah do právních principů, na nichž byl tehdejší trestní zákon a trestní řád vystavěn.⁶⁶

Obdobu korunního svědka se pak do českého právního řádu podařilo definitivně zakotvit až o několik let později při rekonstrukci trestního práva hmotného, a to přijetím novely trestního řádu provedené zákonem č. 41/2009 Sb. s účinností od 1. 1. 2010, obsahující mimo jiné institut spolupracujícího obviněného.

⁶⁴ VÁLKOVÁ, Helena; STOČESOVÁ, Simona. *Nad institutem korunního svědka. Sborník příspěvků z odborného semináře*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2003. s. 43–54.

⁶⁵ MUSIL, Jan. *Korunní svědek – ano či ne?* Trestní právo. 2003, roč. 8, č. 4, s. 9-15, s. 21-24.

⁶⁶ Stanovisko prezidenta republiky, jímž vrátil Poslanecké sněmovně zákon, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, ze dne 15. 9. 2005. Sněmovní tisk 802/7, část č. 1/8. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=4&ct=802&ct1=7>

Ačkoli se tedy pojem korunní svědek v českém právním řádu nevyskytuje, je tento termín odbornou i prostou veřejností často užíván a zaměňován s pojmem spolupracující obviněný. Korunní svědek je přitom odbornou doktrínou definován jako pachatel trestného činu, kterému byl ze strany orgánů činných v trestním řízení přislíben nižší nebo dokonce žádný trest, pokud tento pravdivě a úplně vypoví o skutečnostech jím spáchané trestné činnosti a v důsledku této skutečnosti také usvědčí své spolupachatele.⁶⁷ Nadepsaná definice doktríny shrnuje deskripci korunního svědka od Musila, který jej vnímá jako „*spolupachatele trestného činu nebo účastníka na trestném činu, který uzavře s orgány činnými v trestním řízení dohodu o tom, že bude pravdivě vypovídat ve prospěch obžaloby a přispěje tak k odhalení nebo usvědčení jiného spolupachatele nebo účastníka a který je za podání takového svědectví státem honorován tím, že se mu poskytne privilegium nestíhatelnosti, beztrestnosti nebo zmírnění trestu, eventuálně též zvláštní ochrana před pomstou*“.⁶⁸

V porovnání s níže vymezeným institutem spolupracujícího obviněného lze konstatovat, že spolupracující obviněný je ve své podstatě českou obdobou korunního svědka, který je užíván nejen v anglosaském právním systému, ale i v celé řadě evropských států. Pojmy spolupracující obviněný a korunní svědek vykazují mnoho podobných znaků, včetně totožného účelu jejich zakotvení v právním řádu, kterým je boj s organizovanou kriminalitou. Právě v důsledku těchto podobností dochází především ze strany mnoha českých sdělovacích prostředků, ale mnohdy i přímo ze strany orgánů činných v trestním řízení, k zaměňování těchto dvou termínů nebo k využití slovního spojení korunního svědka pro osobu podávající klíčové svědectví o trestné činnosti, na které se sama nijak nepodílela. Je však důležité si uvědomit, že ačkoliv institut korunního svědka hrál při vývoji a koncepci institutu spolupracujícího obviněného důležitou roli, není ani v současné době v českém trestním právu zakotven a užívání takového označení pro jiné osoby účastnící se trestního řízení je tedy zcela nesprávné a zavádějící.

⁶⁷ PÚRY, F., ŠÁMAL, P. In: HENDRYCH, D. a kol. *Právní slovník*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, heslo „Korunní svědek“.

⁶⁸ MUSIL, Jan. *Korunní svědek – ano či ne?* op. cit. sub 63. s. 21.

2.2. Vývoj institutu spolupracujícího obviněného

Jak již bylo uvedeno výše, institut spolupracujícího obviněného byl do českého právního řádu definitivně zaveden z důvodu stále častějšího výskytu a rostoucí závažnosti organizované kriminality, prostřednictvím zákona č. 41/2009 Sb., kterým byl novelizován trestní řád v souvislosti s přijetím trestního zákoníku, s účinností od 1. 1. 2010.⁶⁹ Tato novela do trestního řádu zakotvila ustanovení § 178a, dle kterého státní zástupce nově mohl při splnění všech podmínek spolupráce označit obviněného za spolupracujícího, a to výlučně u zvláště závažných zločinů, tj. úmyslných trestných činů, za něž trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let. V kombinaci s tímto ustanovením také vešel v účinnost § 58 odst. 4 tehdejšího trestního zákoníku, který soudu umožnil snížit trest odnětí svobody ukládaný spolupracujícímu obviněnému pod dolní hranici trestní sazby.⁷⁰

K zakotvení institutu spolupracujícího obviněného do českého právního řádu bylo dle důvodové zprávy k zákonu č. 41/2009 Sb. přistoupeno zejména se záměrem zefektivnit objasňování zvláště závažných zločinů, speciálně těch páchaných formou organizované činnosti, jejichž vyšetřování doposud často provázal nedostatek v řízení nashromážděných důkazů k usvědčení osob organizujících nebo řídicích takovou trestnou činnost. Primárním cílem nové právní úpravy tedy bylo motivovat pachatele, aby s vidinou nižšího nebo žádného trestu spolupracovali s orgány činnými v trestním řízení a pomohli k usvědčení dalších osob páchajících zvláště závažnou trestnou činnost.⁷¹

Zavedení spolupracujícího obviněného do právní úpravy rovněž reflektovalo požadavky tehdejšího stavu mezinárodního práva, především pak požadavky vyplývající z rezoluce Rady Evropské unie č. 497Y0111(01) ze dne 20. 12. 1996 o jednotlivcích, kteří spolupracují při soudním řízení v boji proti mezinárodně organizovanému zločinu, jejímž přijetím se členské státy zavázaly k inkorporování vhodných prostředků motivujících pachatele a účastníky trestné činnosti páchané organizovanou zločineckou skupinou ke spolupráci při trestním řízení. Stejně tak byla

⁶⁹ VANTUCH, Pavel. *K možnostem využití institutu spolupracujícího obviněného*. In: VANTUCH, Pavel. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 494.

⁷⁰ V současné právní úpravě § 58 odst. 5 trestního zákoníku.

⁷¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 41/2009 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku, č. 41/2009. Dz. Úřad vlády.

novou právní úpravou zohledněna Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu, jejíž smluvní stranou se Česká republika stala jejím podpisem v prosinci 2000.⁷² Předmětná úmluva přímo vyzývá její smluvní strany, necht' ve vhodných případech k motivaci pachatelů ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení zváží zakotvení možnosti snížit ukládaný trest pod zákonnou sazbu u těch obžalovaných, kteří poskytnou podstatnou kooperaci při vyšetřování nebo stíhání závažného trestného činu.⁷³

Za nedlouho po svém přijetí byl institut spolupracujícího obviněného novelizován zákonem č. 193/2012 Sb., s účinností ode dne 1. 9. 2012, kterým bylo umožněno tento institut aplikovat u všech osob obviněných ze spáchání zločinu. Došlo tedy k rozšíření použitelnosti nástroje na všechny úmyslné trestné činy, pro které je stanoven trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nad pět let.⁷⁴ Státnímu zástupci byla rovněž dána pravomoc navrhnout v obžalobě úplné upuštění od potrestání osoby označené jako spolupracující obviněný, pokud zároveň dojde ke splnění všech podmínek stanovených tímto zákonem.

Do současné doby poslední novelizace institutu spolupracujícího obviněného byla provedena prostřednictvím zákona č. 333/2020 Sb., s účinností ode dne 1. 10. 2020, kterým bylo umožněno státnímu zástupci označit obviněného za spolupracujícího také v rámci sjednané dohody o vině a trestu. S ohledem na stále rostoucí zájem veřejnosti na vyloučení možnosti zneužívání tohoto institutu samotnými pachateli byla současně zavedena možnost dodatečného povolení obnovy řízení v neprospěch obviněného v případě, pokud tento po skončení svého trestního stíhání poruší některou ze zákonem stanovených povinností vázaných na osobu v postavení spolupracujícího obviněného, například pokud v řízeních vedených ve věci spolupachatelů tento změní výpověď, kterou podal v rámci svého trestního řízení.⁷⁵

⁷² Tamtéž.

⁷³ Viz čl. 37 Úmluvy OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu.

⁷⁴ VANTUCH, Pavel. *K možnostem využití institutu spolupracujícího obviněného*. op. cit. sub 67, s. 495.

⁷⁵ VANTUCH, Pavel. *K možnostem využití institutu spolupracujícího obviněného*. *Trestněprávní revue*, 2023, č. 2, s. 86-91, s. 86.

2.3. Současná právní úprava institutu spolupracujícího obviněného v českém právním řádu

Právní úprava institutu spolupracujícího obviněného obsažená v českém právním řádu je do značné míry právní úpravou komplexní, neboť ji nacházíme jak v rovině procesního, tak i hmotného trestního práva. Procesněprávní úprava v trestním řádu stanovuje jednotlivé procesní podmínky, za kterých je možné tento nástroj využít, a dále upravuje postup orgánů činných v trestním řízení a samotného pachatele, v důsledku kterého je tomuto možné postavení spolupracujícího obviněného přiznat. Hmotněprávní úprava obsažená v trestním zákoníku navazuje na úpravu procesněprávní, když upravuje dílčí zvláštnosti trestání osoby spolupracujícího obviněného.⁷⁶

2.3.1. Procesněprávní úprava

Institut spolupracujícího obviněného je v trestním řádu zakotven v ustanovení § 178a, které je systematicky zařazeno do části druhé, hlavy desáté, oddílu sedmého trestního řádu. Ustanovení je řazeno do hlavy o přípravném řízení k dalším ustanovením v oddílu týkající se obžaloby. Ustanovení § 178a trestního řádu nese označení „*Spolupracující obviněný*“ a obsahuje základní procesní podmínky pro využití institutu, které jsou vázány jak na stranu obviněného, tak i na stranu státního zástupce, jako osoby oprávněné o využití institutu v trestním řízení rozhodovat.

Mezi jednu z nejdůležitějších podmínek pro využití tohoto nástroje beze sporu patří druh trestné činnosti, pro kterou je řízení vedeno. V současné době lze obviněného označit za spolupracujícího pouze v řízení o zločinu, tj. úmyslném trestném činu s horní hranicí trestní sazby odnětí svobody převyšující pět let. Co se týče předpokladů na osobu, která může být za spolupracujícího obviněného označena, ustanovení § 178a trestního řádu lze samozřejmě využít v řízení o zločinu proti fyzické osobě, kde je jeho aplikace snadno představitelná. Pro univerzální aplikovatelnost předmětného ustanovení ale není vyloučeno jeho užití ani v řízení vedeném proti právnické osobě jako osobě obviněné ze spáchání zločinu (srov. výčet v § 7 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob), jakož ani v řízení ve věcech mladistvých, a to v důsledku aplikace ustanovení § 1 odst. 3 zákona o soudnictví ve věcech mládeže,

⁷⁶ KOUDELKA, Zdeněk. Spolupracující obviněný. In: Advokátní deník [online]. 1. 6. 2018. [cit. 2023-08-01]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2018/06/01/spolupracujici-obvineny/>

keré odkazuje na užití trestního řádu v případech, kdy tento zákon nemá žádné zvláštní ustanovení upravující danou problematiku. Tak tomu v případě spolupracujícího obviněného není.⁷⁷

2.3.1.1. Podmínky pro označení spolupracujícího obviněného

V prvním odstavci předmětného ustanovení jsou upraveny jednotlivé podmínky, při jejichž naplnění může státní zástupce v obžalobě či dohodě o vině a trestu označit obviněného za spolupracujícího. Nutno podotknout, že jako jediný z orgánů činných v trestním řízení disponuje touto označovací pravomocí právě státní zástupce, žádný jiný orgán o přiznání statusu spolupracujícího obviněného nemůže rozhodnout.⁷⁸

Postavení spolupracujícího obviněného může být přiznáno pouze za splnění zákonem stanovených procesních podmínek, které musejí být naplněny kumulativně, přičemž se jedná především o podmínky, že obviněný:

- a) *„oznámi státnímu zástupci skutečnosti, které jsou způsobilé významně přispět k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny a zaváže se podat jak v přípravném řízení, tak i v řízení před soudem úplnou a pravdivou výpověď o těchto skutečnostech,*
- b) *dozná se k činu, pro který je stíhán, přičemž nejsou důvodné pochybnosti o tom, že jeho doznání bylo učiněno svobodně, vážně a určitě, a*
- c) *prohlásí, že souhlasí s tím, aby byl označen jako spolupracující obviněný,*
a považuje-li státní zástupce takové označení za potřebné vzhledem k povaze trestného činu, k jehož objasnění se obviněný zavázal, a to i s přihlédnutím k trestnému činu uvedenému v doznání obviněného, k osobě obviněného a k okolnostem případu, zejména zda a jakým způsobem se obviněný podílel na spáchání trestného činu, k jehož objasnění se zavázal a jaké následky svým jednáním způsobil.“⁷⁹

Ad a) Aby obviněný mohl aspirovat k označení za spolupracujícího, musí státnímu zástupci oznámit **skutečnosti, které jsou způsobilé významně přispět**

⁷⁷ RŮŽIČKA, Miroslav. § 178a [Spolupracující obviněný]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2317.

⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), § 178a.

k objasnění organizovaného způsobu páchaní zločinu. Z trestního řádu nevyplývá, co se konkrétně rozumí oněmi „skutečnostmi, které jsou způsobilé významně přispět k objasnění“, kdy Schramhauser je definuje jako skutečnosti, které jsou státnímu zástupci dosud neznámé, resp. jsou pro něj nové, a které by obviněný měl sdělit v okamžiku, kdy stíhaná trestná činnost ještě není dostatečně objasněna.⁸⁰ Veškeré obviněným uváděné skutečnosti pak musí být bezpodmínečně zachyceny v protokolu sepsaném s obviněným podle § 178a odst. 3 trestního řádu.⁸¹

K oznámení nadepsaného druhu skutečností ze strany obviněného se však váže problematický aspekt, když obviněný v naprosté většině případů není ze strany orgánů činných v trestním řízení obeznámen se skutkovými zjištěními učiněnými v rámci vyšetřování. Pro obviněného je tak značně složité posoudit, zda jím poskytované informace jsou způsobilé významně přispět k objasnění trestné činnosti, neboť neví, zda těmito informacemi státní zástupce již nedisponuje. Ač tedy obviněný dobrovolně poskytuje informace o jím páchané trestné činnosti, tyto později nemusejí být shledány jako dostačující. Tato skutečnost již sama o sobě způsobuje značnou nejistotu obviněného usilujícího o označení za spolupracujícího.

Ústavní soud navíc dovodil, že výpověď obviněného o skutečnostech, které jsou způsobilé významně přispět k objasnění organizovaného zločinu, musí být podrobena velmi přísným kritériím stran přezkoumání její věrohodnosti, neboť takto učiněná výpověď s sebou z podstaty věci nese vysoké riziko účelovosti a nepravdivosti.⁸² Proces hodnocení věrohodnosti výpovědi spolupracujícího obviněného tak musí být mimořádně pečlivý; vedle samotné výpovědi musejí být posouzeny osobnostní rysy obviněného, jeho motivace ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení a soulad výpovědi s ostatními důkazy shromážděnými v předmětném řízení, kdy za největší riziko v posuzování věrohodnosti výpovědi lze považovat již samotnou osobu spolupracujícího obviněného jakožto pachatele, který má nejvyšší zájem na výsledku řízení.⁸³ Lze tak dovozovat, že výpověď spolupracujícího obviněného by v žádném

⁸⁰ SCHRAMHAUSER, Jan. *Spolupracující obviněný v boji s organizovaným zločinem, úvaha nad platnou právní úpravou*. Trestněprávní revue. 2012, č. 1, s. 15.

⁸¹ RŮŽIČKA, Miroslav. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. op. cit. sub 74, s. 2317.

⁸² Usnesení Ústavního soudu ze dne 13. 3. 2014, sp. zn. III.ÚS 859/13.

⁸³ GREER, Steven. *Supergrasses: A Study in Anti-Terrorist Law Enforcement in Northern Ireland*, Oxford University: Oxford, 1995, s. 9.

případě neměla být užita jako jediný důkazní prostředek trestního řízení, naopak je důležité tuto výpověď podložit ostatními shromážděnými důkazy a zasadit ji do širších souvislostí.

Nad rámec samotného uvedení výše popsaných skutečností je od obviněného požadováno učinění závazku k podání úplné a pravdivé výpovědi nejen v přípravné fázi svého trestního řízení, ale také v řízení před soudem. Tento závazek je spolupracující obviněný ve smyslu § 178a odst. 4 trestního řádu povinen dodržet i po skončení trestního stíhání v jeho věci.

Stran problematiky této podmínky mám za to, že v rámci budoucích novelizací právní úpravy by měla být k předmětnému ustanovení doplněna alespoň základní definice skutečností, které jsou způsobilé významně přispět k objasnění trestné činnosti, a které by měl obviněný ucházející se o předmětné postavení ve své výpovědi bezpodmínečně uvést, a to například uvedením demonstrativního výčtu skutečností, které mohou být považovány za způsobilé přispět k objasnění trestné činnosti. Uvedení výkladového ustanovení by pro potenciálně spolupracující obviněné představovalo alespoň dílčí jistotu, na jejímž základě by mohli lépe posoudit svou situaci a zvážit, zda jimi poskytovaná výpověď opravdu může vést k označení za spolupracujícího obviněného. Případně by bylo vhodné obviněného ještě před rozhodnutím o jeho neoznačení za spolupracujícího pro nesplnění této podmínky ze strany státního zástupce informovat, zda jím poskytnuté informace považuje za dostatečné či nikoliv, a dát tak obviněnému prostor pro případné doplnění jeho výpovědi.

Ad b) Dalším nezbytným předpokladem k označení obviněného za spolupracujícího je **doznání k činu**, pro který bylo orgány činnými v trestním řízení zahájeno trestní stíhání, kdy takové doznání musí být učiněno svobodně, vážně a určitě. Doznání učiněné obviněným by se mělo vztahovat výlučně k trestné činnosti, pro kterou je stíhán, kdy se nemusí přiznávat k žádným dalším trestným činům, které obviněný potenciálně již v minulosti spáchal.⁸⁴ Na doznání obviněného je nutno pohlížet jako na pouhý důkazní prostředek, který musí obstát mezi ostatními v řízení shromážděnými důkazy. I přes plné doznání viny je státní zástupce, a potažmo i ostatní orgány činné

⁸⁴ RŮŽIČKA, Miroslav. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. op. cit. sub 74. s. 2321.

v trestním řízení, povinen přezkoumat všechny podstatné okolnosti případu a nadále objasňovat skutečnosti ve prospěch i neprospěch obviněného.⁸⁵

Ad c) V neposlední řadě musí obviněný pro přiznání spolupracujícího postavení výslovně **prohlásit, že souhlasí s tím, aby byl jako spolupracující obviněný označen**, kdy tento souhlas může být ze strany obviněného učiněn toliko písemně nebo do protokolu.⁸⁶

Teprve při splnění všech shora nadepsaných podmínek může státní zástupce přistoupit k označení obviněného za spolupracujícího, pouze však za předpokladu, že to považuje za vhodné vzhledem k povaze trestného činu, k jehož objasnění se obviněný zavázal, osobě obviněného (např. s přihlédnutím k dosavadnímu životu obviněného, případným předchozím odsouzením a jiným okolnostem, které mohou ovlivnit věrohodnost výpovědi obviněného a možnost jeho nápravy), okolnostem konkrétního případu a způsobu jeho provedení, jakož i následkům, které byly trestným činem obviněného způsobeny.⁸⁷

Ze shora podaného vyplývá, že i při splnění všech nadepsaných předpokladů kladených na obviněného je označení spolupracujícího obviněného ponecháno na plné úvaze státního zástupce, přičemž obviněný nemá na přiznání takového postavení žádný právní nárok a stran svého označení čelí nejistotě až do okamžiku podání obžaloby či sjednání dohody o vině a trestu, z kterých se obviněný teprve dozví, zda byl ve své snaze získat předmětné postavení úspěšný. Samotné označení obviněného za spolupracujícího zároveň není provázeno žádným formálním aktem nebo rozhodnutím, protože obviněný nedisponuje žádným opravným prostředkem, kterým by se mohl bránit situaci, kdy mu nebyl status spolupracujícího obviněného ze strany státního zástupce přiznán, ačkoliv splnil veškeré nadepsané podmínky.⁸⁸

Lze tak uzavřít, že první odstavec nadepsaného ustanovení i přes svou rozsáhlost vykazuje celou řadu nedostatků, na jejichž odstranění by se dle mého názoru měl zákonodárce při následujících novelizacích trestněprávních předpisů zaměřit.

⁸⁵ KANDALCOVÁ, Alena. § 178a. In: AUEROVÁ, J., AUGUSTINOVÁ, P., BOHUSLAV, L., DRAŠTÍK, A., DURDÍK, T., FENYK, J., HÁJEK, R., HERCZEG, J., KADLEC, J., KAISER, T., KANDALCOVÁ, A., KMEC, J., KOCINA, J., KOUŘIL, I. a kol. *Trestní řád: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

⁸⁶ RŮŽIČKA, Miroslav. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. op. cit. sub 74. s. 2323.

⁸⁷ KANDALCOVÁ, Alena. § 178a. In: AUEROVÁ, J. a kol. *Trestní řád: Komentář*. op. cit. sub 82.

⁸⁸ KANDALCOVÁ, Alena. § 178a. In: AUEROVÁ, J. a kol. *Trestní řád: Komentář*. op. cit. sub 82.

Za nedostatek považuji například již zmiňovanou chybějící úpravu „skutečností, které jsou způsobilé významně přispět k objasnění“, dále poměrně přísné stanovení časového okamžiku, do kterého obviněný může být státním zástupcem označen za spolupracujícího, kterým je okamžik podání obžaloby či návrhu na schválení dohody o vině a trestu. Za další nedostatek současné právní úpravy považuji zcela chybějící právní úpravu stran skutečnosti, zda obviněný může být označen za spolupracujícího pouze v jednom řízení nebo i opakovaně ve více trestních řízeních (a to ať již souběžně probíhajících, nebo časově oddělených řízeních). K dané problematice se v rámci svého výkladu vyjádřil například Schramhauser, který nepovažuje za vhodné, aby byl spolupracující obviněný „recidivistou“, a doporučuje do právního řádu výslovně inkorporovat nemožnost stát se spolupracujícím obviněným opakovaně.⁸⁹ S uvedeným závěrem se ztotožňuje také Jelínek, když uvádí, že opakované označení obviněného za spolupracujícího by bylo v rozporu s účelem ukládaného trestu, kterým je náprava pachatele, aby tento vedl nadále řádný život.⁹⁰

Dle mého názoru by zakotvení možnosti opakovaného označení osoby pachatele za spolupracujícího obviněného samozřejmě mohlo vést ke zjevnému zneužívání tohoto institutu při ukládání trestu, kdy by se pachatelé cíleně snažili o přiznání spolupracujícího označení, aniž by svého činu skutečně litovali. Na druhou stranu je nutno podotknout, že organizovaná činnost je často dlouhodobého charakteru a pachatel tak může být samostatně stíhán pro více trestných činů souvisejících s účastí na jedné organizované skupině. Pokud pak obviněný v jednom trestním řízení podá dostatečnou výpověď o skutečnostech objasňujících organizovanou trestnou činnost, a na základě této výpovědi je označen za spolupracujícího, měla by tato skutečnost být zohledněna také v dalších trestních řízeních, které souvisí s účastí obviněného na této organizované skupině.

Avšak za nejširší mezeru současné právní úpravy považuji v souladu s odbornou doktrínou naprosto nedostatečnou formálnost procesu přiznání postavení spolupracujícího obviněného. Obviněný až do okamžiku skončení přípravného řízení nemá žádnou jistotu, zda je na něj pohlíženo jako na spolupracujícího, a to i v případě,

⁸⁹ SCHRAMHAUSER, Jan. *Spolupracující obviněný v boji s organizovaným zločinem, úvaha nad platnou právní úpravou*. op. cit. sub 77. s. 14.

⁹⁰ JELÍNEK, Jiří. *Kdo je spolupracující obviněný*. [on-line]. Česká televize. [cit. 2023-08-01]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1096902795-studio-6/215411010100306/video/386994>.

kdy splnil veškeré zákonem požadované předpoklady, jakož ani nemá možnost procesní obrany v případě, kdy mu status přiznán není, ačkoliv splnil veškeré potřebné podmínky. Obviněný pak v rámci své obhajoby zcela jistě nemůže spoléhat pouze na dobré slovo státního zástupce, který mu přiznání postavení spolupracujícího obviněného přislíbí. O této problematice pak blíže pojednávám ve třetí kapitole této diplomové práce.

2.3.1.2. Předpoklady pro upuštění od potrestání

Nad rámec stanovení obecných podmínek pro označení obviněného za spolupracujícího jsou v předmětném ustanovení ve druhém odstavci zakotveny některé další předpoklady, jejichž splnění opravňuje státního zástupce navrhnout v obžalobě úplné upuštění od potrestání spolupracujícího obviněného. Předem nutno podotknout, že ačkoliv se uvedená pravomoc státního zástupce slovy zákona vztahuje pouze na návrh učiněný v obžalobě, dle mého názoru lze upuštění od potrestání navrhnout i v rámci sjednané dohody o vině a trestu, neboť taková aplikace ustanovení je v souladu s účelem, pro který byla dohoda o vině a trestu zařazena do odstavce prvního. Výslovné neuvedení dohody o vině a trestu do odstavce druhého tak lze považovat pouze za administrativní opomenutí legislativního procesu.

Pravomoc podat návrh na upuštění od potrestání státnímu zástupci vzniká, pokud spolupracující obviněný:

- „1. nespáchal trestný čin, který je závažnější než zločin, k jehož objasnění přispěl,*
- 2. jestliže se nepodílel jako organizátor nebo návodce na spáchání zločinu, k jehož objasnění přispěl,*
- 3. pokud jím nezpůsobil úmyslně těžkou újmu na zdraví nebo smrt, a*
- 4. pokud nejsou důvody pro mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody dle § 59 TZ.“⁹¹*

Před samotným podáním návrhu na upuštění od potrestání je v souladu se zákonnou dikcí, jakož i s povahou institutu upuštění od potrestání, státní zástupce povinen přísně zhodnotit naplnění jednotlivých výše uvedených předpokladů. Vyjma splnění nadepsaných kritérií státní zástupce při podání návrhu na upuštění od potrestání přihlíží zejména k okolnostem, jenž trestní řád demonstrativně vymezuje, tedy například

⁹¹ RŮŽIČKA, Miroslav. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. op. cit. sub 74. s. 2323.

k povaze trestného činu; míře, v jaké může spolupracující obviněný přispět k objasnění zločinu; k osobě obviněného a okolnostem případu; jakož i k dalším výslovně neuvedeným okolnostem.⁹² V kontextu tohoto odstavce je zvláštní důraz kladen na význam svědectví, které obviněný poskytl v rámci přípravného řízení, a to zejména s přihlédnutím k ostatním nashromážděným důkazům.

Rozhodnutí státního zástupce podat návrh na upuštění od potrestání spolupracujícího obviněného je stejně jako v případě jeho samotného označení rozhodnutím fakultativním a spolupracující obviněný na něj nemá žádný právní nárok.⁹³ Jedná se o opatření, které navazuje na postup označení obviněného za spolupracujícího a které záleží pouze na úvaze státního zástupce. Vedle úplného upuštění od potrestání pak státní zástupce může přistoupit také k návrhu na podmíněné upuštění od potrestání s dohledem, pokud lze mít za to, že je potřebné a účelné po stanovenou dobu sledovat chování pachatele.⁹⁴

2.3.1.3. Povinnost výslechu osoby spolupracujícího obviněného

Třetí odstavec předmětného ustanovení zakotvuje procesní povinnost státního zástupce vyslechnout obviněného před jeho označením za spolupracujícího, a to zejména k obsahu oznámení o zahájení trestního stíhání a k obsahu doznání. Provedení tohoto druhu výslechu je u obviněného, který má být označen za spolupracujícího, naprosto klíčové, neboť jej obviněný činí již s vidinou získání tohoto postavení a na základě jeho průběhu by měl být státní zástupce schopen posoudit a relevantně zhodnotit, zda je přiznání postavení účelné. I z tohoto důvodu musí výslech dle § 178a odst. 3 trestního řádu provádět výlučně státní zástupce, který tuto pravomoc nemůže přenést na jinou osobu.⁹⁵

Výslech pak probíhá až po podání podnětu obviněného, příp. jeho obhájce, k označení za spolupracujícího obviněného, nebo poté, co státní zástupce po zhodnocení všech rozhodných hledisek případu i osoby obviněného dospěje k závěru, že by obviněný mohl být označen za spolupracujícího. Vedle obsahu oznámení a doznání obviněného se výslech obviněného obligatorně musí týkat také skutečnosti,

⁹² RŮŽIČKA, Miroslav. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. op. cit. sub 74. s. 2323.

⁹³ KANDALCOVÁ, Alena. § 178a. In: AUEROVÁ, J. a kol. *Trestní řád: Komentář*. op. cit. sub 82.

⁹⁴ RŮŽIČKA, Miroslav. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. op. cit. sub 74. s. 2323.

⁹⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 7. vydání. Praha: Leges, 2017.

zda si je obviněný vědom důsledků svého postupu dle § 178a odst. 1 písm. a) až c) trestního řádu.⁹⁶ Před započítím s výslechem musí být obviněný samozřejmě poučen o jeho právech a povinnostech dle obecného ustanovení § 91 odst. 1 trestního řádu. Ustanovení § 178a odst. 3 pak nad rámec obecného poučení zahrnuje ještě zvláštní poučení o podstatě označení za spolupracujícího obviněného dle § 178a odst. 1 trestního řádu; o povinnosti setrvat na svém doznání a dodržet závazky uvedené v § 178a odst. 1 trestního řádu; a o skutečnosti, že jakmile obviněný v přípravném řízení nebo v řízení před soudem poruší své závazky, nebude nadále považován za spolupracujícího obviněného.

O skutečnosti, že obviněný již není pro porušení svých závazků nadále považován za spolupracujícího, musí státní zástupce obviněného neprodleně informovat. Pokud je trestní řízení ve fázi před soudem, učiní takové oznámení na návrh státního zástupce nebo i bez takového návrhu soud.⁹⁷ Ostatně i Ústavní soud se vyjádřil k právu obviněného znát právní názor soudu na svůj status spolupracujícího obviněného v případě, kdy by na jeho straně nastala změna v plnění zákonných podmínek pro další trvání tohoto označení. Toto právo obviněného vyplývá zejména z požadavku na zajištění spravedlivého procesu zajištěného v čl. 36 odst. 1 a 3 a čl. 38 odst. 2 Listiny, přičemž obviněnému musí být dána možnost měnit v průběhu řízení svou procesní obranu podle skutkových okolností řízení a názoru soudu, kdy rovněž dle § 2 odst. 13 trestního řádu má obviněný právo být v každém úseku trestního řízení vhodným způsobem a srozumitelně poučen o právech umožňujících mu plné uplatnění obhajoby.⁹⁸ Nutno ale poznamenat, že takovéto oznámení činí státní zástupce potažmo soud až v okamžiku, kdy obviněný již v minulosti byl v předmětném řízení označen za spolupracujícího, ale posléze přestal splňovat náležitosti pro takové označení, pročež je mu status spolupracujícího obviněného odnímán. Povinnost státního zástupce oznámit obviněnému, zda jej v obžalobě nebo dohodě o vině a trestu označí za spolupracujícího, tímto dána není.

⁹⁶ RŮŽIČKA, Miroslav. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. op. cit. sub 74. s. 2323.

⁹⁷ RŮŽIČKA, Miroslav. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. op. cit. sub 74. s. 2324.

⁹⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 7. 8. 2018, sp. zn. II. ÚS 3525/16.

2.3.1.4. Obnova řízení v neprospěch spolupracujícího obviněného

Konečně novelou provedenou zákonem č. 333/2020 Sb. s účinností od dne 1. 10. 2020, byl do ustanovení § 178a vložen nový čtvrtý odstavec, ve kterém je zakotven důvod pro povolení obnovy řízení v neprospěch spolupracujícího obviněného. Trestní řízení spolupracujícího obviněného může být obnoveno v případě, že tento, ačkoliv jeho trestní stíhání skončilo dříve než trestní stíhání ostatních spolupachatelů, porušil povinnost setrvat na svém doznání či jinak nedodržel své závazky dle § 178a odst. 1 trestního řádu, které měl v probíhajících trestních řízeních spolupachatelů pro zločin, k jehož objasnění se svým doznáním zavázal.

Začleněním tohoto odstavce zákonodárce reagoval na stále častější případy, kdy spolupracující obvinění úmyslně porušovali své povinnosti a nejčastěji v hlavním líčení trestního řízení vedeného vůči ostatním spolupachatelům odvolali své doznání s vidinou pomoci obhajobě ostatních spolupachatelů, neboť jim za tento postup nehrozil žádný trest či zhoršení jejich vlastního postavení.⁹⁹ Pod hrozbou povolení obnovy řízení v neprospěch spolupracujícího obviněného jsou tito pachatelé motivováni k setrvání na své výpovědi i v řízení vedeném proti dalším osobám obviněným ze spáchání organizované trestné činnosti, kdy jedině takovýmto prostředkem může být dosaženo úspěšného potírání organizovaného zločinu. V rámci zákonnosti užití institutu spolupracujícího obviněného samozřejmě musí být obvinění o možnosti povolení obnovy řízení v jejich neprospěch poučeni.

2.3.2. Hmotněprávní úprava

Pokud máme vymezeny jednotlivé předpoklady pro přiznání statusu spolupracujícího obviněného dle trestního řádu, je nutné toto zvláštní postavení obviněného zohlednit také v rámci hmotněprávní úpravy v trestním zákoníku, kdy se takové postavení promítá především do specifických úvah při ukládání trestu. V rámci hmotněprávní úpravy můžeme pozorovat ustoupení zájmu na řádném a spravedlivém potrestání všech pachatelů trestné činnosti před zájmem na odhalení organizované trestné činnosti, neboť obvinění jsou výměnou za poskytnutí skutečností,

⁹⁹ VANTUCH, Pavel. *K možnosti využití institutu spolupracujícího obviněného v dohodě o vině a trestu*. Bulletin advokacie, 2021, č. 10, s. 32-37.

kteře mohou přispět k objasnění organizované trestné činnosti, odměňování zmírněním jim ukládaného trestu.¹⁰⁰

Povinnost soudu přihlédnout při stanovení druhu trestu a jeho výměry k postavení spolupracujícího obviněného a k tomu, jak významným způsobem přispěl k objasnění zločinu spáchaného členy organizované zločinecké skupiny, ve spojení s organizovanou zločineckou skupinou nebo v její prospěch, je stanovena již v § 39 trestního zákoníku, který upravuje obecné zásady pro ukládání trestů. Tímto ustanovením však není zakotvena povinnost soudu toto procesní postavení obviněného bez dalšího akceptovat a uložit mu například trest pod dolní hranicí trestní sazby, přičemž je opět jen na úvaze soudu, zda a v jaké míře k tomuto označení přihlédne.¹⁰¹ Nejvyšší soud k této problematice vyložil, že v rámci rozhodování o vině a trestu je soud vždy povinen náležitě se zabývat také otázkou označení obviněného za spolupracujícího, přičemž k této skutečnosti musí přihlédnout a sám posoudit splnění podmínek pro takové označení, a tuto skutečnost dále zohlednit při ukládání trestu pouze v případech, kdy je sám podle svého nezávislého posouzení přesvědčen, že byly všechny zákonné podmínky pro snížení trestu naplněny.¹⁰² Pokud však podmínky pro užití zvláštního postupu (např. pro snížení dolní hranice trestní sazby) naplněny byly, je postup soudu při zohlednění této skutečnosti dán obligatorně ve formě tzv. moderační povinnosti soudu.¹⁰³ Trestní zákoník tedy dává spolupracujícímu obviněnému mnohem vyšší míru jistoty, než kterou mu poskytuje trestní řád stran pravomoci státního zástupce označit obviněného za spolupracujícího, která je ponechána zcela na libovůli státního zástupce.

V rámci postupu soudu při ukládání trestu je pak zákonem vyzdviňována zejména povinnost zohlednit způsob přispění obviněného k objasnění jím páchané organizované kriminality, přičemž pokud lze význam přispění hodnotit jako vysoký, nabízí se soudu možnost uložení trestu odnětí svobody pod dolní hranicí zákonné trestní sazby na základě mimořádného snížení trestu odnětí svobody podle § 58 odst. 5

¹⁰⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 41/2009 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku, k bodu 29.

¹⁰¹ VÁVRA, Libor JUDr. „*Spolupracující obviněný*“. In: Právní prostor [online]. 6. 10. 2015, [cit. 2023-08-01]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/spolupracujici-obvineny>.

¹⁰² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 9. 2015, sp. zn. 8 Tdo 661/2015-62.

¹⁰³ KALVODOVÁ, Věra. § 58 [Mimořádné snížení trestu odnětí svobody]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. 1. vydání (2. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 41.

trestního zákoníku, nebo dokonce možnost úplného upuštění od potrestání za podmínek § 46 odst. 2 trestního zákoníku. V případě nesplnění některého z předpokladů pro tento (pro obviněného značně zvýhodňující) postup, může být spolupráce obviněného zohledněna alespoň v rámci obecné polehčující okolnosti podle § 41 písm. n) trestního zákoníku.¹⁰⁴

2.3.2.1. Mimořádné snížení trestu odnětí svobody spolupracujícího obviněného

V § 58 odst. 5 trestního zákoníku je zakotvena možnost mimořádného snížení trestu odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby pro spolupracujícího obviněného, který podal jak v přípravném řízení, tak v řízení před soudem úplnou a pravdivou výpověď o skutečnostech, které jsou způsobilé významně přispět k objasnění organizovaného zločinu. V případě naplnění všech předpokladů je tento postup soudu přikázán jako jeho tzv. moderační povinnost, spočívající v procesní povinnosti snížit trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby, pokud jsou kumulativně splněny podmínky stanovené v § 178a trestního řádu a § 58 odst. 5 trestního zákoníku.¹⁰⁵ K tomuto Vantuch souhlasně uvádí, že soud se při ukládání trestu musí se státním zástupcem ztotožnit v názoru na splnění všech zákonných podmínek dle § 178a odst. 1 trestního řádu, a neshledá-li soud splnění byť jedné z podmínek, pak tento nemůže v hlavním líčení uložit trest pod dolní hranici sazby, případně upustit od potrestání spolupracujícího obviněného.¹⁰⁶ Nutno zdůraznit, že soud v případě mimořádného snížení trestu odnětí svobody spolupracujícímu obviněnému není vázán omezeními uvedenými v § 58 odst. 4 trestního zákoníku, který stanovuje limity, pod které nelze trest odnětí svobody snížit. Lze tedy dovozovat, že rozsah snížení trestu odnětí svobody je ponechán zcela na úvaze soudu s přihlédnutím ke konkrétním specifikům toho kterého případu.

Při určování, zda je na místě trest ukládaný obviněnému mimořádně snížit, soud zejména sleduje naplnění tří kumulativních podmínek, a to označení pachatele jako spolupracujícího obviněného, splnění podmínek stanovených v § 178a odst. 1 a 2

¹⁰⁴ KALVODOVÁ, Věra, ŠČERBA, Filip. § 39 [Stanovení druhu a výměry trestu]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. 1. vydání (2. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 38, 39.

¹⁰⁵ KALVODOVÁ, Věra. § 58. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník*. op. cit. sub 99. marg. č. 42.

¹⁰⁶ VANTUCH, Pavel. *K možnostem využití institutu spolupracujícího obviněného*. op. cit. sub 73.s. 90.

trestního řádu a naplnění formálních a materiálních požadavků na výpověď obviněného.¹⁰⁷

Co se týče rozsahu snížení trestu odnětí svobody, soud dle rozhodnutí Nejvyššího soudu může zvažovat uplatnění okolností svědčících ve prospěch i v neprospěch pachatele, jakož i všechny ze skutečností vyjmenovaných v § 58 odst. 5 trestního zákoníku části věty první za středníkem. Jakákoli úvaha soudu o trestu, který by obviněnému hrozil, pokud by mu postavení spolupracujícího obviněného nebylo přiznáno, je však zcela bez významu.¹⁰⁸ Soud zejména vezme do úvahy povahu dozaného trestného činu v porovnání se zločinem páchaným organizovanou skupinou, jejíž činnost má být spolupracujícím obviněným objasněna. Aplikací principu přímé úměry pak lze očekávat, že čím vyšší bude míra závažnosti objasněné organizované kriminality oproti zločinu spáchanému spolupracujícím obviněným, tím výraznější bude rozsah soudem provedeného snížení trestu.¹⁰⁹ Soud dále přihlíží k významu jednání pachatele při objasňování organizované kriminality, tedy jak konkrétně přispěl k jejímu objasnění, k usvědčení jejích pachatelů, popřípadě k zabránění jejího dokonání, jakož i způsobu jeho podílení se na zločinné činnosti, kterou svým doznáním objasnil, a následkům, které pácháním této činnosti způsobil.¹¹⁰

Dle Vrchního soudu v Praze by pak trest ukládaný spolupracujícímu obviněnému, jehož výpověď měla zásadní význam pro objasnění zločinu spáchaného organizovanou skupinou, měl být nepoměrně nižší než trest uložený pachateli, který s orgány činnými v trestním řízení nespolupracoval.¹¹¹ S tímto tvrzením samozřejmě nelze než souhlasit, kdy je však nutno opět poukázat na problematiku zákonné úpravy procesu označení obviněného za spolupracujícího, kdy pro neformálnost tohoto procesu může nastat situace, při které obviněný sice svou výpovědí přispěl k objasnění organizované trestné činnosti, přesto mu postavení nebylo přiznáno a není tak dán prostor pro mimořádné snížení trestu odnětí svobody. Zvláště problematickou se tato situace může jevit v případě více spoluobviněných, kteří se v jednom trestním řízení ucházejí o status spolupracujícího obviněného, přičemž ačkoliv oba podali svou

¹⁰⁷ KALVODOVÁ, Věra. § 58. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník*. op. cit. sub 99. marg. č. 44.

¹⁰⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 6. 2018, sp. zn. 6 Tz 6/2018.

¹⁰⁹ KALVODOVÁ, Věra. § 58. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník*. op. cit. sub 99. marg. č. 44.

¹¹⁰ KALVODOVÁ, Věra. § 58. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník*. op. cit. sub 99. marg. č. 53.

¹¹¹ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 6. 2014, sp. zn. 2 To 46/2014.

úplnou verzi o skutečnostech přispívajících k objasnění organizované kriminality, je v konečném důsledku zvýhodněn pouze jeden z těchto spolupachatelů, k jehož verzi bylo státním zástupcem přihlédnuto.

2.3.2.2. Upuštění od potrestání spolupracujícího obviněného

Vůbec nejvýraznějším benefitem, kterého může spolupracující obviněný svým označením dosáhnout, je upuštění od potrestání ve smyslu § 46 odst. 2 trestního zákoníku. Opět zde platí premisa, že za splnění všech podmínek v § 178a odst. 1 a 2 trestního řádu a § 46 odst. 2 trestního zákoníku je soud povinen od potrestání spolupracujícího obviněného obligatorně upustit, pokud tento postup státní zástupce navrhne.¹¹² Státní zástupce předmětný návrh zpravidla učiní v rámci obžaloby, potažmo v návrhu na schválení dohody o vině a trestu, není ale vyloučeno navrhnout tento postup například až v průběhu hlavního líčení.¹¹³ Opět je tak dána poměrně rozsáhlá pravomoc státního zástupce v případě projednání trestné činnosti spolupracujícího obviněného, neboť bez jeho návrhu soud není oprávněn o upuštění od potrestání rozhodnout, byť může mít všechny podmínky pro takový postup za řádně splněné.

Podmínky pro upuštění od potrestání pachatele jsou téměř totožné s těmi, které jsou vypočteny jako předpoklady pro mimořádné snížení trestu odnětí svobody. Vedle získání příslušného označení tedy musí spolupracující obviněný v řízení podat úplnou a pravdivou výpověď o skutečnostech, které jsou způsobilé významně přispět k objasnění zločinu. Jediný výraznější rozdíl při aplikaci těchto dvou institutů lze spatřovat v tom, že mimořádné snížení trestu odnětí svobody lze při splnění podmínek užít za všech situací, upuštění od potrestání je však vyloučeno v případech vymezených v § 46 odst. 2 trestního zákoníku větě druhé. Od potrestání obviněného nesmí být soudem upuštěno v případě, kdy je trestný čin spáchaný pachatelem závažnější než zločin, k jehož objasnění pachatel přispěl, jestliže se pachatel na spáchání tohoto zločinu podílel jako organizátor nebo návodce, jestliže byla trestným činem způsobena úmyslně těžká újma na zdraví nebo smrt, nebo jsou-li dány důvody pro mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody.¹¹⁴

¹¹² ŠČERBA, Filip. § 46 [Obecné ustanovení]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. 1. vydání (2. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 22.

¹¹³ ŠČERBA, Filip. § 46. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník*. op. cit. sub 108. marg. č. 29.

¹¹⁴ ŠČERBA, Filip. § 46. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník*. op. cit. sub 108. marg. č. 38.

Pokud to soud považuje za vhodné, může upuštění od potrestání podmínit stanovením dohledu na zkušební dobu, popřípadě odsouzenému uložit přiměřená omezení a povinnosti dle § 48 trestního zákoníku. V důsledku stanovení těchto omezení tak může být alespoň částečně vykompenzován zájem státu na řádném potrestání, a především nápravě, pachatelů trestné činnosti.

Oba nadepsané instituty, tedy upuštění od potrestání a mimořádné snížení trestu odnětí svobody, představují povinnost soudu postupovat při splnění předpokladů obligatorním způsobem. Neboť jsou podmínky užití obou nástrojů téměř totožné, vyvstává otázka, kdy má být použit ten který z těchto dvou institutů. Komentářovou literaturou k předmětným ustanovením je dovozována přednost užití upuštění od potrestání, a to právě pro bližší specifikaci předpokladů k jeho aplikaci a možné vyloučení jeho použití v případech stanovených zákonem. Až pokud nelze ve vztahu k pachateli aplikovat upuštění od potrestání, i třeba protože jej státní zástupce nenavrhl, nastupuje subsidiární úprava mimořádného snížení trestu odnětí svobody.¹¹⁵

2.3.2.3. Spolupráce jako polehčující okolnost

V neposlední řadě může soud v rámci ukládání trestu zohlednit spolupráci obviněného přihlédnutím k polehčující okolnosti uvedené v § 41 písm. n) trestního zákoníku. Obviněný však musí jím poskytnutými informacemi nebo předloženými důkazy skutečně přispět k objasnění trestné činnosti spáchané členy, ve spojení nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny, přičemž faktický přínos obviněným uvedených skutečností musí být prokázán již v rámci trestního řízení vedeného vůči jeho osobě. Za zcela nedostatečné se považuje uvedení takových skutečností, které jsou pouze způsobilé přispět k objasnění trestné činnosti, aniž by však fakticky přispívaly. Zároveň však, na rozdíl od podmínek pro upuštění od potrestání nebo mimořádné snížení trestu odnětí svobody, není vyžadována žádná míra takového přispění, postačuje tedy i podání takového svědectví, které nebude jedním z klíčových důkazů ve vztahu k objasňování organizované trestné činnosti.¹¹⁶

Aplikace této polehčující okolnosti se dle dikce zákona vztahuje primárně na spolupracujícího obviněného, nikoliv však výlučně, kdy k ní musí být přihlédnuto

¹¹⁵ KALVODOVÁ, Věra. § 58. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník*. op. cit. sub 99, marg. č. 46.

¹¹⁶ KALVODOVÁ, Věra, ŠČERBA, Filip. § 41. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník*. op. cit. sub 47, marg. č. 73.

také u jakéhokoliv jiného pachatele, který přispěl k objasnění organizované trestné činnosti. Toto ustanovení tedy může být alespoň nějakou útěchou pro obviněné, kterým status spolupracujícího obviněného nebyl přiznán, ačkoliv splnili veškeré zákonem stanovené předpoklady, a tedy mimo jiné přispěli k objasnění organizovaného zločinu.

2.3.2.4. Výkon trestu spolupracujícího obviněného

Nad rámec shora podaného lze spolupráci obviněného zohlednit také v rámci úvah o způsobu výkonu trestu odnětí svobody. Obecně je trestní zákoník koncipován tak, aby závažnější organizovaná kriminalita byla trestána přísněji než kriminalita „běžná“, což plyne především z § 52 odst. 2 písm. b) trestního zákoníku, dle kterého jsou do věznice se zvýšenou ostrahou zpravidla zařazováni pachatelé organizované kriminality, nebo z § 108 odst. 1 trestního zákoníku, při jehož aplikaci lze zvýšit horní hranici trestní sazby o jednu třetinu v případech spáchání trestného činu ve prospěch organizované zločinecké skupiny.

Toto pravidlo se však dle Nejvyššího soudu neuplatní v případě ukládání trestu odnětí svobody spolupracujícímu obviněnému. Ustanovení § 56 odst. 2 písm. b) trestního zákoníku je totiž nutno aplikovat pouze tehdy, pokud je pachateli ukládán trest odnětí svobody ve výměře podle trestní sazby zvýšené ve smyslu § 108 trestního zákoníku. Užití ustanovení o zvýšení trestní sazby je však v případě spolupracujícího obviněného vyloučeno, kdy z tohoto důvodu na ně nelze vztáhnout ani ustanovení, dle kterého by tyto obviněné bylo nutné zařadit do věznice se zvýšenou ostrahou.¹¹⁷

2.4. Koncepce právní úpravy do budoucna

Nejenom s ohledem na některé výše uvedené především procesněprávní nedostatky dosavadní právní úpravy ve vztahu k institutu spolupracujícího obviněného, je v současné době odbornou společností stále diskutovanějším tématem potřeba rekodifikace celého trestního řádu. Stávající právní úprava pochází již z počátku 60. let. 20. století, a přestože byla mnohokrát novelizována, její současná podoba neodpovídá potřebám novodobého a moderního trestního procesu. Mezi nejvýznamnější problémy současné právní úpravy patří zejména komplikovanost a zdlouhavost celého trestního řízení, ale také vysoké nároky na formální aspekty procesu dokazování. V důsledku

¹¹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 6. 2018, sp. zn. 6 Tz 6/2018.

těchto problémů pak trestní proces mnohdy není schopen řešit některé závažné formy kriminality, jakož ani jednotlivé dílčí aspekty týkající se samotného trestního řízení.¹¹⁸

Rekodifikační činnost na novém trestním řádu byla zahájena již v roce 2014 pracovní Komisí pro nový trestní řád složené z odborníků na trestní právo procesní, včetně soudců, státních zástupců, advokátů a akademiků. V současné době již bylo vyhotoveno paragrafované znění návrhu nového trestního řádu, které bylo v září 2022 rozesláno ústavně-právním výborům obou komor Parlamentu. Sněmovní výbor současný návrh zhodnotil jako pozitivní a užitečný, nicméně se dle něj nejedná o původně zamýšlenou tzv. velkou reformu, a doporučil v tomto volebním období trestní řád pouze novelizovat.¹¹⁹ Je tedy více než zřejmé, že ve výhledu následujících několika let se nového trestního řádu nedočkáme.

Ve vztahu k institutu spolupracujícího obviněného je v současném znění návrhu nového trestního řádu¹²⁰ výslovně zakotvena povinnost orgánů činných v trestním řízení při poučení před konáním jakéhokoliv výslechu činěného v rámci řízení o zločinu upozornit obviněného na možnost jeho označení za spolupracujícího obviněného, sdělit mu podstatu tohoto označení a závazky z toho plynoucí. Tuto povinnost současný trestní řád orgánům činným v trestním řízení neukládá, kdy její zakotvení by dle mého názoru mohlo přispět k uvedení tohoto institutu do povědomí pachatelů organizované trestné činnosti a zvýšení zájmu o jeho aplikaci v moderním trestním řízení.

Co se týče jádra úpravy institutu spolupracujícího obviněného, toto zůstává návrhem nového trestního řádu téměř nedotčeno. Nad rámec současné právní úpravy je vložen odstavce upravující povinnost státního zástupce upozornit obviněného na skutečnost, že jej v přípravném řízení přestal v důsledku porušení jeho povinností považovat za spolupracujícího. Stejnou povinnost návrh ukládá i předsedovi senátu, pokud obdobná situace nastane v řízení před soudem. Existence této povinnosti však byla dovozena již za účinnosti dosavadní právní úpravy, a to v rámci rozhodovací praxe

¹¹⁸ ŠÁMAL, Pavel. „*Rekodifikace trestního řádu*“. In: Právní prostor [online]. 1. 6. 2015, [cit. 2023-08-01]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/rekodifikace-trestniho-radu>.

¹¹⁹ Usnesení ústavně-právního výboru Poslanecké sněmovny ČR z 22. schůze dne 26. 4. 2023. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=228010&pdf=1>.

¹²⁰ Návrh rekodifikovaného znění trestního řádu. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>.

Ústavního soudu¹²¹, který tuto povinnost považuje za složku práva na spravedlivý proces zajištěného již na ústavněprávní úrovni, kdy dle § 2 odst. 13 trestního řádu má obviněný právo být poučen o právech umožňujících mu plné uplatnění obhajoby v každém úseku trestního řízení.

S ohledem na výše uvedené lze uzavřít, že v rámci rekodifikace trestního řádu prozatím není institutu spolupracujícího obviněného věnována žádná větší pozornost. Dle mého názoru jsou v novém návrhu trestního řádu zcela opomíjeny základní problémy spojené s aplikací institutu spolupracujícího obviněného, a to především chybějící úprava formálních náležitostí procesu označení obviněného za spolupracujícího, které je i nadále plně ponecháno na úvaze a do značné míry i libovůli státního zástupce, bez zakotvení jakékoliv možnosti obrany proti jeho konečnému „rozhodnutí“. Zakotvení právní úpravy této oblasti je přitom naprosto klíčové pro ochranu práv obviněného, který se rozhodne s orgány činnými v trestním řízení spolupracovat, a tím poskytnout státnímu aparátu cenné informace k potírání organizované kriminality. V současném návrhu nejsou řešeny ani další dílčí problémy spojené s aplikací tohoto institutu jako například absolutní právní neurčitost slovního spojení *„skutečnosti, které jsou způsobilé významně přispět k objasnění“*, a dále nemožnost získat status spolupracujícího obviněného v pozdější fázi trestního řízení během konání hlavního líčení.

Nepochybuji však, že vzhledem ke stále probíhajícímu připomínkovému řízení k návrhu pravděpodobně dojde ke změnám v navrhované právní úpravě tak, aby v moderním trestním řízení bylo možné využívat plný potenciál institutu spolupracujícího obviněného.

¹²¹ Nález Ústavního soudu ze dne 7. 8. 2018, sp. zn. II. ÚS 3525/16.

3. Využití institutu spolupracujícího obviněného v praxi

3.1. Vybrané otázky praktické aplikace institutu spolupracujícího obviněného

V návaznosti na výše popsané teoretické vymezení institutu spolupracujícího obviněného je na řadě zaměřit se také na praktickou využitelnost tohoto institutu, popřípadě na nedostatky spojené s jeho aplikací. Jelikož má institut spolupracujícího obviněného *common law* povahu, jeho aplikace v kontinentálních právních řádech (například v tom českém) často zasahuje do jednotlivých zásad uplatňovaných v rámci trestního řízení, přičemž tento zásah je ospravedlněn zejména snahou o zefektivnění trestního řízení a překonání případné důkazní nouze. Lze tak konstatovat, že boj proti organizované kriminalitě může za účelem jejího úspěšného potírání do značné míry zastínit aplikaci zásad trestního řízení, přesto však nelze při užití nástrojů v boji proti organizovanému zločinu na tyto zásady rezignovat, přičemž je třeba jednotlivé nástroje užívat vždy pouze při splnění všech zákonných podmínek.¹²²

3.1.1. Dotčené zásady trestního práva

Institut spolupracujícího obviněného představuje pro český právní řád určitý cizorodý prvek, jehož aplikace vždy nemusí být, především s ohledem na původ tohoto institutu, v souladu se všemi tradičními zásadami ovládajícími trestní řízení. Již úvodem lze poznamenat, že spolupracující obviněný představuje zásah do dvou vůdčích zásad uplatňovaných v trestním řízení, a to zásady legality a zásady oficiality, podle kterých je státní zástupce povinen, jsou-li splněny zákonné podmínky, stíhat všechny trestné činy, o nichž se se dozví (a činit tak z úřední povinnosti).¹²³ Tyto zásady v sobě zahrnují jednak složku iniciační, dle níž jsou orgány činné v trestním řízení oprávněny zahájit trestní stíhání pro všechny trestné činy, o nichž se v rámci své činnosti dozví, a složku

¹²² ROSS, E. Jacqueline. *The Place of Covert Surveillance in Democratic Societies: A Comparative Study of the United States and Germany*. The American Journal of Comparative Law, Vol. 55, č. 3/2007, s. 501-502.

¹²³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 102.

akuzační, jenž představuje faktickou možnost státního zástupce předložit věc k rozhodnutí soudu.¹²⁴

Protipólem výše uvedených zásad je zásada oportunity, která je charakteristická právě pro systém *common law* jako tzv. „*prosecutorial discretion*“¹²⁵, a která mimo jiné provází aplikaci institutu spolupracujícího obviněného. Zásada oportunity přitom není chápána jako oprávnění státního zástupce nestíhat trestný čin, ale dle doktríny se jedná o komplexní diskreční oprávnění státního zástupce náležející mu v průběhu celého trestního řízení.¹²⁶ Potřeba zavedení jednotlivých projevů zásady oportunity do českého trestního řízení je přitom odbornou veřejností diskutována stále častěji, neboť se objevila nutnost vymýtit z trestního řízení jeho přílišný formalismus, který je spojován právě se zásadou legality, a který v současné době znemožňuje v průběhu trestního řízení zohlednit jiný veřejný zájem, než ten na potrestání pachatele trestné činnosti.¹²⁷ Při aplikaci spolupracujícího obviněného však převažuje zájem společnosti na vyšetření organizované trestné činnosti jako celku a dopadení všech jejích pachatelů nad zájmem na potrestání jednotlivce. Státní zástupce tedy může v souladu se zásadou oportunity v trestním řízení navrhnout spolupracujícímu obviněnému uložit méně závažný druh trestu, snížení jeho výměry či úplné upuštění od potrestání, a to výměnou za informace o páchání organizovaného zločinu. Některými autory je tento postup dokonce považován za vyjádření tzv. expanzivní oportunity, která představuje státem aprobovaný obchod se spravedlností.¹²⁸

Další zásadou dotčenou aplikací spolupracujícího obviněného je zásada *nemo tenetur se ipsum accusare*, podle níž není nikdo povinen obviňovat sám sebe.

¹²⁴ PIPEK, Jiří. *Oficiální nebo dalekosáhle privatizované trestní řízení*. Právník. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2000, č. 12, s. 1152.

¹²⁵ MESROBIAN, C. *What Is Prosecutorial Discretion? A Key Criminal Justice Concept Explained* [online]. 2022 [cit. 2023-08-01]. USA: Rasmussen University. Dostupné z: <https://www.rasmussen.edu/degrees/justicestudies/blog/what-is-prosecutorial-discretion/>.

¹²⁶ KRISTKOVÁ, Alena. *Nové instituty inspirované common law v českém trestním řízení*. In: Dny práva – 2012 – Days of Law, Část VII. - Trestněprávní a procesní alternativy v trestním právu individuálním a kolektivním, 1. ed. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 1520.

¹²⁷ SKÁLA, Karel. *Studie o veřejném zájmu v právu trestním. Příspěvek k moderní reformě práva trestního*. Praha: Nakladatel I. L. Kober, 1919.

¹²⁸ WEIGEND, T. *Das „Opportunitätsprinzip“ Zwischen. Einzelfallgerechtigkeit und Systemeffizienz. Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft*, 1997, roč. 109, svazek 1, s. 115–118.

Tato zásada je zakotvena v čl. 37 odst. 1 Listiny, dle něhož má každý právo odepřít svou výpověď, kterou by způsobil sobě nebo osobě blízké nebezpečí trestního stíhání. Jedním z předpokladů pro přiznání postavení spolupracujícího obviněného je však povinnost obviněného učinit doznání a poskytnout úplnou a pravdivou výpověď o skutečnostech, mezi které patří rovněž specifikace druhu a rozsahu trestné činnosti páchané samotným spolupracujícím obviněným, případně i jeho osobami blízkými jako dalšími spoluobviněnými. V souvislosti s touto zásadou je častým terčem kritiky především neformálnost procesu, v jehož závěru má být obviněný označen za spolupracujícího, a potažmo také zohlednění jeho spolupráce při ukládání trestu, neboť v případě nepřiznání tohoto postavení trestní řád obviněnému neposkytuje v podstatě žádné záruky, že k jeho doznání již nebude v řízení přihlíženo.¹²⁹ Naopak si trůufám tvrdit, že pro orgány činné v trestním řízení je v takovém případě velice obtížné odhlédnout od doznání obviněného a jím poskytnutých informací o fungování organizované skupiny.¹³⁰ V rámci zachování této zásady by tak bylo *de lege ferenda* vhodné modifikovat požadavek doznání upravený v § 178a odst. 1 trestního řádu na „pouhou“ povinnost prohlásit spáchání skutku, pro který je obviněný trestně stíhán, kdy k tomuto prohlášení by se mělo přihlížet pouze v případě přiznání statusu spolupracujícího obviněného.

Aplikací předmětného institutu dochází rovněž k zásahu do zásady kontradiktornosti a rovnosti „zbraní“ účastníků, která upravuje procesní postavení státního zástupce a obviněného v trestním řízení, přičemž zásadně obě strany mohou na podporu svých stanovisek navrhopvat a před soudem provádět důkazy. Konflikt se zásadou kontradiktornosti lze spatřovat především ve skutečnosti, že obhajoba spoluobviněných, na rozdíl od obžaloby, nedisponuje důkazním prostředkem spolupracujícího obviněného, kdy tato nemá možnost žádné osobě nabízet výhody

¹²⁹ KANDALCOVÁ, Alena. In DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017. s. 1339.

¹³⁰ TIBITANZLOVÁ, Alena. *Podmíněné zastavení trestního stíhání a narovnání v novém trestním řádu – recentní úvahy zákonodárce a návrhy de lege ferenda, 1. část* [online]. 2019 [cit. 2023-08-01]. Advokátní deník. Česká advokátní komora. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2019/09/09/podminene-zastaveni-trestniho-stihani-anarovnani-v-novem-trestnim-radu-recentni-uvahy-zakonodarce-a-navrhy-de-lege-ferenda-1-cast/>.

při ukládání trestu, výměnou za výpověď v její prospěch.¹³¹ Tomuto problému se ve své rozhodovací praxi věnoval například Evropský soud pro lidská práva, který uzavřel, že pro zachování zásady kontradiktornosti řízení je třeba vždy pečlivě posoudit věrohodnost výpovědi spolupracujícího obviněného, která musí v kombinaci s dalšími důkazy shromážděnými v trestním řízení podávat věrohodný a nezpochybnitelný popis stíhaného skutku.¹³²

V neposlední řadě je při aplikaci spolupracujícího obviněného nutné zmínit také zásadu materiální pravdy, která zakotvuje povinnost orgánů činných v trestním řízení postupovat tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu nezbytném pro vydání rozhodnutí. Jelikož však ani dle současné právní úpravy doznání spolupracujícího obviněného nezbavuje orgány činné v trestním řízení jejich povinnosti přezkoumat všechny okolnosti daného případu a ověřit pravdivost a věrohodnost takového doznání, které je svou povahou k nevěrohodnosti „předem naprogramováno“¹³³, mám za to, že aplikace spolupracujícího obviněného zásadu materiální pravdy nijak nevyklučuje.

Ze shora uvedených příkladů vyplývá, že zásady trestního řízení není možné aplikovat stejnou měrou ve všech případech. Jelikož se trestná činnost neustále vyvíjí, musí na tyto změny trestní řízení reagovat a úspěšně tak naplňovat zájem veřejnosti na objasňování trestné činnosti. Za tímto účelem je v některých případech, a to pouze za stanovených podmínek, nutné učinit shora uvedené výjimky ze základních zásad trestního řízení. V současné právní úpravě pak ve vztahu ke spolupracujícímu obviněnému činí problémy zejména aplikace zásady *nemo tenetur se ipsum accusare*, pro jejíž zachování by do právního řádu měly být zakotveny záruky obviněného stran procesu přiznávání jeho postavení a (ne)zohlednění doznání při ukládání trestu.

¹³¹ KUČHTA, Josef. *Korunní svědek a spolupracující obviněný v českém trestním právu*. In: Dny práva – 2010 – Days of Law, Aktuální problémy rekodifikace českého trestního práva procesního, 1. ed. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 108.

¹³² Rozsudek ESLP ve věci Atanasov v Bulgarie ze dne 6. 11. 2008, stížnost č. 73281/01; Rozsudek ESLP ve věci Antonius Cornelis Van Hulst v Netherlands, ze dne 15. 11. 2004, stížnost č. 903/1999.

¹³³ DENNY, M. *Der Kronzeuge unter besonderer Berücksichtigung der Erfahrungen mit Kronzeugen in Nordirland*. Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft 103, 1991, č. 3. s. 305.

3.1.2. Ochrana spolupracujícího obviněného

Praktické fungování institutu spolupracujícího obviněného je častokrát uvězněno mezi strachem spolupracujícího obviněného z ohrožení sebe či jemu blízkých osob při jeho pokračování v páchání trestné činnosti, a zároveň obavou z možné msty ze strany ostatních spolupachatelů, pokud tento v páchání trestné činnosti přestane a udá své spolupachatele. Obě tyto obavy podmiňují ochotu spolupracujícího obviněného vypovídat.¹³⁴ Svým doznáním a výpovědí na sebe spolupracující obviněný věší pomyslný terč, pro který mu obzvlášť při usvědčení ostatních spolupachatelů hrozí nebezpečí. Ve stejném ohrožení může být rodina obviněného a další osoby mu blízké.¹³⁵ V důsledku obav spolupracujícího obviněného může být tento motivován k podání neúplné, zavádějící či nepravdivé výpovědi o skutečnostech důležitých k objasnění organizovaného zločinu.¹³⁶

Tyto obavy potenciálního spolupracujícího obviněného by však neměly znemožňovat orgánům činným v trestním řízení zjistit, rozkrýt nebo odsoudit pachatele organizované trestné činnosti, neboť v českém právním řádu zcela jistě nalezneme prostředky, jak spolupracující obviněné ochránit. Současně však z logiky věci nelze spolupracujícímu obviněnému poskytovat totožnou ochranu, která je poskytována například v rámci ochrany svědků, neboť jeho procesní postavení stále odpovídá obviněnému, tedy osobě přímo se podílející na páchání trestné činnosti.

V současné právní úpravě explicitní ochranu spolupracujícího obviněného bohužel nenajdeme. Dle důvodové zprávy k novelizačnímu zákonu č. 193/2012 Sb. však lze spolupracujícímu obviněnému poskytnout zvláštní ochranu a pomoc na základě zákona č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením.¹³⁷ Spolupracující obviněný je podle § 2 odst. 1 písm. a) tohoto

¹³⁴ DOUGLAS, Kaylene, SMITH, R. G. *Disengagement from involvement in organised crime: processes and risks. Trends & issues in crime and criminal justice.* 2018, no. 542, s. 6.

¹³⁵ BUDAYOVÁ, Lucie. *Četnost využívání institutu spolupracujícího obviněného a návrhy k jejímu zlepšení.* [online]. 2018 [cit. 2023-08-01]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/cetnostvyuzivani-institutu-spolupracujiciho-obvineneho-a-navrhy-k-jejimu-zvyseni?browser=full>.

¹³⁶ MICHORA, Zdeněk. *Ochrana spolupracujícího obviněného.* Státní zastupitelství. 2017, roč. 15, č. 4, ISSN 1214-3758.

¹³⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 193/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, č. 193/2012 Dz.

zákonu považován za tzv. ohroženou osobu, která podala nebo má podat vysvětlení, svědeckou výpověď nebo **vypovídala či má vypovídat jako obviněný** anebo jinak pomáhala nebo má pomoci podle ustanovení trestního řádu k dosažení účelu trestního řízení. Ačkoli na tuto ochranu nemá spolupracující obviněný žádný právní nárok, může mu být za splnění podmínek tohoto zákona poskytnuta například osobní ochrana, přestěhování osoby včetně rodinných příslušníků a pomoc za účelem jejich sociálního začlenění v novém prostředí, či zastírání skutečné totožnosti osoby. Takovouto ochranu lze samozřejmě poskytovat na svobodě prostřednictvím policejního orgánu, ale i v rámci vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody, kdy ji vykonává přímo Vězeňská služba České republiky. Při poskytnutí takové ochrany je posléze chráněná osoba povinna dodržovat podmínky stanovené pro realizaci ochrany, informovat policejní orgán o jakýchkoliv významných změnách a dodržovat jejich pokyny. V důsledku neplnění stanovených povinností může být poskytování zvláštní ochrany ukončeno.

Nutno konstatovat, že zejména z důvodu finanční náročnosti dochází k postupu dle tohoto zákona pouze ve velmi výjimečných situacích. Lze se tedy zamýšlet nad tím, zda není možné spolupracujícím obviněným poskytnout jiné varianty jejich případné ochrany. Jednou takovou variantou může být obdoba utajení svědka dle trestního řádu, která se využije v případě, kdy svědku nebo jeho blízké osobě zřejmě hrozí újma na zdraví nebo jiné vážné nebezpečí porušení jejich základních práv v souvislosti s podáním svědectví, a nelze-li ochranu svědka spolehlivě zajistit jiným způsobem. Často vytýkaným problémem aplikace daného institutu je jeho zásah do práva obviněného na obhajobu, neboť dochází k utajení totožnosti i podoby svědka a obhajoba tak nemá faktickou možnost prověřit věrohodnost takové osoby a sledovat její reakce na kladené dotazy, případně tomuto přizpůsobit průběh jí vedeného výslechu.¹³⁸ Provedení utajení osoby spolupracujícího obviněného se však v praxi jeví jako nemožné, neboť pro ostatní spolupachatele by nebylo složité domyslet si, kdo v jejich neprospěch v trestním řízení vypovídal, tím spíše když by tato osoba v obžalobě nesla označení spolupracujícího obviněného.¹³⁹

V neposlední řadě je odbornou veřejností stále častěji otevírána problematika ochrany spolupracujícího obviněného ve výkonu trestu odnětí svobody, kde mu hrozí

¹³⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 3. 3. 1999, sp. zn. III. ÚS 210/98.

¹³⁹ MICHORA, Zdeněk. *Ochrana spolupracujícího obviněného*. op. cit. sub 132. s. 43-49.

nebezpečí ze strany ostatních spoluobviněných osob, k jejichž odsouzení takový obviněný svou výpovědí významně přispěl. Nejvýraznějším je řešení navržené Budayovou spočívající ve vytvoření speciálních oddělení věznic, ve kterých by svůj trest vykonávaly pouze osoby označené za spolupracujícího obviněného, však naráží zejména na vysokou ekonomickou náročnost, už tak nedostatečné kapacity českých věznic, jakož i na omezené možnosti pracovního zařazení spolupracujících obviněných, při kterých by tito nepřišli do kontaktu s ostatními odsouzenými.¹⁴⁰

Výkon trestu odnětí svobody a problematika ochrany spolupracujících obviněných však není jediným problémem, se kterým se v právní praxi v souvislosti s aplikací institutu spolupracujícího obviněného setkáváme.

3.2. Problematické aspekty aplikace institutu spolupracujícího obviněného

Po uplynutí více než desetiletí od zavedení institutu spolupracujícího obviněného do českého právního řádu a vyzkoušení jeho užívání v praxi se přirozeně začaly množit dílčí nedostatky, které s sebou aplikace institutu přináší. Jedním z nejvíce kritizovaných problémů je nejisté postavení spolupracujícího obviněného a absence formálního procesu udělení tohoto označení, kdy využití právem zakotveného postupu představuje pouze jednostranný závazek obviněného splnit veškeré zákonem uložené podmínky výměnou za pouhý příslib mírnějšího trestu ze strany orgánů činných v trestním řízení.

3.2.1. Nejisté postavení spolupracujícího obviněného

Jedním z dílčích problémů nejistého postavení spolupracujícího obviněného je zejména vázanost momentu označení obviněného za spolupracujícího až na okamžik podání obžaloby, přičemž do té doby je postup státního zástupce zcela fakultativní. Pokud obviněný usiluje o získání postavení spolupracujícího obviněného, je jeho povinností splnit veškeré podmínky dané trestním řádem již v přípravném řízení, aniž by vůbec měl nějakou jistotu, že mu status bude nakonec udělen. Obviněný přitom nezná úplnou důkazní situaci a není schopen sám posoudit, jestli jím poskytované informace jsou pro získání statusu dostatečné. Státní zástupce pak v přípravném řízení

¹⁴⁰ BUDAYOVÁ, Lucie. *Četnost využívání institutu spolupracujícího obviněného a návrhy k jejímu zlepšení*. op. cit. sub 31.

sice může získání postavení obviněnému přislíbit, jedná se však pouze o tzv. gentlemanskou dohodu, k jejímuž splnění není státní zástupce nijak právně zavázán. Jedná se tak o zcela zjevný nepoměr, když je na obviněného kladeno bezpodmínečné splnění nejrůznějších podmínek, přičemž splnění některých z nich by mu při nepřiznání spolupracujícího postavení mohlo být kladeno k tíži, a zároveň mu však trestní řád neposkytuje žádnou záruku, že bude za spolupráci a sdělení kýžených informací nakonec odměněn.¹⁴¹

Obviněnému rovněž není trestním řádem poskytována žádná možnost procesní obrany proti neformálnímu rozhodnutí státního zástupce, kterým neoznačí obviněného za spolupracujícího. Dosavadní judikatura Ústavního soudu se k možnostem obrany v případě nepřiznání statusu staví tak, že přiznání postavení spolupracujícího obviněného je plně v kompetenci státního zástupce, přičemž se jedná o fakultativní postup s vysokou mírou diskrece, který však sám o sobě nemá jednoznačné projevy do hmotných práv obviněného. K zásahu do hmotněprávního postavení obviněného dochází výlučně až rozhodnutím soudu a spolupracující obviněný tak má možnost uplatnit své argumenty v rámci řízení před soudem.¹⁴² Je pak otázkou, nakolik bude nastíněný postup pro obviněného fakticky proveditelný, když bude v hlavním líčení konfrontován ostatními spoluobviněnými, jakož i orgány činnými v trestním řízení. V důsledku nepřiznání statusu spolupracujícího obviněného dle mého názoru dochází u této osoby ke zhoršení jejího procesního postavení, neboť tato je postavena před dilema, zda i nadále s orgány činnými v trestním řízení spolupracovat a pokusit se o získání alespoň nějaké výhody při ukládání trestu, nebo „otočit“ a začít připravovat řádnou obhajobu své osoby, s vědomím, že orgány činné v trestním řízení již disponují jejím doznáním.

Z těchto důvodů se z řad odborné veřejnosti ozývají návrhy pro zavedení soudní kontroly nad procesem rozhodování o označení osoby za spolupracujícího obviněného, či alespoň jiných forem zvýšení transparentnosti tohoto procesu.¹⁴³ Možným řešením

¹⁴¹ SCHRAMHAUSER, Jan. *Spolupracující obviněný v boji s organizovaným zločinem, úvaha nad platnou právní úpravou*. op. cit. sub 77. s. 11-16.

¹⁴² Usnesení Ústavního soudu ze dne 29. 1. 2019, sp. zn. IV. ÚS 3816/18.

¹⁴³ ADAMEC, Martin. *Rozhovor: prof. Jiří Jelínek – Nejen o slabinách českého trestního řádu*. Právní prostor. [cit. 2023-08-01]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/rozhovor-s-prof-jirim-jelinkem-nejen-o-slabinach-trestniho-radu>.

by například mohla být povinnost uzavřít mezi obviněným a státním zástupcem formální písemnou dohodu, jejímž obsahem by bylo doznání obviněného, označení sdělených informací o organizovaném trestném činu, převzetí povinnosti podat o těchto skutečnostech pravdivou a úplnou výpověď, a zároveň také závazek státního zástupce označit obviněného za spolupracujícího, pokud nebudou podmínky pro přiznání statusu porušeny.¹⁴⁴

Jako nejčastější řešení však bývá v této souvislosti navrhováno, aby státní zástupce o přiznání či nepřiznání statusu spolupracujícího obviněného vydával formalizované rozhodnutí (ve formě usnesení), které by muselo být ze strany státního zástupce řádně odůvodněno stran skutečností, které ho k vydání rozhodnutí vedly.¹⁴⁵ Schramhauser dokonce uvádí, že by mělo být o přiznání statutu spolupracujícího obviněného rozhodováno samostatně v přípravné řízení i později v řízení před soudem tak, aby označení obviněného za spolupracujícího bylo vždy poměřováno k aktuálnímu vývoji trestního řízení.¹⁴⁶ V důsledku vydávání takového formalizovaného rozhodnutí by nutně musely být zakotveny také možnosti procesní obrany obviněného, a tedy umožněn přezkum těchto rozhodnutí ať již ze strany soudu, nebo vyšších instancí státního zastupitelství. Zakotvení takového formálního procesního postupu bych považovala za obecně vhodné, neboť by vedlo ke zvýšení právní jistoty obviněných zvažujících spolupráci s orgány činnými v trestním řízení.

V rámci úvah o zformalizování procesu označení obviněného za spolupracujícího vyvstává otázka, zda by takové rozhodnutí mělo být oznamováno ostatním obviněným k jejich případné stížnosti. Z mého pohledu by spoluobviněným neměla být dána možnost napadnout rozhodnutí opravným prostředkem, neboť v takovém případě by byl státní zástupce fakticky nucen zcela odkrýt své karty, zejména sdělit z jakého důvodu považoval sdělené skutečnosti za důležité a zda jsou v řízení shromážděny i jiné usvědčující důkazy. Ačkoli to z trestního řádu přímo nevyplývá, je institut spolupracujícího obviněného v současné době koncipován tak, aby jej získala

¹⁴⁴ MICHORA, Zdeněk. *Expanzivní oportunita v kontextu rekonstrukce trestního procesu a spolupracující obviněný*. Trestněprávní revue. 2017, č. 1. s. 1-7.

¹⁴⁵ KRISTKOVÁ, Alena. *Nové instituty inspirované common law v českém trestním řízení*. op. cit. sub 122.

¹⁴⁶ SCHRAMHAUSER, J. *Spolupracující obviněný v boji s organizovaným zločinem, úvaha nad platnou právní úpravou*. op. cit. sub 77. s. 14.

pouze jedna osoba v daném trestním řízení. Tato „soutěž“ obviněných o přiznání postavení spolupracujícího obviněného nutně provází snaha učinit co nejkomplexnější a úplnou výpověď o fungování organizované skupiny, která orgánům činným v trestním řízení v konečném důsledku pomáhá s objasňováním tohoto typu zločinu. Z těchto důvodů by se *de lege ferenda* nabízelo oznámit ostatním obviněným toliko skutečnost, že v rámci řízení došlo k využití institutu spolupracujícího obviněného, avšak bez jakékoliv bližší specifikace a možnosti se tomuto postupu bránit.

Nutno konstatovat, že při absenci formálního procesu se obviněný nachází v nejistém postavení až do okamžiku podání obžaloby, ve kterém jediném lze označení za spolupracujícího obviněného učinit. V rámci odborné veřejnosti se objevují také názory, že by mělo dojít k rozšíření časového rámce pro označení obviněného za spolupracujícího. Dle Netta by měl být časový rámec rozšířen tak, aby byl státní zástupce oprávněn označit obviněného za spolupracujícího ihned po jeho výslechu dle § 178a odst. 3 trestního řádu, nejpozději však do ukončení trestního řízení.¹⁴⁷ Osobně si myslím, že je vhodné uvažovat rovněž o rozšíření do fáze řízení před soudem. Obviněný může ke svému rozhodnutí, že poskytne informace přispívající k rozkrytí organizované trestné činnosti, dospět až v průběhu konání hlavního líčení, kdy však v této fázi řízení již nemá žádnou motivaci tak učinit a informace oznámit, neboť označení spolupracujícího obviněného již fakticky získat nemůže. Může pak nastat situace, kdy se pro nedostatek nashromážděných důkazů nepodaří obviněného (či jeho spolupachatele) usvědčit, ačkoli by za jiné situace byl obviněný ochoten vypovídat a s orgány spolupracovat.¹⁴⁸

V rámci úvah *de lege ferenda* by tedy dle mého názoru měla být do právního řádu zakotvena možnost přiznat postavení spolupracujícího obviněného také v řízení před soudem, a to s případným zohledněním skutečnosti, že obviněný neučinil své doznání a výpověď již dříve v průběhu přípravného řízení. Takový obviněný by nutně nemusel požívat veškeré výhody plynoucí z tohoto institutu, například by nemuselo být již možné úplně upustit od potrestání pachatele, který byl za spolupracujícího označen až v průběhu hlavního líčení.

¹⁴⁷ NETT, Alexander. *Spolupracující obviněný přínosy a rizika nové právní úpravy*. Dny práva 2010. Brno: Masarykova univerzita, 2010. s. 126.

¹⁴⁸ ŘEHÁČEK, Jan. *Mlčeti zlato aneb spoluprací se státním zástupcem k přísnějšímu trestu*. Trestněprávní revue. 2016, č. 2. s. 44-46.

4. Procesněprávní instituty v boji proti organizovanému zločinu

S ohledem na vzrůstající závažnost organizovaného zločinu by výše popisovaný institut spolupracujícího obviněného sám o sobě jen stěží postačoval k rozkrytí veškeré organizované kriminality na území České republiky, a to i z toho důvodu, že k využití tohoto nástroje je předpokládána spolupráce ze strany obviněného. Ne vždy se však orgánům činným v trestním řízení podaří tolik potřebnou spolupráci vyjednat.

Pro účely odhalování a vyšetřování aktivit organizovaných zločineckých skupin nalezneme v současné právní úpravě další, zejména procesněprávní nástroje, kterými jsou například odposlech a záznam telekomunikačního provozu nebo operativně pátrací prostředky obsahující jednotlivé nástroje jako použití agenta, předstíraný převod, nebo sledování osob a věcí. Výhodou aplikace těchto nástrojů při potírání organizované kriminality je především jejich nezávanost na spolupráci ze strany pachatelů organizované trestné činnosti, a jejich využití je za splnění zákonných podmínek možné v podstatě kdykoliv. Samozřejmě i s použitím těchto nástrojů jsou často spojeny nemalé potíže, které budou nastíněny v této práci níže.

4.1. Odposlech a záznam telekomunikačního provozu

Institut odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, potažmo zjišťování údajů o telekomunikačním provozu, je předmětem velkého množství odborných i laických diskuzí. Obecně je nutné k institutu odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu podotknout, že trestní řád neobsahuje žádnou definici pojmu telekomunikační provoz ani termínů s tím souvisejících, kdy tato je dovozována ze zákona č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích.¹⁴⁹ Pojmem telekomunikační provoz je pak rozuměna jakákoliv komunikace s využitím telefonu, telefaxu, mobilního

¹⁴⁹ ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav. § 88 [Důvody nařízení a postup]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. 7. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1198.

telefonu, vysílačky nebo jiného telekomunikačního zařízení, včetně zasílání zpráv elektronickou poštou či prostřednictvím sociálních sítí.¹⁵⁰

Popisovaný prostředek představuje často jediný nástroj k získání informací potřebných k objasnění organizovaného zločinu, který je navíc možno využít bez přímého ohrožení osob zapojených na jeho vyšetřování nebo páchání. V důsledku dynamického vývoje v oblasti technologií navíc získává tento nástroj v posledních letech na významu, neboť širokou veřejností, a tedy i pachateli trestné činnosti, jsou distanční formy komunikace využívány stále častěji, současně téměř každý člověk disponuje vlastním mobilním zařízením, jakož i profilem na sociálních sítích. Technologický vývoj tak ve své podstatě v tomto směru usnadňuje činnost orgánů činných v trestním řízení při objasňování trestné činnosti. Na druhou stranu, užíváním odposlechů a záznamů telekomunikačního provozu bezpodmínečně dochází k narušení důvěrnosti soukromé komunikace mezi dvěma nebo více osobami, a tedy k zásahu do jejich základního práva na soukromí, jehož ochranu moderní právní stát garantuje již v základních právních předpisech. Hranice zákonnosti využití tohoto nástroje se pak v praxi mnohdy může jevit velmi tenkou a snadno překročitelnou.

4.1.1. Ústavněprávní vymezení institutu odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu

Jak již bylo naznačeno shora, nařízení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu představuje podstatný zásah do základních práv člověka, a to především do práva na soukromí garantovaného v čl. 7 Listiny, a také zásah do práva na ochranu listovního tajemství, tajemství jiných písemností a záznamů dle čl. 13 Listiny.¹⁵¹ Při užití odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu nutně dochází ke kolizi těchto základních ústavně garantovaných práv jednotlivce s veřejným zájmem spočívajícím v úspěšném a rozsáhlém potírání trestné činnosti, a v rámci této kolize také k omezení jednoho práva ve prospěch práva jiného. Zájem na rozkrývání trestné

¹⁵⁰ LATA, Jan, In: AUEROVÁ, J., AUGUSTINOVÁ, P., BOHUSLAV, L., DRAŠTÍK, A., DURDÍK, T., FENYK, J., HÁJEK, R., HERCZEG, J., KADLEC, J., KAISER, T., KANDALCOVÁ, A., KMEC, J., KOCINA, J., KOUŘIL, I. a kol. *Trestní řád: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-08-01]. ISSN 2336-517X.

¹⁵¹ ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav. § 88 In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. op. cit. sub 145, s. 1196.

činnosti pak představuje takový významný veřejný zájem, který připouští, a za určitých podmínek i ospravedlňuje, některé zásahy do ústavně zaručených práv.¹⁵²

Z čl. 13 Listiny vyplývá právo každé osoby na ochranu tajemství jí dopravovaných zpráv, ať už se jedná o zprávy písemné či předávané pomocí telefonu, telegrafu nebo jiným podobným zařízením. Dle nálezu Ústavního soudu pak čl. 13 Listiny nezakládá pouze ochranu tajemství vlastního obsahu zpráv předávaných prostřednictvím jednotlivých prostředků komunikace, ale také dalších údajů evidovaných například při registraci telekomunikačního provozu ve vztahu ke konkrétním osobám, jako jsou lokalizační a provozní údaje uživatele.¹⁵³ Ochranu dopravovaných zpráv navíc nelze chápat zcela izolovaně, nýbrž vždy ve vztahu ke garantovanému právu každého člověka na jeho soukromí, do něhož se ochrana telekomunikačního provozu nutně promítá.

Právo na soukromí přitom není upraveno pouze v čl. 7 Listiny, ale také v čl. 8 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod, dle kterého: „*Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.*“¹⁵⁴ V důsledku technologického vývoje a rozhodovací praxe Evropského soudu pro lidská práva je pod pojem „korespondence“ v současné době řazena také telefonická komunikace, potažmo komunikace elektronická, a dokonce i pouhá elektronická data uložená v počítači uživatele.¹⁵⁵ Současně jsou v čl. 8 odst. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod vymezeny předpoklady, při jejichž naplnění může dojít k zásahu do tohoto práva. Takový zásah musí být vždy uskutečněn v souladu se zákonem a pro pevně vymezený účel, pokud je to nezbytné v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných. Z předmětných ustanovení garantujících právo na soukromí tedy vyplývá, že odposlechy v žádném případě nelze provádět zcela libovolně, nýbrž je vždy třeba dodržovat pevný zákonný rámec pro jejich užití.

Na tomto místě je nutné poukázat na skutečnost, že nařízení odposlechnů nesměřuje vždy pouze vůči samotným pachatelům trestné činnosti, ale častokrát

¹⁵² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní. 5. vydání.* Praha: Leges, 2018. s. 39.

¹⁵³ Nález Ústavního soudu ze dne 27. 8. 2001, sp. zn. IV. ÚS 78/01.

¹⁵⁴ Sdělení č. 209/1992 Sb., o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

¹⁵⁵ Rozsudek ESLP ve věci Klass a ostatní vs. Německo ze dne 6. 9. 1978 (č. 5029/71).

také vůči třetím osobám, které mohou být s podezřelou osobou v kontaktu, aniž by se sami páchání trestné činnosti účastnili. Použitím odposlechu v trestním řízení může dojít k zásahu do ústavně garantovaných práv na soukromí také těchto třetích osob, vůči kterým je obzvláště nutné dbát na dodržení veškerých zákonných podmínek pro oprávněnost takového zásahu.¹⁵⁶

S ohledem na shora podané tak nelze než uzavřít, že k využití odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu by mělo být přistoupeno za přísného respektování zásady subsidiarity až v okamžiku, kdy se jiné nástroje ukázaly jako nedostatečné k dosažení účelu trestního řízení. Podle právní teorie je tento institut legitimován jako prostředek *ultima ratio* a poslední opatření kriminální politiky, jehož účelem je ochrana společnosti před pachateli závažných trestných činů.¹⁵⁷ Při užití nadepsaných nástrojů je poté úlohou každého právního státu, aby poskytoval dostatečné záruky proti nezákonným zásahům do nadepsaných práv, mezi které můžeme řadit například dostatečné a kvalitní legislativní vymezení prostředků zasahujících do ústavně zaručených práv (včetně institutu odposlechu) a pravidel pro jejich použití, jakož i zajištění dodatečné soudní kontroly užití takových prostředků.¹⁵⁸

4.1.2. Právní úprava odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu

Právní úprava odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu je zakotvena v části první a hlavě čtvrté trestního řádu, ve kterém je zařazen oddíl sedmý, který obsahuje dvě samostatná a obsahově odlišná ustanovení. Jedná se o § 88, který obsahuje pravidla uskutečnění odposlechu v aktuálním čase, a poté § 88a, který se týká zjišťování údajů o již v minulosti uskutečněném telekomunikačním provozu.¹⁵⁹ Systematicky jsou předmětná ustanovení zařazena mezi předběžná opatření a zajištění osob a věcí

¹⁵⁶ ŠEVČÍK, Vlastimil. *Některé ústavní aspekty odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu*. Bulletin advokacie 1996, (8)1996, s. 43.

¹⁵⁷ ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav. § 88 In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. op. cit. sub 145. s. 1197.

¹⁵⁸ ROSS, E. Jacqueline. *The Place of Covert Surveillance in Democratic Societies: A Comparative Study of the United States and Germany*. The American Journal of Comparative Law, Vol. 55, č. 3/2007, str. 501- 502.

¹⁵⁹ MUSIL, J., KRATOCHVÍL V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007. Právnícké učebnice (C.H. Beck). s 361.

důležitých pro trestní řízení, ačkoliv se fakticky s ohledem na zajišťovaný předmět nejedná o zajišťovací instituty jako takové. Nařízení odposlechu nesleduje zajištění konkrétních osob nebo věcí, nýbrž zajištění informací vedoucích k objasnění (nejčastěji organizované) trestné činnosti. Předmětné instituty se tak ve své podstatě blíží spíše operativně pátracím prostředkům, o nichž je pojednáváno v této práci níže.¹⁶⁰

Stejně jako institut spolupracujícího obviněného je také nástroj odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu univerzálně aplikovatelný v trestních věcech mladistvých pachatelů, neboť zákon o soudnictví ve věcech mládeže nemá žádné speciální ustanovení týkající se této problematiky, tak i v řízení vedených proti právnickým osobám, a to za splnění předpokladů na kvalifikaci spáchaného trestného činu, pro jehož objasnění má být odposlech nařízen.¹⁶¹

Odposlech a záznam telekomunikačního provozu lze v trestním řízení nařídit příkazem předsedy senátu anebo soudce, který musí vydání takového příkazu řádně odůvodnit a stanovit dobu trvání odposlechu (nejdéle na 4 měsíce, lze prodlužovat). Na základě vydaného příkazu jsou k faktickému provádění odposlechů vyjma policejního orgánu, který je v trestním řádu výslovně uveden, oprávněny také orgány celní správy, a to podle § 63 odst. 1 zákona č. 17/2012 Sb., o Celní správě ČR.¹⁶² Současně je možné odposlech telekomunikačního provozu nařídit i mimo trestní řízení. Tyto odposlechy provádí orgány Bezpečnostní informační služby anebo Vojenské zpravodajství, a jako takové je nelze použít jako důkazní prostředek v trestním řízení, neboť se v uvedeném případě nejedná o instituty trestního řízení, nýbrž o prostředky operativní techniky.¹⁶³

4.1.2.1. Odposlech a záznam telekomunikačního provozu

Odposlech a záznam telekomunikačního provozu ve smyslu § 88 trestního řádu lze dle současné právní úpravy nařídit a následně provést pouze pro výslovně uvedené trestné činy a za předpokladu, že odposlechem budou získány skutečnosti významné

¹⁶⁰ LATA, Jan. In: AUEROVÁ, J. a kol. *Trestní řád: Komentář*. op. cit. sub. 146.

¹⁶¹ ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav. § 88 In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. op. cit. sub. 145. s. 1199.

¹⁶² JELÍNEK, Jiří a kol.: *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 7. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 768.

¹⁶³ ČENTĚŠ, Jozef. *Odpočúvanie – procesnoprávne a hmotnoprávne aspekty*. Bratislava: C. H. Beck, 2013, s. 84.

pro trestní řízení, pokud není možné tyto informace získat jiným způsobem nebo v případě, že by získání takových informací prostřednictvím jiného způsobu bylo značně ztížené.

První podmínka pro realizaci odposlechu je kladena na konkrétní úmyslný trestný čin.¹⁶⁴ Trestní řád neuvádí taxativní výčet trestných činů, pro které je možné příkaz k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu vydat, nýbrž rozděluje tři kategorie trestné činnosti, pro které lze institutu využít, a to buď:

- zločin, za který zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně osm let;
- jeden ze zde taxativně vymezených trestných činů;
- trestný čin, k jehož stíhání zavazuje mezinárodní smlouva.¹⁶⁵

Seznámit se s obsahem prvních dvou kategorií trestné činnosti, pro které lze odposlechy nařídit, je i pro pachatele laika poměrně snadné. Avšak vymezit úmyslný trestný čin, k jehož stíhání zavazuje mezinárodní smlouva, je již úkolem obtížnějším, neboť se dle právní teorie i ustálené judikatury jedná o všechny trestné činy, které mají podklad nebo navazují na mezinárodní smlouvy, jež obsahují závazek pro státy jako jejich smluvní strany, stíhat nebo postihovat některá jednání ve skutkových podstatách těchto trestných činů popsaných.¹⁶⁶ Seznam takových trestných činů je samozřejmě velmi rozsáhlý a často se mění. Vyvstává tedy otázka, zda by nebylo vhodnější definovat trestné činy, pro které je nařízení odposlechu možné, formou taxativního výčtu. Zakotvení taxativního výčtu konkrétních trestných činů by pro pachatele znamenalo zvýšení právní jistoty a předvídatelnosti trestního řízení, neboť pro většinu pachatelů jako osob neznalých práva je v současné době téměř nemožné zjistit, zda jimi páchaná trestná činnost spadá do výše uvedené kategorie, a tedy zda nařízení odposlechu bylo v jejich případě oprávněné, a případně se takovému neoprávněnému odposlechu řádně bránit.

Dalším předpokladem, který musí být pro nařízení odposlechu bezpodmínečně naplněn, je řádně zahájené trestní řízení. S přihlédnutím k zájmu na minimální zásah do ústavně garantovaných práv bylo soudní praxí dovozeno, že příkaz k odposlechu

¹⁶⁴ LATA, Jan. In: AUEROVÁ, J. a kol. *Trestní řád: Komentář*. op. cit. sub. 146.

¹⁶⁵ ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav. § 88 In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. op. cit. sub 145. s. 1199.

¹⁶⁶ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád*. op. cit. sub 74. s. 1200.

může být vydán toliko v již řádně zahájeném trestním řízení pro zákonem kvalifikovanou trestnou činnost a zároveň musí být takové trestní řízení podloženo relevantními indiciemi, z nichž lze dovodit důvodné podezření pro spáchání trestného činu.¹⁶⁷ Výjimkou z tohoto předpokladu je provedení odposlechu jako neodkladného nebo neopakovatelného úkonu ve smyslu § 160 odst. 4 trestního řádu, kdy za podmínek uvedených v tomto ustanovení je možné odposlechy provést ještě před zahájením trestního stíhání.¹⁶⁸

Další podmínkou připouštějící vydání příkazu k odposlechu je předpoklad, že tímto postupem budou získány skutečnosti významné pro trestní řízení, které nelze opatřit jiným způsobem anebo by bylo získání těchto skutečností jiným způsobem podstatně ztížené. Zjišťovanými skutečnostmi přitom musí být především informace o jednání, ve kterém je spatřován trestný čin, o jeho pachateli, a případně další okolnosti mající vliv na posouzení povahy a závažnosti trestného činu.¹⁶⁹ Pokud lze dané informace zjistit i jiným a mírnějším způsobem, než využitím popisovaného institutu, například výsledkem obviněného nebo zpracováním znaleckého posudku, nesmí být v souladu se zásadou přiměřenosti a zdrženlivosti vymezenou v § 2 odst. 4 trestního řádu k nařízení odposlechu vůbec přistoupeno.¹⁷⁰ Ze shora uvedeného vyplývá, že příkaz k nařízení odposlechu musí být vydán vždy ve vztahu k určité osobě, proti níž se trestní stíhání vede nebo vůči níž je důvodné podezření, že se vymezených trestných činů dopustila, a to za poměrně přísné povinnosti specifikace jednotlivých informací, jejichž získání je provedením odposlechu předpokládáno.

Po skončení trestního řízení, ve kterém byl odposlech nařízen a proveden, jsou orgány činné v trestním řízení povinny o odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu informovat odposlouchávanou osobu, pokud je jim tato osoba známa. Tímto požadavkem je sledován účel právní ochrany soukromí obsažené v čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod tak, aby se odposlouchávaná osoba mohla seznámit s výsledkem realizovaného odposlechu a v případě jeho nezákonnosti nebo

¹⁶⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 23. 5. 2007, sp. zn. II. ÚS 615/06.

¹⁶⁸ ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav. § 88 In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. op. cit. sub 145. s. 1206.

¹⁶⁹ LATA, Jan. In: AUEROVÁ, J. a kol. *Trestní řád: Komentář*. op. cit. sub. 146.

¹⁷⁰ ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav. § 88 In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. op. cit. sub 145. s. 1205.

bezdůvodnosti uplatnit příslušné opravné prostředky.¹⁷¹ V určitých případech je však povinnost k podání informací o odposlechu omezena ve prospěch účelnosti trestního řízení a případně také zajištění bezpečnosti. Orgány činné v trestním řízení nejsou povinny dle § 88 odst. 9 trestního řádu o provedeném odposlechu informovat odposlouchávané osoby v řízení, které je nějakým způsobem spojeno s vyšetřováním organizovaného zločinu, ať už se jedná o řízení o zločinu s horní hranicí trestní sazby odnětí svobody nejméně osm let spáchaném organizovanou skupinou, nebo řízení o trestném činu spáchaném ve prospěch organizované zločinecké skupiny, trestný čin účasti na organizované zločinecké skupině, nebo alespoň pokud se na spáchání trestného činu podílelo více osob a ve vztahu alespoň k jedné z nich nebylo trestní řízení doposud pravomocně skončeno.¹⁷² Je tomu právě z důvodu organizovanosti, provázanosti a dlouhodobosti takového zločinu, jehož úspěšné vyšetření by mohlo být v důsledku vyzrazení informace o odposlechu zcela zmařeno.

V neposlední řadě nutno poukázat na zvláštní postavení komunikace obviněného uskutečňované se svým obhájcem, pro kterou je provádění odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu zcela vyloučeno. Takovýto odposlech nemůže být za žádných okolností nařízen a pokud je policejním orgánem při provádění odposlechu zjištěno, že je nebo byla zaznamenána komunikace obviněného s obhájcem, je policejní orgán povinen záznam bez prodlení zničit.¹⁷³ Speciální postavení komunikace s obhájcem je přitom dáno především právem obviněného na spravedlivý proces a na právní pomoc, ale také právem obhájce na ochranu advokátního tajemství. Tato speciální ochrana však může být problematická v případě trestné činnosti páchané organizovanou zločineckou skupinou, do jejíž členské základny je organizátory zapojen také advokát. I přes poměrně striktní omezení odposlechu komunikace s obhájcem dochází v současné době ke stále se množícím odposlechům telefonních hovorů advokátů a jejich klientů, o kterých bude pojednáváno níže v této diplomové práci.

¹⁷¹ LATA, Jan. In: AUEROVÁ, J. a kol. *Trestní řád: Komentář*. op. cit. sub 146.

¹⁷² ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav. § 88 In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. op. cit. sub 145. s. 1215.

¹⁷³ ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav. § 88 In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. op. cit. sub 145. s. 1206.

4.1.2.2. Zjišťování údajů o telekomunikačním provozu

Úprava zjišťování údajů o telekomunikačním provozu dle § 88a trestního řádu se narozdíl od výše popsaného institutu nevztahuje na samotný obsah komunikace, ale zejména na „vedlejší“ údaje, písemnosti a záznamy vznikající v souvislosti s provozem telekomunikačních služeb, ze kterých je zprostředkovaně možné zjistit důvěrné informace o soukromí osob. Jedná se zejména o různé provozní a lokalizační údaje vedoucí ke zjištění data, času, způsobu, ale i četnosti a doby trvání komunikace mezi osobami.¹⁷⁴ Ustanovení § 88a trestního řádu pak stanoví jednotlivé podmínky, za kterých jsou orgány činné v trestním řízení oprávněny za účelem provádění úkonů v trestním řízení zjišťovat výše vymezené údaje od provozovatelů telekomunikačního provozu.

Podmínky kladené na určitou právní kvalifikaci trestné činnosti, pro kterou lze zjišťování údajů o telekomunikačním provozu využít, jsou zde stanoveny odlišně oproti odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu. Tento institut je možné nařídit u všech úmyslných trestných činů, na které zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně tři roky, u taxativně uvedených trestných činů anebo trestných činů, k jejichž stíhání zavazuje vyhlášená mezinárodní smlouva. Dle důvodové zprávy byla nižší horní hranice trestní sazby do předmětného ustanovení zakotvena pro jeho širší možnosti využití u méně závažných trestných činů, kdy provozní a lokalizační údaje mnohdy představují zcela stěžejní informaci, bez níž by nebylo trestný čin možné vůbec objasnit. Při vyšetřování celé řady trestných činů je výskyt mobilního telefonu na místě činu jedinou stopou, která může orgány činné v trestním řízení dovést k osobě, která má k místu činu určitý vztah, stejně tak je mnohdy možné jenom prostřednictvím provozních a lokalizačních údajů vypátrat pohřešovanou osobu.¹⁷⁵

Ve všech ostatních podmínkách a procesních postupech pro využití tohoto institutu se právní úprava shoduje s úpravou obsaženou v § 88 trestního řádu, včetně omezení povinnosti informovat o zjišťování údajů osobu uživatele veřejně dostupné

¹⁷⁴ ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav. § 88 In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. op. cit. sub 145. s. 1231.

¹⁷⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 273/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o elektronických komunikacích), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, č. 273/2012 Dz. Úřad vlády.

služby elektronických komunikací v případě trestního řízení spojeného s vyšetřováním a objasňováním organizovaného zločinu.¹⁷⁶

4.2. Operativně pátrací prostředky

Mezi další nástroje sloužící k zefektivnění boje proti organizovanému zločinu musíme nutně zařadit také operativně pátrací prostředky, které představují souhrn opatření a úkonů policejního orgánu uskutečňovaných podle pravidel zakotvených v trestním řádu. Operativně pátrací prostředky jsou určeny zejména k předcházení, odhalování a objasňování trestné činnosti jako takové, jakož i k pátrání po pachatelích, nezvěstných osobách a věcných důkazech, a také k prevenci trestných činů.¹⁷⁷ Takovéto postupy činěné v rámci trestního řízení představují operativně pátrací činnost, kterou jsou dle právní úpravy oprávněny vykonávat výlučně policejní útvary dle zvláštních právních předpisů.¹⁷⁸ Operativně pátrací činnost se od běžné pátrací činnosti odlišuje jejím utajeným charakterem, neboť tato je zpravidla prováděna prostředky, jejichž užití je pachatelům trestné činnosti skryto, a dále jejím průzkumným charakterem, kdy podněty vedoucí k zahájení operativně pátrací činnosti jsou často zcela neurčité a tyto jsou policejním orgánem prostřednictvím této činnosti blíže prověřovány a specifikovány.¹⁷⁹ Jako obzvláště účinné se užití operativně pátracích prostředků jeví u objasňování organizovaného zločinu, kdy se použití běžných důkazních prostředků pro jeho komplexní povahu a důraz na utajení stává zcela neúčelné.

Ve smyslu trestního řádu je mezi operativně pátrací prostředky taxativně řazen toliko předstíraný převod, sledování osob a věcí a použití agenta, jejichž právní úpravu nalezneme v části druhé hlavě deváté, týkající se postupu před zahájením trestního stíhání, ustanoveních § 158b až 158f trestního řádu. Doktrínou je dále dovozována existence podpůrných operativně pátracích prostředků, které jsou do právního řádu zaváděny zvláštními zákony. Ačkoliv podpůrné prostředky slouží spíše

¹⁷⁶ ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav. § 88 In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. op. cit. sub 145. s. 1233.

¹⁷⁷ ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav. § 158b [Druhy a používání operativně pátracích prostředků]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1985.

¹⁷⁸ NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*. Praha: EUROUNION, 2004, s. 91.

¹⁷⁹ ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. 7. vydání. op. cit. sub 173. s. 1985.

k předcházení trestné činnosti jako takové, jejich použití v trestním řízení není zcela vyloučeno (např. krycí doklady pro použití policejního agenta).¹⁸⁰

S přihlédnutím k utajovanému charakteru operativně pátracích prostředků tyto představují zásah do účinného uplatňování práva na obhajobu dle §2 odst. 13 trestního řádu, zejména ve vztahu k znemožnění účasti obviněného a obhájce při provádění těchto vyšetřovacích úkonů a v situaci, kdy pro naplnění jejich účelu může být odmítnuto právo obviněného nahlédnout do policejního spisu.¹⁸¹ Aplikací operativně pátracích prostředků dochází stejně jako u odposlechů k zásahu do základních ústavně garantovaných práv a svobod osob, vůči nimž je těchto prostředků užito, a to například do již výše zmiňovaného práva na soukromí a zachování listovního tajemství.¹⁸² Z těchto důvodů je užití operativně pátracích prostředků provázeno kontroverzí, kdy se na jednom místě střetávají základní práva garantovaná všem osobám s veřejným zájmem na objasňování trestné činnosti. Mezi jedno z nejkontroverznějších témat spojených s užitím operativně pátracích prostředků bezesporu patří problematika policejní provokace, která je dle názoru Evropského soudu pro lidská práva a Ústavního soudu ČR zcela nepřijatelná. V rámci užití jednotlivých operativně pátracích prostředků je tak nutno vždy pečlivě posuzovat, zda je jednání policejního orgánu stále ještě dovolenou policejní činností, nebo zda již z tohoto rámce vybočuje a nezákonně podněcuje pachatele ke spáchání té které trestné činnosti či jinak zvyšuje její společenskou škodlivost.

4.2.1. Obecné podmínky užití operativně pátracích prostředků

Operativně pátrací prostředky jsou univerzálně aplikovatelné, lze je tedy užit v klasickém trestním řízení vedeném vůči fyzickým osobám, ale také v trestních věcech mladistvých pachatelů a v řízení proti právníkům osobám, pokud je toto řízení vedeno pro úmyslný trestný čin spadající do výčtu uvedeného v § 7 zákona o trestní

¹⁸⁰ DVOŘÁČEK, Zdeněk. *Zamyšlení nad právní úpravou použití podpůrných operativně pátracích prostředků obsažené v zákoně o Policii České republiky*. In: HUNDÁK, Štefan, ed. *Použití operativně pátracích prostředků k získání důkazů pro trestní řízení: sborník příspěvků z mezinárodního semináře uskutečněného na Policejní akademii ČR dne 2. listopadu 2004*, s. 30.

¹⁸¹ MALÝ, Miroslav. *Důkazní prostředky při předstíraném převodu podle § 158c trestního řádu*. In: HUNDÁK, Štefan (ed). *Použití operativně pátracích prostředků k získání důkazů pro trestní řízení*. op. cit. sub 176. s. 68.

¹⁸² ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. op. cit. sub 173. s. 1993.

odpovědnosti právnických osob.¹⁸³ Již ze systematického zařazení ustanovení upravujících operativně pátrací prostředky je možno dovozovat jejich aplikaci převážně ve fázi tzv. prověřování, tedy fázi před zahájením trestního stíhání, přičemž na základě skutečností zjištěných užitím operativně pátracích prostředků lze posléze vydat usnesení o zahájení trestního stíhání. Zároveň však zákon nevylučuje možnost aplikovat operativně pátrací prostředky ve fázi po zahájení trestního stíhání, či dokonce v rámci fáze řízení před soudem.¹⁸⁴

Již z rozhodovací praxe Evropského soudu pro lidská práva bylo dovozeno, že právní úprava jakýchkoliv institutů zasahujících do garantovaných základních práv a svobod musí mít jasné zákonné limity, které musí být pro dotčené osoby z právního řádu lehce seznatelné, a to včetně důsledků plynoucích z porušení takových zákonných podmínek.¹⁸⁵ Jelikož při aplikaci operativně pátracích prostředků dochází k zásahu do ústavně chráněných práv podezřelých osob, jsou v § 158b trestního řádu vymezeny obecné podmínky jejich užití, které mají zabránit svévolnému a nepřiměřenému uplatňování. Obecně platí, že užití operativně pátracích prostředků je možné pouze na základě zákona v řízení o každém úmyslném trestném činu, přičemž podezření ze spáchání takového trestného činu musí být vždy řádně odůvodněno. Na rozdíl od odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu jsou tedy trestné činy, pro něž je možné některý z operativně pátracích prostředků nařídit, formulovány šířeji.¹⁸⁶ Aplikace operativně pátracích prostředků nesmí sledovat jiný cíl, než kterým je získání skutečností důležitých pro trestní řízení, za současného respektování principu subsidiarity a dalších zásad trestního řízení. Charakter těchto informací je možné dovozovat z § 89 odst. 1 trestního řádu.¹⁸⁷

Dalším aplikačním omezením je stanovení požadavku subsidiarity v souladu se zásadou přiměřenosti a zdrženlivosti vymezenou v § 2 odst. 4 trestního řádu. S ohledem na potenciální zásah do práv sledovaných osob nelze operativně pátrací prostředky použít, pokud je možné dané informace zjistit jinak, nebo není-li jiný způsob

¹⁸³ ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. op. cit. sub 173. s. 1985.

¹⁸⁴ ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. op. cit. sub 173, s. 2029.

¹⁸⁵ CAMPBELL, Liz. *Organised Crime and The Law. A Comparative Analysis*. Oxford: Hart Publishing, 2013, s. 93-94.

¹⁸⁶ NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty a studenty policejní akademie České republiky v Praze*. Praha: ABOOK s.r.o. 2017, s. 184.

¹⁸⁷ ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. op. cit. sub 173. s. 1992.

získání informací podstatně ztížen, tedy pouze v případech, pokud nelze informace zajistit například výslechem svědka nebo obviněného, či zpracováním znaleckého posudku. S tímto úzce souvisí požadavek minimalizovat užívání operativně pátracích prostředků, které je možné pouze v nezbytně nutném rozsahu k dosažení předpokládaných záměrů a cílů trestního řízení.¹⁸⁸

4.2.2. Předstíraný převod

Prvním z taxativně vymezených operativně pátracích prostředků je předstíraný převod upravený v § 158c trestního řádu. Jeho podstatou je oprávnění policejního orgánu předstírat převod určitého předmětu plnění, bez povinnosti informovat druhou stranu o skutečnosti, že se jedná pouze o předstíraný převod, který z důvodu absolutní neplatnosti dle občanského zákoníku nebude pro tyto strany právně závazný. Takovýto postup je trestním řádem dovolen pouze ve veřejném zájmu na odhalení, prověření nebo prokázání úmyslného trestného činu, který bezprostředně souvisí s tímto převodem.¹⁸⁹ Trestní řád pak poměrně jasně specifikuje předmět, jehož se předstíraný převod může týkat. Jedná se vždy alternativně o jednu z následujících věcí:

a) Věc, k jejímuž držení je třeba zvláštního povolení

Jedná se především o věci, k jejichž nabytí, držení, ale i nakládání s nimi je nutný souhlas, průkaz nebo jiné povolení, kdy příkladem mohou být omamné a psychotropní látky, střelné zbraně, výbušniny, radioaktivní materiály atd.

b) Věc, jejíž držení je nepřípustné

Zde se jedná o věci, které nemohou, resp. nesmějí být předmětem vlastnických vztahů, například návykové látky, zakázané zbraně, střelivo apod.

c) Věc, která pochází z trestného činu

Jedná se o věci neoprávněně přivlastněné nebo vyrobené spácháním úmyslného trestného činu, přičemž postačuje pouze určitý stupeň předpokladu o takovém původu věci, který vyplývá z dosavadního průběhu trestního řízení.

¹⁸⁸ ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. op. cit. sub 173. s. 1993.

¹⁸⁹ ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. op. cit. sub 173. s. 1996.

d) Věc, která je určena ke spáchání trestného činu

Předmětem jsou věci opatřené za účelem spáchání trestného činu, a to i trestného činu páchaného opakovaně (např. speciální šperhák pro usnadnění vícero loupeží).

Nutno podotknout, že předmětem předstíraného převodu nemusí být pouze věc movitá, ale také různá plnění či služby. Děje se tomu tak například v oblasti korupce, kdy není vyloučeno za použití předstíraného převodu dokumentovat poskytnutí neoprávněného plnění za úplatu, např. udělení povolení bez splnění potřebných podmínek. Naopak předmětem předstíraného převodu nikdy nemohou být některá osobnostní práva, lidský život a zdraví, kdy si jen těžko lze představit situaci, kdy by při podezření páchaní trestného činu obchodování s lidmi byla policejním orgánem nabízena úplata za „poskytnutí“ takové osoby.¹⁹⁰

Podmínkou pro uskutečnění předstíraného převodu je udělení písemného povolení policejnímu orgánu ze strany státního zástupce, jenž má formu opatření a není proti němu přípustný opravný prostředek. Z dikce zákona je dovozováno, že povolení k předstíranému převodu by mělo být primárně uděleno s předstihem, avšak v případě, kdy věc nesnese odkladu, může policejní orgán předstíraný převod uskutečnit i bez existence takového povolení, o jehož vydání však musí bezodkladně po provedení úkonu požádat. Pokud pro předstíraný převod není povolení získáno do 48 hodin od jeho uskutečnění, musí policejní orgán realizaci předstíraného převodu ukončit a z něj získané informace nijak nepoužít.¹⁹¹

Při realizaci předstíraného převodu se lze dopustit výše zmiňované policejní provokace. Policejní orgán nesmí při aplikaci tohoto nástroje použít metod, které jiného bezprostředně vedou ke spáchání či dokonání trestného činu, tedy například nesmí realizovat předstíraný převod při zneužití přátelství nebo jiného blízkého vztahu, či poskytnout ubezpečení, že takový převod nebude trestně stíhán, kdy policejní orgán ani toliko nesmí aktivně vytvářet podmínky pro spáchání úmyslného trestného činu.¹⁹² Pro zachování zákonnosti předstíraného převodu je policejnímu orgánu dovoleno podezřelou osobu toliko oslovit, ale veškerá další iniciativa by měla být ponechána

¹⁹⁰ LATA, Jan. In: AUEROVÁ, J. a kol. *Trestní řád: Komentář*. op. cit. sub 146.

¹⁹¹ DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní řád. Komentář*. op. cit. sub 125. s. 1182-1186.

¹⁹² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2012, sp. zn. 5 Tdo 497/2012.

v rukách této osoby tak, aby pachatel při spáchání úmyslného trestného činu vystupoval aktivně a cílevědomě.

4.2.3. Sledování osob a věcí

Dalším a nejčastěji využívaným operativně pátracím prostředkem je sledování osob a věcí dle § 158d trestního řádu. Účelem aplikace daného institutu je získávání informací utajovaným způsobem technickými nebo jinými prostředky. Policejní orgán tak může v řízení o úmyslném trestném činu získávat poznatky jak za využití technických prostředků umožňujících sledování osob na dálku (přístroje pro dálkové vidění, odposlechy), tak klasickým fyzickým sledováním, při němž policejní orgán získává dané poznatky vlastním pozorováním.¹⁹³ Je nepochybné, že v důsledku aplikace tohoto institutu dochází k zásahu do práv sledovaných či jinak dotčených osob, přičemž v závislosti na intenzitě takového zásahu jsou zákonem rozlišovány tři povolovací režimy.

Nejvolnějším režimem je prosté sledování osob či věcí, při kterém nedochází k pořizování zvukových, obrazových nebo jiných záznamů, ani k zásahu do nedotknutelnosti obydlí nebo listovního tajemství, ani není zjišťován obsah písemností či záznamů uchovávaných v soukromí za použití technických prostředků. Pro takové sledování není zapotřebí vydání žádného povolení, a policejní orgán je oprávněn jej provádět kdykoliv. Výsledky sledování nejsou nijak technicky dokumentovány, a zpravidla je tak v pozdějších stádiích trestního řízení nutné provést na základě zjištěných informací výslech pověřeného policisty jako svědka.¹⁹⁴

Pokud však již v rámci sledování dochází k pořizení jakýchkoliv záznamů, které budou později použity jako důkazní prostředek v trestním řízení, je třeba pro provedení takového sledování písemného povolení státního zástupce. Obdobně jako u předstíraného převodu platí, že pokud věc nesnese odkladu, lze povolení vydat dodatečně.

Třetím a nejpřísnějším povolovacím režimem je dotčeno takové sledování, při kterém má dojít k zásahu do nedotknutelnosti obydlí, listovního tajemství nebo má být zjišťován obsah jiných písemností či záznamů uchovávaných v soukromí za použití technických prostředků. Pro uskutečnění takového sledování je třeba

¹⁹³ ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. op. cit. sub 173. s. 2005.

¹⁹⁴ ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. op. cit. sub 173. s. 2005.

předchozího písemného povolení soudce. Příkladem tohoto povolovacího režimu jsou typicky tzv. prostorové odposlechy, které mohou sloužit nejen ke sledování osob, ale i samotné věci, ve které je odposlech umístěn. Jelikož prostorové odposlechy představují výrazný zásah do práv a svobod dotčených osob, neboť jsou často umisťovány do míst, ve kterých osoba předpokládá soukromí a důvěrnost prováděných konverzací (ať už se jedná o bydlíště, kancelář nebo osobní vozidlo), musí být umístění takového odposlechu předem povoleno právě soudcem, který nezávisle posoudí splnění všech zákonem vyžadovaných podmínek.¹⁹⁵

V porovnání s institutem odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, který je popsán výše v této práci, dochází prováděním prostorových odposlechů často k mnohem citelnějšímu zásahu do soukromí sledovaných osob, neboť takovým odposlechem není zaznamenáván pouze obsah telekomunikačního provozu, ale veškerá komunikace uskutečňovaná sledovanou osobou v místě umístění prostorového odposlechu, tj. například také komunikace osobní. Přesto je na povolení prostorových odposlechů zákonnou úpravou kladeno podstatně méně nároků, než je tomu u klasických odposlechů. Z dikce zákona totiž vyplývá, že klasické odposlechy mohou být prováděny u nižšího počtu uvedených trestných činů na základě rozhodnutí *sui generis* v podobě příkazu k odposlechu a záznamu vydaného soudcem na dobu maximálně 4 měsíců, kdežto prostorové odposlechy lze provádět u všech úmyslných trestných činů na základě povolení soudce po dobu maximálně 6 měsíců.¹⁹⁶ Rozdílnost povolovacích procesů u obou institutů lze odůvodnit zejména tím, že oba nástroje slouží ke zcela rozdílnému účelu. Zatímco u klasických odposlechů je policejním orgánem žádáno o vydání povolení k získání určitých a předem předpokládaných informací z telekomunikačního provozu, žádost o povolení prostorových odposlechů směřuje přímo k povolení určité činnosti, jejímž provedením mohou být potenciálně získány informace relevantní pro trestní řízení.¹⁹⁷

S přihlédnutím k probíhajícímu technologickému vývoji lze předpokládat, že se páchaní trestné činnosti bude stále častěji přesouvat do prostředí telekomunikací, a je tedy nutné počítat s hojnějším využíváním klasických i prostorových odposlechů.

¹⁹⁵ LATA, Jan. In: AUEROVÁ, J. a kol. *Trestní řád: Komentář*. op. cit. sub 146.

¹⁹⁶ SKALICKÁ, Veronika. *Není odposlech jako odposlech*. *Trestněprávní revue*, 2022, č. 1, s. 20-32.

¹⁹⁷ DOSTÁL, Otto. *Zajišťování důkazů u počítačové kriminality – sledování, důkazy od oznamovatele (3. díl)*. *Trestněprávní revue*, 2019, č. 5, s. 104.

Ačkoliv lze právní úpravu trojího povolovacího režimu sledování osob a věcí z hlediska střetu ústavně garantovaných práv a boje s organizovaným zločinem hodnotit jako zdařilou, do budoucna by mělo dojít ke zpřísnění podmínek pro povolení a provádění prostorových odposlechů minimálně v obydlí a ostatních soukromých prostorách sledovaných osob.¹⁹⁸

Obdobně jako u klasických odposlechů stanovuje trestní řád také při provádění sledování osob a věcí speciální omezení pro komunikaci obviněného se svým obhájcem. Policejní orgán je v případě zachycení komunikace mezi obviněným a obhájcem povinen bez dalšího záznam této komunikace zničit a z něj získané poznatky nijak nepoužít. Stejně tak je z důvodu minimalizace zásahu do práv osob policejní orgán povinen zničit záznam, pokud užitím institutu nedojde ke zjištění skutečností důležitých pro trestní řízení.¹⁹⁹

4.2.4. Použití agenta

Posledním z upravených operativně pátracích prostředků je použití agenta dle § 158e trestního řádu. Použití agenta je přitom vůbec nejúčinnějším prostředkem k proniknutí do prostředí organizované zločinecké skupiny a odhalení organizovaného zločinu jako takového, který před svým uplatněním vyžaduje dlouhodobé plánování, náležitou přípravu a vysokou míru konspirace.²⁰⁰ Tento institut se značně odlišuje od ostatních operativně pátracích prostředků, neboť jej lze využít jen v rámci trestního řízení o relativně úzkém taxativně vymezeném okruhu trestných činů a podléhá nejpřísnějšímu povolovacímu režimu i následné kontrole činnosti agenta. Je tomu tak především z důvodu vysoké míry osobní integrace agenta do chráněných práv a svobod dotčené osoby, ale rovněž snahou o zajištění ochrany policistovi působícímu jako tajný agent.²⁰¹ Z těchto důvodů a s ohledem na skutečnost, že beztrestnost policejního agenta představuje výjimku z obecné povinnosti orgánů činných v trestním řízení stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví, vzbuzuje tento institut ve veřejném sektoru celou řadu odborných polemik.

¹⁹⁸ SKALICKÁ, Veronika. *Není odposlech jako odposlech*. op. cit. sub 192. s. 20-32.

¹⁹⁹ ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. op. cit. sub 173. s. 2005.

²⁰⁰ KARABEC, Zdeněk. *Použití agenta proti organizovanému zločinu*. Trestněprávní revue. 2011, roč. 14, č. 8, s. 226.

²⁰¹ AUEROVÁ, J LATA, Jan. In: AUEROVÁ, J. a kol. *Trestní řád: Komentář*. op. cit. sub 146.

Podstatu institutu použití agenta v rámci svého výkladu trefně definoval Musil, který uvádí, že „skrytý agent je speciálně školený policista, který je pověřen svými nadřízenými, aby s utajením své pravé identity a svého skutečného poslání navázal kontakt se zločineckým prostředím a získával v něm informace o připravovaných a páchaných trestných činech. Za účelem snazšího proniknutí do kriminálního prostředí je zpravidla vytvořena smyšlená legenda o osobní identitě a o jiných skutečnostech týkajících se osoby a činnosti agenta. Agent může být vybaven krycími doklady.“²⁰² K použití svého příslušníka jakožto agenta jsou dle zákona oprávněny pouze Policie ČR a Generální inspekce bezpečnostních sborů. V rámci své činnosti tento agent zastírá skutečný účel činnosti prostřednictvím tzv. legendy o jiné osobní existenci. Informace o smyšlené identitě agenta je možné pro zajištění její věrohodnosti inkorporovat do dílčích informačních systémů provozovaných podle zvláštních zákonů, přičemž agent je na základě této smyšlené identity oprávněn vykonávat hospodářské činnosti, ke kterým je jinak třeba zvláštní oprávnění. Agent je oprávněn zastírat svou pravou identitu nejen osobám podezřelým ze spáchání trestné činnosti, ale také osobám nezúčastněným na trestním řízení, za podmínky, že jeho jednání směřuje výlučně k získání skutečností důležitých pro trestní řízení a není tím způsobena újma na právech těchto nezúčastněných osob.²⁰³

Trestní řád vymezuje hned několik podmínek použití agenta. První podmínkou je požadavek na kvalifikovanou trestnou činnost, kdy agenta lze použít pouze v řízení vedeném pro zločin, za který je stanoven trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně osm let, trestný čin spáchaný ve prospěch organizované zločinecké skupiny a dále pro některé vyjmenované závažné a úmyslné trestné činy, k jejichž stíhání zavazuje vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána. Další podmínkou použití je získání povolení soudce vrchního soudu, které musí obsahovat účel a plánovanou dobu použití agenta a dále údaje umožňující jeho identifikaci. Plánovaná doba použití agenta není definitivní, neboť na základě nové žádosti lze povolit použití i opakovaně, součástí takového dalšího povolení ale musí

²⁰² MUSIL, Jan. *Některé prostředky trestního práva procesního a policejního práva v boji proti organizované kriminalitě v mezinárodním srovnání*. In: SCHEINOST, Miroslav. *Organizovaná kriminalita z pohledu kriminologie a trestního práva*. Praha: IKSP, 1996. str. 36.

²⁰³ KARABEC, Zdeněk. *Použití agenta proti organizovanému zločinu*. op. cit. sub 196. s. 227.

být vyhodnocení dosavadní činnosti agenta a poznatků z jeho činnosti získaných.²⁰⁴ Z časového hlediska může být infiltrace agenta do činnosti organizované (zločinecké) skupiny krátkého trvání, při níž agent přichází s pachateli do styku jen pro jednu konkrétní transakci, většinou ale bývá trvání dlouhodobé. V takovém případě je k naplnění účelu vyšetřování naprosto esenciální zastřít skutečnou identitu agenta. Podstatou činnosti agenta je získání důvěry osob, jež jsou podezřelé ze spáchání určité trestné činnosti, případně jeho zapojení do členské základny takové organizované skupiny, zmapování páchané trestné činnosti a posléze také usnadnění důkazní situace v trestním řízení pomocí informací získaných touto činností.²⁰⁵

V rámci výkonu své činnosti již agent nepotřebuje žádné další povolení k předstíranému převodu či sledování osob a věcí, s výjimkou sledování, při němž je zasahováno do nedotknutelnosti obydlí, listovního tajemství nebo zjišťován obsah jiných písemností a záznamů, ke kterému je potřeba dalšího povolení soudu.²⁰⁶ Samotná činnost agenta je podrobena pravidelné kontrole ze strany státního zástupce, který zejména posuzuje zákonnost jednotlivých úkonů, které agent v rámci svého pověření učinil, ale také ověření trvání zákonných předpokladů a důvodů pro použití agenta, přičemž v případě jejich pomnutí je povinen vydat pokyn k bezodkladnému ukončení činnosti agenta.²⁰⁷

Pro zajištění fungování předmětného institutu je klíčové zakotvení beztrestnosti agenta, která představuje jistotu policisty, že tento nebude pro výkon své služební činnosti trestněprávně postižen. Agent je často pod tíhou svého přiděleného úkolu nucen účastnit se páchaní určitých trestných činů, a to především za účelem získání důvěry pachatelů trestné činnosti či svého etablování v organizované skupině.²⁰⁸ Současná právní úprava vymezuje beztrestnost agenta v § 363 trestního zákoníku, když stanoví, že agent není trestně odpovědný pro trestný čin účasti na organizované zločinecké skupině, jakož ani z dalších taxativně vyjmenovaných trestných činů, pokud

²⁰⁴ ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. 7. op. cit. sub 173. s. 2024.

²⁰⁵ TROJÁČEK, Jiří. *Použití agenta – náměty k provedení změn právní úpravy*. In: HUNDÁK, Štefan. *Použití operativně pátracích prostředků k získání důkazů pro trestní řízení*. op. cit. sub 176. s. 90.

²⁰⁶ LATA, Jan. In: AUEROVÁ, J. a kol. *Trestní řád: Komentář*. op. cit. sub 146.

²⁰⁷ ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. op. cit. sub 173. s. 2028.

²⁰⁸ BUDKA, Ivan. *Využití právních nástrojů pro potírání organizovaného zločinu*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2017, s. 24.

se jich dopustil s cílem odhalit pachatele trestné činnosti spáchané ve prospěch organizované zločinecké skupiny anebo spáchání takové činnosti předejít. Podmínkou beztrestnosti je, že agent organizovanou zločineckou skupinu nezaložil či její vznik jinak nezosnoval, ani není jejím vedoucím činitelem či představitelem. Speciální úpravu beztrestnosti agenta nalezneme v § 312c trestního zákoníku, který upravuje beztrestnost agenta účastnícího se činnosti teroristické skupiny.

Často kritizovaným problémem současné právní úpravy beztrestnosti agenta je její absence pro skupinu agentů, kteří se žádným způsobem neúčastní činnosti teroristické nebo organizované zločinecké skupiny, nýbrž jejich činnost směřuje k objasnění kriminality běžného typu, nebo také způsob vymezení jednotlivých trestných činů, pro jejichž spáchání není agent trestně odpovědný.²⁰⁹ Tyto problematické prvky zákonné úpravy institutu ostatně zákonodárce reflektuje při rekodifikaci trestního řádu, o čemž bude pojednáno v práci níže. Osobně se *de lege ferenda* domnívám, že by bylo vhodné právní úpravu beztrestnosti agenta zcela vyjmout z trestního zákoníku a tuto vložit a sjednotit ji s úpravou použití agenta obsaženou v trestním řádu. Ryze procesní povaha použití agenta a vymezení jeho beztrestnosti v trestním řádu by zvýšila přehlednost právní úpravy tohoto institutu.

4.3. Koncepce právní úpravy vybraných institutů do budoucna

V rámci činnosti na novém znění trestního řádu, jehož vznik byl nastíněn již výše v této práci, probíhá diskuse nejen nad změnami institutu spolupracujícího obviněného, ale také nad změnou pojetí procesněprávních institutů sloužících k boji proti organizovanému zločinu. V předloženém návrhu nového trestního řádu se přitom jedná zejména o následující změny.²¹⁰

²⁰⁹ BUDKA, Ivan. *Využití právních nástrojů pro potírání organizovaného zločinu (poznatky z výzkumu)*. Trestněprávní revue, 2018, č. 11-12, s. 266-275.

²¹⁰ Návrh rekodifikovaného znění trestního řádu. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>.

4.3.1. Odposlech a záznam telekomunikačního provozu

V návrhu rekonfigurovaného znění trestního řádu se instituty odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu a zjišťování údajů o telekomunikačním provozu nachází ve zcela nové podobě, a to jako jeden institut **odposlechu a záznamu elektronického provozu a vydání dat elektronického provozu**. Touto změnou návrh reaguje na zastaralost a neaktuálnost pojmu telekomunikační provoz, kdy s ohledem na technologický vývoj jednotlivých komunikačních prostředků stále větší část společnosti přechází z telefonické formy komunikace na formu elektronickou (realizovanou např. prostřednictvím e-mailu či sociálních sítí), přičemž návrh rovněž pro zamezení aplikačních a výkladových problémů sám definuje pojem elektronického provozu a veškeré s tímto pojmem souvisejí termíny. Přizpůsobení právní úpravy aktuálnímu stavu poznání a vzrůstajícímu užívání elektronických způsobů komunikace pachateli trestné činnosti, lze z mého pohledu hodnotit jedinečně kladně.

Podmínky, při jejichž splnění může být příkaz k odposlechu vydán, zůstávají vymezeny obdobně jako je tomu v dosavadní právní úpravě. Jedinou výjimku představuje snížení horní hranice trestní sazby pro trest odnětí svobody ukládaný za úmyslný trestný čin, pro který lze odposlechy nařídit, na nejméně 3 roky. Dochází tedy k rozšíření palety trestných činů, k jejichž vyšetření je možné odposlech provést, a zároveň ke sjednocení právní úpravy pro samotné odposlechy a *ex post* zjišťování dat z telekomunikačního provozu. Se zájmem na efektivním potírání terorismu je nad rámec shora podaného navrhována rovněž možnost odposlechu a záznamu elektronického provozu nařídit nebo provést pouze na základě předchozího souhlasu uděleného státním zástupcem, a to pro vyjmenované trestné činy související s terorismem, za předpokladu, že řádný příkaz k odposlechu bude soudem dodatečně vydán.

Jistých změn doznává také ochrana komunikace obviněného s obhájcem, která byla z ustanovení týkajících se odposlechu zcela vyčleněna do samostatného ustanovení, které lze aplikovat na veškeré úkony uskutečněné v průběhu trestního řízení. Dle předmětného ustanovení budou orgány činné v trestním řízení povinny zachovávat důvěrnost informací sdělovaných mezi obviněným a obhájcem jakýmkoli způsobem, a zejména pak informací sdělovaných ústně, elektronicky nebo v listinné podobě. Ve stejném rozsahu je výslovně chráněna také důvěrnost komunikace mezi podezřelým a jeho advokátem ve vyšetřované trestní věci, tj. ochrana je nově explicitně

poskytována již před zahájením trestního stíhání. Veškeré informace získané porušením důvěrnosti komunikace mezi obviněným a obhájcem nebude možné použít v žádném okamžiku trestního řízení. Pro zamezení zneužívání zakotvené ochrany důvěrnosti komunikace mezi obviněným a obhájcem se tato úprava nevztahuje na případy, kdy obsahem takové komunikace není poskytování právních služeb.

Daný návrh právní úpravy týkající se komunikace mezi obviněným a obhájcem hodnotím velmi pozitivně, neboť dochází k odstranění veškerých výkladových pochybností stran okamžiku, od kterého má být ochrana takové komunikaci poskytována a zároveň tato nebude propůjčena bezvýhradně veškeré komunikaci mezi obviněným a obhájcem, ale pouze komunikaci jejímž obsahem jsou právní služby. Předpokládám tedy, že pokud bude advokát s pachatelem trestné činnosti komunikovat za jiným účelem, například k získání vlastního majetkového či jiného prospěchu či v rámci vlastního páchaní trestné činnosti, nebude takové komunikaci ochrana vůbec přiznána.

4.3.2. Operativně pátrací prostředky

V rekonstruovaném znění trestního řádu zůstává základní vymezení operativně pátracích prostředků obdobné, jako je tomu v dosavadní právní úpravě. Nadále jsou trestním řádem taxativně rozlišovány tři druhy operativně pátracích prostředků, a to předstíraný převod, sledování, a použití agenta.

Dílčích změn dostal institut sledování, prostřednictvím kterého lze utajeným způsobem získávat poznatky nejen o osobách nebo věcech, ale také o elektronických datech a listinách. Trojí povolovací režim provádění sledování zůstal i nadále zachován, avšak při současné specifikaci povolení sledování udělovaného soudcem, které se štěpí do dvou dílčích oblastí. Pokud má být sledováním zasaženo do listovního tajemství, zjišťována elektronická data nebo obsah listin uchovávaných v soukromí anebo pořizován záznam v prostorách, které nejsou veřejně přístupné (nejde-li zároveň o pořizování záznamu zachycujícího pouze obraz vnitřní prostory dopravního prostředku), je soudce oprávněn povolení vydat za předpokladu, pokud je řízení vedeno pro úmyslný trestný čin s trestem odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně 3 roky, dále pro taxativně vyjmenované trestné činy či trestné činy, k jejich stíhání zavazuje mezinárodní smlouva. Pokud však má být sledováním zasaženo do nedotknutelnosti obydlí, zvyšuje se pro vydání takového povolení hranice trestní sazby pro trest odnětí svobody ukládaný za úmyslný trestný čin na nejméně 8 let.

Z uvedeného je patrný úmysl zákonodárce chránit dotčené osoby před nepřiměřenými zásahy do ústavně garantovaných práv a svobod, přičemž za nejzávažnější je považován zásah do práva na nedotknutelnost obydlí, pro jehož ochranu je stanovena vyšší hranice trestní sazby. Navrhovanou právní úpravu lze hodnotit v zásadě kladně, kdy v případě spáchání trestného činu souvisejícího s terorismem je opět umožněno úkon učinit pouze na základě předchozího povolení státního zástupce za podmínky dodatečného získání souhlasu soudce.

Co se týče právní úpravy použití agenta, podmínky vymezené v úpravě rekodifikovaného trestního řádu zůstávají stejné jako v té dosavadní s tím, že agenta lze nově použít na dobu maximálně 6 měsíců. Za současného zachování možnosti opakovaného použití agenta však není tato změna natolik zásadní. Nově je zákonem pro institut použití agenta alespoň z dílčího hlediska upravena problematika tzv. policejní provokace, když zákon stanoví, že agent při své činnosti nesmí u jiné osoby vzbudit rozhodnutí spáchat trestný čin ani ovlivnit okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby. Ačkoli je nepřijatelnost výše uvedeného jednání již poměrně dlouhodobě dovozována judikurní praxí ve vztahu ke všem operativně pátracím prostředkům, její zakotvení do právní úpravy stále může přispět ke zvýšení právní jistoty při využívání nástroje agenta.

Také problematika beztrestnosti agenta dostala několika dílčími změnami, kdy do budoucna by její úprava měla být zakotvena právě v trestním řádu. Předně je navrhováno rozšířit úpravu beztrestnosti i na agenty účastnící se neorganizované trestné činnosti, což lze jednoznačně označit za krok správným směrem. Dále je vypuštěn taxativní výčet trestných činů, na které se beztrestnost vztahuje, který je nahrazen posuzováním trestných činů spáchaných agentem z hlediska proporcionality a jejich nepřijatelných následků. Cílem právní úpravy je rozšířit rozsah beztrestnosti, přičemž limitem beztrestnosti bude několik taxativně uvedených trestných činů, pro něž bude agent trestně odpovědný vždy, a dále pouze nepřiměřenost jednání agenta (např. pokud by jím byla způsobena smrt, těžká újma na zdraví nebo jiný zvlášť závažný následek), nebo pokud tento spáchání daného trestného činu zosnoval nebo založil organizovanou zločineckou skupinu, organizovanou skupinu nebo teroristickou skupinu anebo působil jako její vedoucí činitel nebo představitel.

V rámci navrhované právní úpravy beztrestnosti agenta však vyvstává otázka, zda tato ve svém důsledku v kombinaci s neexistencí konstantní judikatury obsahující

závěr, co je vyjma případů uvedených v zákoně takovým zjevně nepřiměřeným zásahem agenta, nepovede pouze k utlumení využívání tohoto nástroje, neboť policejní příslušníci vystupující jako agenti budou ve svých činnostech a rozhodnutích jednat spíše zdrženlivěji za účelem vyhnout se trestní odpovědnosti pro nepřiměřenost jejich jednání.²¹¹

²¹¹ BUDKA, Ivan. *Využití právních nástrojů pro potírání organizovaného zločinu (poznatky z výzkumu)*. op. cit. sub. 205. s. 266-275.

5. Využívání dalších institutů v boji proti organizovanému zločinu v praxi

5.1. Praktická aplikace institutu odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu

V naprosté většině případů dochází k využití institutu odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu v přípravném stadiu trestního řízení tak, aby byly jeho prostřednictvím zjištěny informace potřebné k usvědčení pachatelů trestné činnosti. Proces odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu je orgány činnými v trestním řízení prováděn zpravidla ve třech fázích, které jsou upraveny následovně.

V první fázi se realizují formální náležitosti vydání příkazu k odposlechu, jako je podání návrhu a přezkoumání splnění podmínek pro nařízení odposlechu, přičemž v případě vydání příkazu k odposlechu je tento také příslušným policejním útvarům bezprostředně zahájen. V této fázi se s odposlechem nakládá jako s informací podléhající různému stupni utajení, neboť jejím prozračením by došlo ke zmaření jeho účelu. Ve druhé fázi je realizováno vlastní provádění odposlechu, včetně průběžného vyhodnocování jeho výsledků, a to až do jeho skončení. V průběhu provádění odposlechu je policejní orgán povinen pravidelně přezkoumávat, zda nadále trvají důvody pro jeho pokračování, a pokud takové důvody pominou, je policejní orgán povinen jej neprodleně ukončit. Tato fáze taktéž podléhá jejímu utajení, ale lze si již představit situace, kdy je s částí pořízeného zvukového záznamu obviněný konfrontován a tato je mu předložena k jeho vyjádření.²¹²

Třetí fáze odposlechu představuje konečné vyhodnocení výsledku prováděného odposlechu, kdy je zároveň rozhodnuto o dalším využití získaných informací v probíhajícím trestním řízení. V této fázi je provádění odposlechu odtajněno, obhajoba tak má možnost seznámit se s obsahem odposlouchávaného záznamu a plně se k němu vyjádřit, případně také využít opravného prostředku. Tímto je návrh na přezkoumání zákonnosti příkazu k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu uplatňovaný

²¹² ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. op. cit. sub 173. s. 1198

podle § 314l trestního řádu v případech, kdy má obhajoba za to, že institutu bylo využito nezákonně nebo bezdůvodně.²¹³

5.1.1. Problematické aspekty aplikace institutu odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu

Jak již bylo uvedeno shora, nařízení a provádění odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu představuje vždy citelný zásah do ústavně garantovaných práv osob na jejich soukromí. Trestní řád pak vymezuje několik předpokladů, při jejichž naplnění může být tento zásah do ústavně chráněného práva povolen. Takové předpoklady ale za žádných okolností nelze aplikovat na komunikaci obviněného s jeho obhájcem, která je chráněna za každé situace a její odposlech je zcela nepřipustný.

Přesto v současné době dochází k množícím se odposlechům telefonních hovorů uskutečňovaných advokáty s jejich klienty. Příkladem takového odposlechu může být hojně diskutovaná kauza s odposlechy v deseti výslechových celách vazební věznice Brno-Bohunice, při kterých byly mimo jiné zaznamenány také rozhovory mezi advokátem a klientem, kteří byli v jiné trestní věci v postavení obhájce a obviněného. V předmětné situaci se sice jednalo o tzv. prostorové odposlechy dle § 158d trestního řádu, závěry z této kauzy vyplývající však lze beze všeho vztáhnout také na odposlechy dle §88 trestního řádu. Ačkoli se jednalo o trestním řádem chráněnou komunikaci, jejíž odposlech není přípustný za žádné situace, záznam této komunikace nebyl v souladu s trestním řádem zničen, ale naopak byl zařazen do trestního spisu. Orgánům činným v trestním řízení přitom z průběhu vedené komunikace mohlo a také mělo být zřejmé, že se jedná o rozhovor mezi obviněným a obhájcem, a měli s ním jako s takovým zacházet. Následně bylo Nejvyšším státním zastupitelstvím zahájeno šetření, konstatován exces orgánů činných v trestním řízení a učiněna potřebná opatření k nápravě celé situace.²¹⁴

²¹³ Tamtéž.

²¹⁴ DIMUN, Petr. *Nezákonný odposlech klienta s obhájcem je drobné pochybení, zhodnotili nadřízení státní zástupkyně*. In: Česká justice [online]. Praha: Media Network s.r.o., 17.4.2023 [cit. 2023-08-01]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2023/04/nezakonny-odposlech-klienta-s-obhajcem-je-drobnepochybeni-zhodnotili-nadrizeni-statni-zastupkyne/>

Naprosto klíčové je přitom stanovit, od jakého okamžiku má být komunikace uskutečňovaná mezi advokátem a jeho klientem chráněna jako komunikace mezi obhájcem a obviněným. Z dikce zákona vyplývá, že by tomu tak mělo být až od okamžiku zahájení trestního stíhání, když trestní řád výslovně hovoří o nepřípustnosti odposlechu komunikace mezi obviněným a jeho obhájcem.²¹⁵ S přihlédnutím k právu na spravedlivý proces se však jeví jako vhodnější chránit komunikaci mezi těmito osobami již v době před zahájením trestního stíhání, a to od prvního úkonu trestního řízení.²¹⁶ Dle Gřivny by měl být klient chráněn již od chvíle, kdy se tento obrátí na advokáta s žádostí o právní zastoupení a poskytne mu klíčové informace týkající se jeho případu. K takovému okamžiku se komunikace mezi advokátem a jeho klientem stává důvěrnou a potenciálně zneužitelnou v rámci dokazování v trestním řízení.²¹⁷ Dle mého názoru by mělo být ust. § 88 odst. 1 věta třetí trestního řádu při užití přípustné *analogie legis* aplikovatelné také na ochranu komunikace podezřelého a jeho právního zástupce za předpokladu, že mezi těmito osobami v budoucnu vznikne vztah obviněného a jeho obhájce.

Navrhovaným řešením absence výslovné zákonné úpravy by přitom mohlo být zavedení obdobného institutu jako nalezeme v úpravě provádění domovních prohlídek v sídle advokáta, které jsou orgány činné v trestní řízení oprávněny provádět pouze za přítomnosti a se souhlasem zástupce České advokátní komory. Stejně tak by tomu mohlo být u odposlechu komunikace mezi podezřelým a advokátem, jejíž záznam by nejprve nezávisle zhodnotil zástupce České advokátní komory a podle obsahu komunikace by tento rozhodl o poskytnutí takového záznamu pro účely trestního řízení.²¹⁸ Nutno však konstatovat, že uvedený návrh řešení se jeví jako návrh

²¹⁵ MAREŠOVÁ, Eliška. *Odposlech a záznam telekomunikačního provozu podezřelého a advokáta: zamyšlení se nad aktuálními možnostmi využití § 88 odst. 1 věty třetí TrŘ.* Trestněprávní revue, 2020, č. 4, s. 201-207.

²¹⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 3. 1. 2017, sp. zn. III. ÚS 2847/14.

²¹⁷ GŘIVNA, Tomáš, ŠIMÁNOVÁ, H. *Právní ochrana důvěrného vztahu advokáta s klientem ve 21. století: Studie včetně návrhu legislativního řešení.* [online]. uocr.cz, únor 2020 [cit. 2023-08-01]. Dostupné z: <https://www.uocr.cz/wp-content/uploads/2020/03/Studie-duverna-povaha-advokat-klient-v-TR.pdf>.

²¹⁸ DIAMANT, Michal. *Úskalí právní úpravy odposlechů telefonních hovorů mezi obviněným a jeho obhájcem* [online]. In: epravo.cz, 1999-2023. [cit. 2023-08-01]. Dostupné z:

organizačně poměrně komplikovaný, a to zejména s ohledem na velké množství záznamů komunikace, které by zástupce České advokátní komory musel běžně procházet. Podstatně vhodněji řeší uvedenou problematiku rekodifikované znění trestního řádu, které výslovně poskytuje právní ochranu komunikaci podezřelého a jeho advokáta.

Zcela jiná situace ovšem nastává v případě, kdy se advokát sám účastní trestné činnosti, pro kterou je obviněný stíhán, jako jeho spolupachatel nebo člen organizované zločinecké skupiny. Dle názoru Ústavního soudu totiž eventuální páchání trestné činnosti advokátem, a to jak ke škodě klienta nebo ke škodě jiných osob ve spolupachatelství s klientem, není možné považovat za poskytování právních služeb, a v takovém případě není ani možné poskytovat této činnosti jakoukoli ochranu (viz § 21 zákona o advokacii a usnesení Ústavního soudu ze dne 24. 3. 2014, sp. zn. III. ÚS 3988/13).²¹⁹ V takové situaci bude při realizaci odposlechu vždy záležet na posouzení konkrétních okolností daného případu, přičemž orgány činné v trestním řízení jsou povinny postupovat velice obezřetně a řádně vyhodnotit, nakolik se jedná o komunikaci mezi obviněným a obhájcem a nakolik mezi spolupachateli trestné činnosti. Ze shora podaného je však patrné, že ochrana důvěrnosti rozhovoru mezi advokátem a klientem není absolutní a za určitých okolností může být omezena.

Dalším problematickým aspektem dosavadní právní úpravy odposlechů může být neexistence úpravy stran skutečnosti, jak mají orgány činné v trestním řízení rozpoznat, že se jedná o komunikaci mezi obviněným a obhájcem, případně jak zamezit tomu, aby se s daným záznamem před jeho zničením seznámil příslušník policejního orgánu, který provádí jeho identifikaci. Inspiraci k vyřešení této situace můžeme hledat například v nizozemské právní úpravě, která zakotvuje povinnost každého advokáta za účelem ochrany důvěrnosti komunikace sdělit své telefonní číslo, na které má být ze strany orgánů činných v trestním řízení bez dalšího aplikován zákaz odposlechů. Jakákoli zaznamenaná komunikace uskutečněná prostřednictvím tohoto telefonního čísla je tak automaticky zničena, tudíž se nikdy ani nedostane do dispozice příslušníka

<https://www.epravo.cz/top/clanky/uskali-pravni-upravy-odposlechu-telefonnich-hovoru-mezi-obvinenym-a-jeho-obhajcem-109020.html>.

²¹⁹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 12. 11. 2014, sp. zn. I. ÚS 1638/14.

policejního orgánu. Nemusí se přitom výslovně jednat o komunikaci s obviněným, ale i podezřelým či jen potenciálním klientem advokáta.²²⁰

5.2. Praktická aplikace operativně pátracích prostředků

Účelem zakotvení operativně pátracích prostředků do trestního řádu je procesní využitelnost jejich výsledků při objasňování a vyšetřování kriminality, včetně organizovaného zločinu. Některými autory bývají operativně pátrací prostředky považovány přímo za důkazní prostředky, dle některých naopak pouze za způsob opatřování důkazních prostředků později využitelných v trestním řízení.²²¹ Dle současné právní úpravy je přitom možné jako důkaz v trestním řízení užít toliko zvukové, obrazové a jiné záznamy získané při použití operativně pátracích prostředků, současně se o použití a výsledcích operativně pátracích prostředků sepisují protokoly a záznamy, které je možné později v řízení provést jako listinné důkazy.²²² Naprosto specifickým důkazním prostředkem je výslech agenta jako utajovaného svědka dle § 102a trestního řádu. Ne pokaždé však při obvyklém použití operativně pátracích prostředků dojde k získání kýžených důkazů, když pachatelé trestné činnosti mohou být často při jejím páchání obezřetní a efektivně se prostředkům vyhýbat. V takovém případě se policejní orgány ve snaze na zajištění alespoň nějakého důkazu mohou uchýlit k tzv. policejní provokaci.

5.2.1. Problematika policejní provokace v souvislosti s operativně pátracími prostředky

Při aplikaci některých z operativně pátracích prostředků, zejména předstíraného převodu a použití agenta, může docházet k aktivnějšímu jednání ze strany policejního orgánu, když tímto přímo zasahují do jednání pachatelů a často mohou mít vliv na jejich rozhodnutí stran spáchání trestného činu. Problematika policejní provokace

²²⁰ JANENE, Pieters. *Dutch intelligence service broke rules in eavesdropping on lawyers, journalists* [online]. 2017. [cit. 2023-08-01]. Dostupné na: <https://nltimes.nl/2017/03/30/dutch-intelligence-services-broke-rules-eavesdropping-lawyers-journalists>.

²²¹ GŘIVNA, Tomáš. *Zákonnost důkazů získaných sledováním osob a věcí*. In: JELÍNEK, Jiří. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018. s. 315.

²²² HUNDÁK, Štefan. a kol. *Použití operativně pátracích prostředků k získání důkazů pro trestní řízení*. op. cit. sub 176. s. 41.

se samozřejmě nevztahuje výlučně k operativně pátracím prostředkům či boji s organizovaným zločinem, avšak právě v souvislosti s těmito bývá veřejnost skloňována nejčastěji. Je tomu tak zejména z důvodu vyšší latentnosti organizovaného zločinu, přičemž velké množství trestných činů spáchaných v rámci organizovaného zločinu lze řadit do kategorie tzv. zločinů bez obětí. Ať už se jedná o drogovou, korupční nebo jinou organizovanou trestnou činnost, jediným poškozeným je v takovém případě veřejný zájem. Jelikož pak takový zásah do veřejného zájmu zpravidla nemá kdo oznámit orgánům činným v trestním řízení, neboť dotčené strany bývají pachateli trestné činnosti, je policejní provokace často jediným nástrojem k získání informací o tomto typu kriminality.²²³

Pojem policejní provokace není v českém právním řádu definován, při jeho výkladu je tedy nutné vycházet zejména z judikatury nebo odborné literatury. Dle judikatury Evropského soudu pro lidská práva je policejní provokace definována jako situace, kdy se agent, ať již přímo člen bezpečnostních složek nebo osoba jednající na základě pokynů takové složky (např. třetí osoba při předstíraném převodu), neomezí na čistě pasivní vyšetřování trestné činnosti, nýbrž za účelem obstarání důkazů potřebných k zahájení trestního stíhání vyvine na osobu pachatele takový vliv, že jí pobídne ke spáchání trestného činu, ke kterému by jinak nebylo došlo.²²⁴

Problematicke vymezení policejní provokace se věnoval také Nejvyšší soud, který na základě jednotlivých znaků vymezil policejní provokaci jako aktivní činnost policejního orgánu směřující k podněcování určité osoby ke spáchání konkrétního trestného činu, popř. k doplňování jeho znaků, k podstatnému navyšování jeho rozsahu nebo jiné změně jeho právní kvalifikace k tíži podněcované osoby.²²⁵ Nejvyšší soud v citovaném usnesení dovodil, že za policejní provokaci nelze považovat postup policejního orgánu, v jehož rámci dochází při splnění zákonných podmínek k realizaci procesních institutů předstíraného převodu a použití agenta, je-li obsahovou náplní jeho činnosti pouze policejní kontrola. Aby nebyl postup policejního orgánu považován za policejní provokaci, nesmí jeho aktivita tvořit podstatný nebo určující prvek trestného činu a zároveň si pachatel musí sám ve svém jednání směřujícím ke spáchání

²²³ HERCZEK, Jiří. *Systém řízení provokace v boji proti korupci a principy právního státu*. Bulletin advokacie, č. 4/2011, s. 27-28.

²²⁴ Rozsudek ESLP Ramanauskas vs. Litva ze dne 5. 2. 2008, stížnost č. 74420/01, bod 55.

²²⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 8. 2014, sp. zn. 15 Tdo 885/2013.

trestného činu počínat aktivně a cílevědomě. Dle mého názoru Nejvyšší soud v daném rozhodnutí dostatečně určitě vymezil veškeré prvky policejní provokace, jakož i postup, který je nutné dodržovat, aby se o policejní provokaci nejednalo. Z judikатурních závěrů vycházejí také definice doktrinní, přičemž v rámci české právní teorie definuje termín policejní provokace Musil, a to jako aktivní činnost policie, směřující k podněcování určité osoby ke spáchání konkrétního trestného činu s cílem získat usvědčující důkazy a vyvolat trestní stíhání podněcované osoby.²²⁶

Po vymezení samotného pojmu policejní provokace je nutné se věnovat také její přípustnosti, ke které se Evropský soud pro lidská práva poprvé vyjádřil v rozhodnutí *Teixeira de Castro proti Portugalsku*.²²⁷ Jednotlivé závěry stran přípustnosti policejní provokace, které ESLP v daném rozhodnutí popsal, jsou i po uplynutí několika desítek let stále aktuální a je třeba z nich při zkoumání problematiky policejní provokace vycházet. V předmětném rozhodnutí ESLP konstatoval, že policejní provokace je porušením práva na spravedlivý proces, neboť úkolem orgánů činných v trestním řízení je při vyšetřování prokázat, že se pachatel trestného činu dopustil a že by se jej dopustil i bez přispění policejního orgánu. Policejní orgán může do skutkového děje vstoupit toliko v případě, kdy má úmysl podezřelého spáchat trestný čin za dostatečně prokázaný, a to pouze jako nestranný pozorovatel, když nesmí přispívat k vytvoření podmínek pro spáchání trestného činu.

Na výše uvedené ESLP navázal rozhodnutím ve věci *Ramanauskas proti Litvě*²²⁸, ve kterém vymezil obecné zásady použití jednotlivých pátracích nástrojů, kterými jsou v českém právním řádu právě operativně pátrací prostředky, a kterými může být zasaženo do práva na spravedlivý proces. Jejich aplikace musí mít zřejmě zákonem vymezené hranice, které nelze překračovat, a dále by jejich užití mělo být pod dohledem soudu, přičemž ani veřejný zájem na potírání kriminality nemůže ospravedlnit užití policejní provokace při aplikaci operativně pátracích prostředků.

Cílem nadepsaných rozhodnutí však nebylo zakázat jakoukoli činnost policejního orgánu, kterou by tento mohl zasáhnout do skutkového děje trestné činnosti.

²²⁶ MUSIL, Jan. *Policejní provokace v teorii, legislativě a judikatuře*. Státní zastupitelství č. 3/2014, s. 10–22.

²²⁷ Rozsudek ESLP ve věci *Teixeira de Castro proti Portugalsku* ze dne 9. 8. 1998, stížnost č. 25829/94.

²²⁸ Rozsudek ESLP ve věci *Ramanauskas proti Litvě* ze dne 5. 2. 2008, stížnost č. 74420/01.

V rozhodnutí ve věci *Volkov a Adamskiy proti Rusku*²²⁹, ESLP vymezil, že policejní orgán nemusí pasivně vyčkávat na interakci s potenciálním pachatelem trestné činnosti, nýbrž jej může sám kontaktovat za situace, kdy má důvodné podezření, že se tento pachatel dopouští trestné činnosti. Dále již však po pachateli nesmí žádat provedení takových úkonů, které by byly trestnou činností.

Ústavní soud ve své rozhodovací činnosti většinou respektuje shora vytyčené zásady přípustnosti policejní provokace a aplikuje je obdobně při svém vlastním rozhodování. K otázce policejní provokace Ústavní soud konstatoval, že v ní nad rámec porušení práva na spravedlivý proces spatřuje nepřipustné porušení čl. 39 Listiny a čl. 7 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod, které do právního řádu promítají trestněprávní zásady *nullum crimen sine lege* a *nulla poena sine lege*.²³⁰ V některých otázkách policejní provokace prostupuje Ústavní soud dokonce více do hloubky, když se snaží její přípustnost zasadit do kontextu české trestněprávní úpravy, přičemž dovedl, že se ve své podstatě jedná o postup, který není zákonem popsán, a takto získané důkazy tak nelze považovat za důkazy zákonné. Současně v důsledku policejní provokace dochází k ovlivnění volní složky zavinění jako jedné z předpokladů trestní odpovědnosti pachatele, což je v českém právním řádu naprosto nepřipustné.

Do kontrastu se shora uvedenou a judikaturou dovozenou nepřipustností policejní provokace je možno uvést specifický institut tzv. *sting operations*, jehož aplikaci je umožněna ve Spojených státech amerických. Jedná se o nástroj, jenž veřejné moci umožňuje povzbuzovat trestnou činnost za účelem jejího potrestání, a to například aktivní nabídkou předstíraného převodu, nebo činností agenta vystupujícího jako potenciální oběť, při které může spáchání trestného činu na své osobě různými způsoby usnadňovat. Jakékoli důkazy získané předsednictvím tohoto nástroje jsou plně využitelné v trestním řízení.²³¹ Tyto postupy by byly v kontinentálním právním řádu bez dalšího nepřipustné.

S ohledem na shora podané mám za to, že problematika policejní provokace je velmi aktuálním tématem na poli vyšetřování nejen organizované kriminality. Trestní řád samozřejmě neupravuje žádnou možnost policejního orgánu vyprovokovat spáchání

²²⁹ Rozsudek ESLP ve věci *Volkov a Adamskiy proti Rusku* ze dne 26. 3. 2015, č. stížnosti 7614/09.

²³⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 22. 6. 2000, sp. zn. III. ÚS 597/99.

²³¹ HAY, Bruce. *Sting Operations, Undercover Agents, and Entrapment, Missouri Law Review*. No 387/2005, s. 387-431.

trestného činu, zároveň však nelze od policejního orgánu očekávat, že by při vyšetřování trestné činnosti pouze pasivně vyčkával na přirozené získávání potřebných důkazů. Cílem současné právní úpravy by proto *de lege ferenda* mělo být vymezení konkrétních zákonných mezí interakce policejního orgánu s pachatelem a mezí jeho případného vstupu do skutkového děje trestné činnosti, přičemž je zároveň nutné při takovém postupu pečlivě sledovat, zda jím nedochází k zásahu do základních lidských práv a svobod, které by měly být respektovány v co nejširší možné míře.

Závěrem této kapitoly považuji za vhodné připomenout, že pokud se policejní orgán dopustí nepřipustné policejní provokace, když překročí v právní úpravě vymezený rámec pro užití operativně pátracích prostředků, nelze důkazy získané takovýmto způsobem použít v rámci trestního řízení, neboť se jedná o důkazy získané nezákonným postupem (viz *a contrario* ustanovení § 158b odst. 3 trestního řádu). Zároveň je nutné zvážit, zda se agent nebo pověřený příslušník policejního orgánu při policejní provokaci sám nedopustil nějakého trestného činu, kdy do úvahy připadá zejména trestný čin zneužití pravomoci úřední osoby. Beztrestnost agenta je přitom dána pouze ve vztahu k jednáním učiněným v souladu s účelem jeho pověření, kterým rozhodně není policejní provokace. V důsledku konstantní odmítavé judikatury a negativních následků spojených s užitím policejní provokace však nelze než uzavřít, že je v zájmu orgánů činných v trestním řízení se této zcela vyvarovat.

Závěr

Cílem této práce bylo poskytnout ucelenou odpověď na položenou výzkumnou otázku, a sice jaké máme v českém právním řádu zakotveny trestněprávní instituty v boji proti organizovanému zločinu a jakými způsoby tyto přispívají k objasňování tohoto typu zločinu, a to s poukázáním na praktickou využitelnost těchto nástrojů v rámci trestního řízení a možné problémy jejich aplikace.

V první a do jisté míry úvodní kapitole této práce představuji organizovaný zločin jako takový, včetně jeho existujících definic a znaků. Nalézt definici organizovaného zločinu, na které by se odborná veřejnost shodla, se vzhledem k proměnným názorovým idejím jeví jako nemožný úkol. Jelikož je však organizovaný zločin již po staletí aktuálním problémem, právní úprava zachycuje alespoň některé dílčí znaky a instituty, ze kterých se organizovaný zločin skládá, a to například prostřednictvím vymezení organizované (zločinecké) skupiny a trestného činu účasti na organizované zločinecké skupině. Samostatnou pozornost si pak jistě zaslouží téma terorismu a teroristických skupin, které s organizovaným zločinem souvisí a vykazuje řadu shodných i divergentních znaků. S ohledem na uvedené lze konstatovat, že organizovaný zločin představuje v současné době fenomén, který vyžaduje jeho rychlé, a především efektivní řešení, k němuž by měly napomoci různé prostředky a nástroje zakotvené do trestního řádu.

Institut spolupracujícího obviněného, který je popisován v druhé kapitole této práce, je prvním a nejvýznačnějším z prostředků boje proti organizovanému zločinu. Pro řádné pochopení a správnou aplikaci tohoto nástroje je nutné předem vymežit jeho historický původ a postupný vývoj, kterého tento nástroj doznal. V této souvislosti nelze nezmínit také institut korunního svědka, který je z důvodu shodného účelu pomyslným příbuzným popisovaného nástroje. V návaznosti na tyto skutečnosti bylo v rámci mé práce přistoupeno k deskripci současné právní úpravy spolupracujícího obviněného v českém právním řádu, jež představuje komplexní úpravu zakotvenou v rovině procesního i hmotného trestního práva. Jádrem mé práce je vymezení jednotlivých procesněprávních podmínek, za kterých může být pachateli přiznáno postavení spolupracujícího obviněného a zohlednění takového postavení při ukládání trestu, ať již ve formě mimořádného snížení trestu odnětí svobody či úplného upuštění od potrestání. Zejména při ukládání trestu se nejvíce projevuje potlačení zájmu na řádném a spravedlivém potrestání všech pachatelů trestné činnosti,

před zájmem na odhalení organizované trestné činnosti. Současně také uvažují nad *de lege ferenda* řešeními nedostatků současné právní úpravy. V závěru této kapitoly se věnují koncepci právní úpravy do budoucna, zejména s přihlédnutím k probíhající rekodifikaci trestního řádu.

Při užití institutu spolupracujícího obviněného v praxi přirozeně vyvstává celá řada dílčích problémů a nedostatků, která právní úprava výslovně neřeší, a odpovědi na tyto nedostatky je nutné hledat v judikатурních či odborných závěrech. Ve třetí kapitole této práce tak posuzují vybrané otázky praktické aplikace institutu spolupracujícího obviněného, jakýmiž je porovnání aplikace institutu s dotčenými zásadami trestního práva a dále problematika ochrany spolupracujícího obviněného, jenž je pro efektivní fungování daného nástroje naprosto klíčová, a přesto právem téměř neupravená. V současné době je však nejvíce kritizovaným problémem absence formálního procesu přiznání tohoto postavení a v důsledku této absence také nejistá pozice spolupracujícího obviněného, která fakticky může ovlivnit jeho ochotu s orgány činnými v trestním řízení spolupracovat. V rámci této části práce navrhuji možná *de lege ferenda* řešení.

Ve čtvrté kapitole práce se věnují vymezení dalších procesněprávních nástrojů boje proti organizovanému zločinu, kterými jsou odposlech a záznam telekomunikačního provozu a operativně pátrací prostředky obsahující jednotlivé nástroje jako je použití agenta, předstíraný převod, nebo sledování osob a věcí. Společné všem popisovaným prostředkům je jejich zásah do ústavně zaručených práv a svobod osob, který nastává při jejich aplikaci. Z těchto důvodů je třeba při užívání vymezených prostředků postupovat nanejvýš obezřetně a dohlížet na splnění veškerých zákonem kladených podmínek pro jejich nařízení nebo povolení. Zvláštní pozornost si pak dle mého názoru zaslouží použití agenta, na jehož aplikaci jsou současnou právní úpravou kladeny nejpřísnější požadavky. Je tomu tak zejména z důvodu vysoké míry osobní integrace agenta do práv dotčených osob, ale také z důvodu nutnosti chránit osobu agenta působícího v terénu, jejíž dílčí součástí je problematika beztrestnosti agenta. V závěru této kapitoly opět přibližují koncepci právní úpravy vymezených nástrojů do budoucna, neboť v rámci rekodifikačních změn dochází k dílčím změnám oproti současné právní úpravě.

Po vymezení právní úpravy dalších prostředků sloužících boji proti organizovanému zločinu, popisují v páté kapitole této práce jejich praktickou

využitelnost a také nedostatky spojené s jejich aplikací. Obzvláště zajímavou se jeví problematika odposlechů komunikace obviněného a obhájce v rámci institutu odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, či problematika policejní provokace v rámci užití operativně pátracích prostředků, kdy této je v předmětné kapitole věnována větší pozornost. Policejní provokace představuje aktuální téma, které není současnou právní úpravou nijak řešeno, přestože důsledky její přítomnosti ve skutkovém ději trestné činnosti jsou dalekosáhlé a často zcela znemožňují pachatele trestně stíhat. Judikaturní praxí je proto dovozována její faktická nepřipustnost.

Pevně věřím, že se mi podařilo najít odpovědi na všechny otázky vytyčené v úvodu práce, přičemž z pohledu mé osoby lze cíl této práce považovat za splněný. V práci byly podrobněji popsány jednotlivé instituty zakotvené za účelem zefektivnění boje proti organizovanému zločinu. Způsoby přispění institutu spolupracujícího obviněného a dalších prostředků zakotvených v českém právním řádu k objasňování organizovaného zločinu, byly v této práci vymezeny a blíže popsány, včetně poukázání na možné problémy při aplikaci těchto nástrojů v rámci trestního řízení. Problematika organizovaného zločinu a institutů zakotvených do právního řádu za účelem jeho objasňování je ovšem velmi rozsáhlá a není ji proto možné zcela vyčerpat v rámci obecných úvah nad fungováním předmětných institutů.

Seznam použitých zkratk

ESLP	Evropský soud pro lidská práva
Listina	usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
občanský zákoník	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
trestní řád	zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
trestní zákoník	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod	sdělení č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících
Ústava	ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
zákon o advokacii	zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii
zákon o elektronických komunikacích	zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů
zákon o Policii ČR	zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky
zákon o soudnictví ve věcech mládeže	zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů
zákon o trestní odpovědnosti právnických osob	zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

Seznam použitých zdrojů

Seznam použité literatury

ABADINSKY, Howard. *Organized Crime*, 10th edition. Wadsworth: Cengage Learning, 2013. ISBN 9781133049630.

AUEROVÁ, J., AUGUSTINOVÁ, P., BOHUSLAV, L., DRAŠTÍK, A., DURDÍK, T., FENYK, J., HÁJEK, R., HERCZEG, J., KADLEC, J., KAISER, T., KANDALCOVÁ, A., KMEC, J., KOCINA, J., KOUŘIL, I. a kol. *Trestní řád: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. ASPI_ID KO141_1961CZ. ISSN 2336-517X.

BUDKA, Ivan. *Využití právních nástrojů pro potírání organizovaného zločinu*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2017. ISBN 978-80-7338-169-1.

BUDKA, Ivan. *Využití právních nástrojů pro potírání organizovaného zločinu (poznatky z výzkumu)*. Trestněprávní revue, 2018, č. 11-12. ISSN 1213-5313.

CAMPBELL, Liz. *Organised Crime and The Law. A Comparative Analysis*. Oxford: Hart Publishing, 2013. ISBN: 978-1849461221.

CEJP, Martin. *Organizovaný zločin v České republice III*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. ISBN 80-7338-027-7.

CEJP, Martin. *Vývoj organizovaného zločinu na území České republiky*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. 2010. ISBN 978-80-7338-105-9.

CEJP, Martin, BLATNÍKOVÁ, Šárka, HÁKOVÁ, Lucie, HOLAS, Jakub, TRÁVNÍČKOVÁ, Ivana a VLACH, Jiří.. *Společenské zdroje vývoje organizovaného zločinu*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. ISBN 978-80-7338-155-4.

ČENTÉŠ, Jozef. *Odpočúvanie – procesnoprávne a hmotnoprávne aspekty*. Bratislava: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-89603-09-1.

DENNY, M. Der Kronzeuge unter besonderer Berücksichtigung der Erfahrungen mit Kronzeugen in Nordirland. *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft*. 1991, roč. 103, svazek 3.

DOSTÁL, Otto. *Zajišťování důkazů u počítačové kriminality – sledování, důkazy od oznamovatele* (3. díl). Trestněprávní revue, 2019, č. 5. ISSN 1213-5313.

- DOUGLAS, Kaylene, SMITH, R. G. *Disengagement from involvement in organised crime: processes and risks*. Trends & issues in crime and criminal justice. 2018, no. 542. ISSN 0817-8542.
- DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017. ISBN 978-80-7552-600-7.
- FINCKENAUER, James. *Problems of Definition: What is Organized Crime?* In SHEPTYCKI, James (ed.). *Transnational Organized Crime, Volume II*. Sage, 2014.
- FIRSTOVÁ, J., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie: aktuální problémy*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2013. ISBN 978-80-7251-395-6.
- GREER, Steven. *Supergrasses: A Study in Anti-Terrorist Law Enforcement in Northern Ireland*, Oxford University: Oxford, 1995. ISBN 9780198257660.
- GŘIVNA, Tomáš, SCHEINOST, Miroslav a ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kriminologie*. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5.
- HAY, Bruce. *Sting Operations, Undercover Agents, and Entrapment*, Missouri Law Review. No 387/2005.
- HERCZEK, Jiří. *Systém řízené provokace v boji proti korupci a principy právního státu*. Bulletin advokacie, roč. 41, 2011, č. 4. ISSN 1210-6348.
- HRABÁLEK, Martin; SMOLÍK, Josef; ŠMÍD, Tomáš a VAŘURA, Vladimír, ed. *Organizovaný zločin a jeho ohniska v současném světě*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2007. ISBN 978-80-210-4438-8.
- HUNDÁK, Štefan, ed. *Použití operativně pátracích prostředků k získání důkazů pro trestní řízení*. Sborník příspěvků z mezinárodního semináře uskutečněného na Policejní akademii ČR dne 2. listopadu 2004. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2004. ISBN 80-7251-170-x.
- CHMELÍK, Jan. *Zločin bez hranic: vyšetřování terorismu a organizovaného zločinu*. Učebnice pro vysoké školy bezpečnostně právního a kriminalistického zaměření. Praha: Linde, 2004. Vysokoškolská učebnice (Linde). ISBN 80-7201-480-3.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-287-5.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-380-3.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7201-641-9.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 7. vydání. Praha: Leges, 2017, ISBN 978-80-7502-230-1.

KARABEC, Zdeněk. *Použití agenta proti organizovanému zločinu*. Trestněprávní revue. roč. 10, číslo 8. ISSN 1213-5313.

KONRÁD, Zdeněk; PORADA, Viktor; STRAUS, Jiří a SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika: kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-547-0.

KOUDELKA, Zdeněk. *Organizovaná zločinecká skupina*. Právo a bezpečnost, Brno: Vysoká škola Karla Engliš, roč. 2018, č. 1. ISSN 2336-5323.

KRISTKOVÁ, Alena. *Nové instituty inspirované common law v českém trestním řízení*. In: Dny práva – 2012 – Days of Law, Část VII.-Trestněprávní a procesní alternativy v trestním právu individuálním a kolektivním, 1. ed. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6319-8.

KUCHTA, Josef. *Korunní svědek a spolupracující obviněný v českém trestním právu*. Dny práva – 2010 – Days of Law, Aktuální problémy rekodifikace českého trestního práva procesního, 1. ed. Brno: Masarykova univerzita, 2010. ISBN 978-80-210-5305-2.

KUCHTA, Josef a VÁLKOVÁ, Helena. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 80-7179-813-4.

KUPKA, Petr a ŠMÍD, Tomáš. *Český organizovaný zločin: od vyděračů ke korupčním sítím*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 2011. ISBN 978-80-210-5618-3.

LANGBEIN, J. H., LERNER, R. L., SMITH, B. P. *History of the Common Law: The Development of Anglo-American Legal Institutions*. Austin: Aspen Publishers, 2009. ISBN 978-0735562905.

LEVI, Michael. *Perspectives on 'Organised Crime': An Overview*. The Howard Journal of Criminal Justice, č. 4/1998. ISSN 0265-5527.

LYMAN, Michael D., POTTER, Gerry W. *Organized Crime*. Fifth Edition. Upper Saddle River, NJ: Pearson/Prentice Hall, 2014. ISBN 978-0132457774.

- MAREŠOVÁ, Eliška. *Odposlech a záznam telekomunikačního provozu podezřelého a advokáta: zamyšlení se nad aktuálními možnostmi využití § 88 odst. 1 věty třetí TrŘ.* Trestněprávní revue, 2020, č. 4. ISSN 1213-5313.
- MICHORA, Zdeněk. *Expanzivní oportunita v kontextu rekonstrukce trestního procesu a spolupracující obviněný.* Trestněprávní revue. 2017, roč. 16, č. 1. ISSN 1213-5313.
- MICHORA, Zdeněk. *Korunní svědek – minulost, současnost, budoucnost.* DNY PRÁVA 2016, 2016. ISBN 978-80-210-8561-9.
- MICHORA, Zdeněk. *Ochrana spolupracujícího obviněného.* Státní zastupitelství. 2017, roč. 15, č. 4, ISSN 1214-3758.
- MUSIL, Jan. *Korunní svědek – ano či ne?* Trestní právo. 2003, roč. 8, č. 4. ISSN 1211-2860.
- MUSIL, Jan. *Policejní provokace v teorii, legislativě a judikatuře.* Státní zastupitelství č. 3/2014. ISSN 1214-3758.
- NETT, Alexander. *Spolupracující obviněný přínosy a rizika nové právní úpravy.* Dny práva 2010. Brno: Masarykova univerzita, 2010. ISBN 978-80-210-5305-2.
- NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty.* Praha: EUROUNION, 2004. ISBN 80-7317-036-1. ISBN 80-7317-026-4.
- NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty a studenty policejní akademie České republiky v Praze.* Praha: ABOOK s.r.o. 2017. ISBN 978-80-906974-09.
- NĚMEC, Miroslav. *Mafie a zločinecké gangy.* Praha: EUROUNION, 2003. 1. vydání. s. 113.
- NOVOTNÝ, Oto a ZAPLETAL, Josef. *Kriminologie.* Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2001. ISBN 80-86432-08-4.
- NOVOTNÝ, Oto a kol. *Trestní právo hmotné.* 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2010. ISBN 978-80-7357-509-01.
- PIPEK, Jiří. *Oficiální nebo dalekosáhle privatizované trestní řízení.* Právník. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2000, č. 12. ISSN 0231-6625.
- ROSS, E. Jacqueline. *The Place of Covert Surveillance in Democratic Societies: A Comparative Study of the United States and Germany.* The American Journal of Comparative Law, Vol. 55, č. 3/2007. ISSN 0002-919X.
- ŘEHÁČEK, Jan. *Mlčeti zlato aneb spoluprací se státním zástupcem k přísnějšímu trestu.* Trestněprávní revue. 2016, č. 2. ISSN 1213-5313.

- SHAPLAND, Joanna, PONSAERS, Paul. *The Informal Economy and Connections with Organized Crime. The Impact of National Social and Economic Policies*. Hague: Boom Legal Publishers, 2009, ISBN 978-90-8974-164-6.
- SCHEINOST, Miroslav a kol. *Kriminalita očima kriminologů*, Sborník. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. ISBN 978-80-7338-096-0.
- SCHEINOST, Miroslav. *Organizovaná kriminalita z pohledu kriminologie a trestního práva*. Praha: IKSP, 1996. ISBN 80-86008-07-X.
- SCHEINOST, Miroslav. *Pojetí organizovaného zločinu a jeho vztah k dalším kategoriím kriminality*. Kriminallistika, 2004, roč. 37, č. 4.
- SCHEINOST, Miroslav a kol. *Trendy vývoje organizovaného zločinu a jeho vybraných forem*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2018. ISBN 978-80-7338-171-4.
- SCHRAMHAUSER, Jan. *Spolupracující obviněný v boji s organizovaným zločinem, úvaha nad platnou právní úpravou*. Trestněprávní revue. 2012, č. 1. ISSN 1213-5313.
- SKÁLA, Karel. *Studie o veřejném zájmu v právu trestním*. Příspěvek k moderní reformě práva trestního. Praha: Nakladatel I. L. Kober, 1919.
- SKALICKÁ, Veronika. *Není odposlech jako odposlech*. Trestněprávní revue, 2022, č. 1. ISSN 1213-5313.
- SMOLÍK, Josef. *Vymezení, definiční znaky a typy organizovaného zločinu*. Kultura Bezpieczeństwa. Nauka – Praktyka – Refleksje. Krakow: Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego Apeiron w Krakowie, 2016, roč. 22, č. 22, ISSN 2299-4033.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-496-4.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0.
- ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5.
- ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022.

ŠEVČÍK, Vlastimil. *Některé ústavní aspekty odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu*, Bulletin advokacie 1996, (8)1996. ISSN 1210-6348.

TAK, F. J. Peter. *Deals with Criminals: Supergrasses, Crown Witnesses and Pentiti*. European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice, Vol. 5, č. 1/1997. ISSN 0928-9569.

VÁLKOVÁ, Helena; STOČESOVÁ, Simona. *Nad institutem korunního svědka*. Sborník příspěvků z odborného semináře. Plzeň: Západočeská univerzita, 2003. ISBN 80-7082-982-6.

VANTUCH, Pavel. *K možnosti využití institutu spolupracujícího obviněného v dohodě o vině a trestu*. Bulletin advokacie, 2021, č. 10. ISSN 1210-6348.

VANTUCH, Pavel. *K možností využití institutu spolupracujícího obviněného*. Trestněprávní revue, 2023, č. 2. ISBN 9771213531001.

VANTUCH, Pavel. *K návrhu právní úpravy institutu „korunního svědka“*. Trestněprávní revue. 2003, roč. 2, č. 3. ISSN 1213-5313.

VANTUCH, Pavel. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-750-7.

WEIGEND, T. Das „Opportunitätsprinzip“ Zwischen. Einzelfallgerechtigkeit und Systemeffizienz. Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft, 1997, roč. 109, svazek 1.

Seznam použitých internetových zdrojů

ADAMEC, Martin. Rozhovor: prof. Jiří Jelínek – Nejen o slabinách českého trestního řádu. Právní prostor [online]. 9. 11. 2015 [cit. 2023-08-01]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/rozhovor-s-prof-jirim-jelinkem-nejen-o-slabinach-trestniho-radu>.

BIS. Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2005 [online]. Publikováno 1.9.2006. [cit. 2023-08-01]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/vyrocnizpravy/>.

BUDAYOVÁ, Lucie. Četnost využívání institutu spolupracujícího obviněného a návrhy k jejímu zlepšení. [online]. 2018. Praha: Česká advokátní komora. ISSN 1805-8280. [cit. 2023-08-01]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/cetnostvyuzivani-institutu-spolupracujiciho-obvineneho-a-navrhy-k-jejimu-zvyseni?browser=full>

DIAMANT, Michal. Úskalí právní úpravy odposlechů telefonních hovorů mezi obviněným a jeho obhájcem [online]. In: epravo.cz, Praha: © EPRAVO.CZ, a.s.

1999-2023, ISSN 1213-189X. [cit. 2023-08-01]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/uskali-pravni-upravy-odposlechu-telefonnich-hovoru-mezi-obvinenym-a-jeho-obhajcem-109020.html>.

DIMUN, Petr. Nezákonný odposlech klienta s obhájcem je drobné pochybení, zhodnotili nadřízení státní zástupkyně. In: Česká justice [online]. Praha: Media Network s.r.o., 17.4.2023 [cit. 2023-08-01]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2023/04/nezakonny-odposlech-klienta-s-obhajcem-je-drobne-pochybeni-zhodnotili-nadrizeni-statni-zastupkyne/>.

DOBOVŠEK, Bojan. Organised Crime – Can We Unify the Definition?. In: Policing In Central and Eastern Europe: Comparing Firsthand Knowledge with Experience from the West, 1996, Dostupné z: <https://www.ncjrs.gov/policing/org323.htm>.

GŘIVNA, Tomáš, ŠIMÁNOVÁ, H. Právní ochrana důvěrného vztahu advokáta s klientem ve 21. století: Studie včetně návrhu legislativního řešení. [online]. uocr.cz, únor 2020 [cit. 2023-08-01]. Dostupné z: <https://www.uocr.cz/wp-content/uploads/2020/03/Studie-duverna-povaha-advokat-klient-v-TR.pdf>.

JANENE, Pieters. Dutch intelligence service broke rules in eavesdropping on lawyers, journalists [online]. 2017. [cit. 2023-08-01]. Dostupné z: <https://nltimes.nl/2017/03/30/dutch-intelligence-services-broke-rules-eavesdropping-lawyers-journalists>.

JELÍNEK, Jiří. Kdo je spolupracující obviněný. [online]. Česká televize. [cit. 2023-08-01]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1096902795-studio-6/215411010100306/video/386994>.

JELÍNEK, Jiří. „Protiteroristická“ novela trestního zákoníku – poznámky k orientačnímu studiu. In: Bulletin advokacie [online]. 26. 4. 2017. Praha: Česká advokátní komora. ISSN 1805-8280. [cit. 2023-08-01]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/protiteroristickanova-trestniho-zakoniku-poznamky-k-orientacnimu-studiu?browser=full>.

KOUDELKA, Zdeněk. Organizovaná zločinecká skupina. In: Bulletin advokacie [online]. 11. 5. 2018. Praha: Česká advokátní komora. ISSN 1805-8280. [cit. 2023-08-01]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/organizovana-zlocinecka-skupina>.

KOUDELKA, Zdeněk. Spolupracující obviněný. In: Advokátní deník [online]. 1. 6. 2018. Praha: Česká advokátní komora. ISSN 2571-3558. [cit. 2023-08-01]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2018/06/01/spolupracujici-obvineny/>

MESROBIAN, C. What Is Prosecutorial Discretion? A Key Criminal Justice Concept Explained [online]. 2022 [cit. 2023-08-01]. USA: Rasmussen University. Dostupné z: <https://www.rasmussen.edu/degrees/justicestudies/blog/what-is-prosecutorial-discretion/>.

ŠÁMAL, Pavel. „Rekodifikace trestního řádu“. In: Právní prostor [online]. 1. 6. 2015, [cit. 2023-08-01]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/rekodifikace-trestniho-radu>.

TIBITANZLOVÁ, Alena. Podmíněné zastavení trestního stíhání a narovnání v novém trestním řádu – recentní úvahy zákonodárce a návrhy de lege ferenda, 1. část [online]. 2019 In: Advokátní deník. Česká advokátní komora. ISSN 2571-3558. [cit. 2023-08-01]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2019/09/09/podminene-zastaveni-trestniho-stihani-anarovnani-v-novem-trestnim-radu-recentni-uvahy-zakonodarce-a-navrhy-de-lege-ferenda-1-cast/>.

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). Similarities and differences between organized crime and other forms of crime. [online] [cit. 2023-08-01]. Dostupné z: <https://www.unodc.org/e4j/zh/organized-crime/module-1/key-issues/similarities-and-differences.html>.

ÚOOZ SKPV. Co je organizovaný zločin [online]. 31. 7. 2016 [cit. 2023-08-01]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/co-je-organizovany-zlocin.aspx>.

VÁVRA, Libor JUDr. „Spolupracující obviněný“. In: Právní prostor [online]. 6. 10. 2015, [cit. 2023-08-01]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/spolupracujici-obvineny>.

Seznam použitých právních předpisů

Sdělení č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících

Úmluva Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu

Usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii

Zákon č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů

Zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

Zákon č. 17/2012 Sb. o Celní správě ČR

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Seznam použité judikatury

Nález Ústavního soudu ze dne 3. 3. 1999, sp. zn. III. ÚS 210/98

Nález Ústavního soudu ze dne 22. 6. 2000, sp. zn. III. ÚS 597/99

Nález Ústavního soudu ze dne 27. 8. 2001, sp. zn. IV. ÚS 78/01

Nález Ústavního soudu ze dne 23. 5. 2007, sp. zn. II. ÚS 615/06

Nález Ústavního soudu ze dne 3. 1. 2017, sp. zn. III. ÚS 2847/14

Nález Ústavního soudu ze dne 7. 8. 2018, sp. zn. II. ÚS 3525/16

Rozsudek ESLP ve věci Klass a ostatní vs. Německo ze dne 6. 9. 1978 (č. 5029/71)

Rozsudek ESLP ve věci Teixeira de Castro proti Portugalsku ze dne 9. 8. 1998, stížnost č. 25829/94

Rozsudek ESLP ve věci Antonius Cornelis Van Hulst v Netherlands, ze dne 15. 11. 2004, stížnost č. 903/1999

Rozsudek ESLP Ramanauskas vs. Litva ze dne 5. 2. 2008, stížnost č. 74420/01

Rozsudek ESLP ve věci Atanasov v Bulgaria ze dne 6. 11. 2008, stížnost č. 73281/01

Rozsudek ESLP ve věci Volkov a Adamskiy proti Rusku ze dne 26. 3. 2015, stížnost č. 7614/09

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 6. 2018, sp. zn. 6 Tz 6/2018

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 6. 2014, sp. zn. 2 To 46/2014

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2012, sp. zn. 5 Tdo 497/2012

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 8. 2014, sp. zn. 15 Tdo 885/2013

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 12. 2014, sp. zn. 3 Tdo 684/2014-110

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 9. 2015, sp. zn. 8 Tdo 661/2015-62

Usnesení Ústavního soudu ze dne 13. 3. 2014 sp. zn. III.ÚS 859/13

Usnesení Ústavního soudu ze dne 12. 11. 2014, sp. zn. I. ÚS 1638/14

Usnesení Ústavního soudu ze dne 29. 1. 2019, sp. zn. IV. ÚS 3816/18

Seznam ostatních zdrojů

Důvodová zpráva k zákonu č. 193/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, č. 193/2012 Dz.

Důvodová zpráva k zákonu č. 273/2012 Sb. kterým se mění zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o elektronických komunikacích), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, č. 273/2012 Dz. Úřad vlády.

Důvodová zpráva k zákonu č. 41/2009 Sb. o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku, č. 41/2009 Dz. Úřad vlády.

HENDRYCH, D. a kol. Právník slovník. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, heslo „Korunní svědek“.

Koncepce boje proti organizovanému zločinu do roku 2023. Praha: Ministerstvo vnitra, 2018. Schválena usnesením vlády č. 325 ze dne 23. 5. 2018.

Stanovisko prezidenta republiky, jímž vrátil Poslanecké sněmovně zákon, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, ze dne 15. 9. 2005. Sněmovní tisk 802/7, část č. 1/8. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=4&ct=802&ct1=7>.

Usnesení ústavně-právního výboru Poslanecké sněmovny ČR z 22. schůze dne 26. 4. 2023. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=228010&pdf=1>.

Návrh rekodifikovaného znění trestního řádu. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>.

Abstrakt

Spolupracující obviněný a další instituty v boji proti organizovanému zločinu

Organizovaný zločin v současné době představuje rozsáhlé bezpečnostní riziko, v jehož důsledku nedochází jenom k ohrožení zájmů individuálních osob, ale k ohrožení zájmů celé společnosti. Z tohoto důvodu jsou orgány činné v trestním řízení společností tlačeny k jeho rychlému a efektivnímu vyšetřování, k jehož provedení jsou do trestněprávních předpisů zakotveny různé prostředky a nástroje. Tato práce se zabývá instituty v boji proti organizovanému zločinu, a jejím cílem je poskytnout náhled na používané prostředky, jejich právní vymezení a praktickou aplikaci, včetně poukázání na případné nedostatky současné právní úpravy.

Za tímto účelem se práce nejdříve věnuje vymezení organizovaného zločinu jako takového, včetně jeho existujících definic a znaků. Samostatnou pozornost potom zasluhuje problematika terorismu, která s organizovaným zločinem vykazuje řadu shodných i divergentních znaků. Druhá a třetí část práce je již věnována nejzásadnějším z prostředků boje proti organizovanému zločinu, kterým je institut spolupracujícího obviněného. Práce pro pochopení veškerých souvislostí nejprve pojednává o historickém vývoji institutu a jeho srovnání s korunním svědkem. Dále již jsou v práci řešeny jednotlivé trestním řádem upravené podmínky aplikace institutu spolupracujícího obviněného a zohlednění přiznání takového postavení v rámci úvah při ukládání trestů. V neposlední řadě tato práce poukazuje na praktickou aplikaci institutu, při které dochází ke konfliktu se zásadami trestního práva, včetně upozornění na existující nedostatky současné právní úpravy, a koncepci spolupracujícího obviněného do budoucna. Ve čtvrté a páté části je v práci pojednáno o dalších vybraných prostředcích boje proti organizovanému zločinu, kterými jsou odposlech a záznam telekomunikačního provozu a operativně pátrací prostředky obsahující jednotlivé nástroje jako použití agenta, předstíraný převod, nebo sledování osob a věcí. Nejprve je vymezen právní rámec jednotlivých nástrojů obsažený v současné právní úpravě, a dále je kladen důraz na využití předmětných institutů v praxi včetně problematických oblastí jejich aplikace.

Klíčová slova: organizovaný zločin, spolupracující obviněný, operativně pátrací prostředky

Abstract

Cooperating defendant and other institutes in the fight against organised crime

Organised crime currently poses a major security risk that not only threatens the interests of individuals, but also the interests of society. For this reason, society's law enforcement authorities are pushed to investigate it quickly and effectively, and various means and instruments are enshrined in criminal law to do so. This thesis deals with the institutes in the fight against organized crime and aims to provide an insight into the means used, their legal definition and practical application, including pointing out possible shortcomings of the current legislation.

The thesis first examines the definition of organised crime as such, including its existing definitions and characteristics. The issue of terrorism, which has several common and divergent features with organised crime, deserves separate attention. The second and third part of the thesis is devoted to the most important means of combating organized crime, which is the institution of the cooperating defendant. To understand all the background, the thesis first discusses the historical development of the institute and its comparison with the Crown Witness. Next, the thesis already addresses the various conditions regulated by the Criminal Procedure Code for the application of the institute of the cooperating accused and the consideration of the granting of such a status in sentencing considerations. Last but not least, this thesis highlights the practical application of the institute, in which there is a conflict with the principles of criminal law, including drawing attention to the existing shortcomings of the current legislation, and the concept of the cooperating accused in the future. In the fourth and fifth parts, the thesis discusses other selected means of combating organized crime, which are interception and recording of telecommunication traffic and operational search means containing individual tools such as the use of an agent, a pretended transfer, or surveillance of persons and things. First, the legal framework of the individual instruments contained in the current legislation is defined, and then emphasis is placed on the use of the institutes in practice, including problematic areas of their application.

Key words: organised crime, cooperating defendant, operational search instruments